הגדה של פסח

לפי הפוסק

ליורנו

עם פירוש הרב

אבודרהם זי"ע

כמנהג ק"ק ספרדים ומדינות מזרח ומערב ותימן

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

וספר שאלות ותשובות

מן השמים

להרב יעקב הלוי זי"ע שהיא בזמן הרשב"ם זי"ע

הוצאת יוסף בן כ"ה אהרון חסיד יצ"ו ירושלים

ירושלים
תשכ

ומור המנח וגול ידוע לרבים

הגדה של פסח

כתר תכמה בינה

שלש מצות

חסר
זרוע

גבורה
ביצה

תפארת
מרור

נצה
חרוסת

הוד
כרפס

יסוד
חזרת

והקיערה בילכות

וההומן לטיבול ראשון מבחוץ :

ערבית לפסח

ילך לביה הכנסת ויכוין מוד בערבית כי רבי מוד רוין עלמין ומורות גדוליס בסמוס גדולי גדוליס קלי קליס • סס חל בסבת מתחילין מזמור סבו לס' נבי קליס כמו שכקוב בסוכות עד למוריך ימים • ומ"כ מומריס הודו כמו בדף ס' ע"כ **ומס חל** בחול מקחילין בהודו • ומומריס ערבית כמו בימ"ט • ומחר בעמידה נומריס **בסלל** סמוס בדף מ"ד ע"ב • וזס ביוס טוב רמסון ומבי לבך • ומס חל בסבת מומריס ויכולו קודם בסלל ומין מומריס ברכה מעין שבע ביוס טוב רמסון שליל שמוריס הוס • ומ"כ מומר בסליס בבור קדים מקבל • ומומריס בבמת ישרחל מחברים גם ביו"ט בחרון • וקדים יהס שלמת וברכי ועליכי ויגדל בכל כמו שסוח בסוכות בדרך ישרס • ונומר בסלל בב"בבב סודו רס ובסח • ובבני רז"ל סחף מס הוס בעיר שמין מומריס מוסו יכול למומרו ולבדך ביחיד ועשו בעבמן במס רבבים מעשס וירחס שבליכס בזמן מחירס בשמס בתוקף מורות עליונים וע"כ היל"ר עושס לו פותחת ומבקש עולה ליבבס בס' נבבי הבית לו במסרמת ומחבס עיניו ברחמו שלח לבעול דלת ויעביר בכל מוביח מכ"ם ומבבים מבבס ומסריו :

בשבחין מב"בב יהס סולחנו עדיך ועליו קערה ובה שלש מבות ומיבו ירקות **לטוב"ח ומפי"ו** וחומן וב' תבשילין בשר וביצה ס' זכר לפסח וס' זכר לחגיגה וחרוסת זכר לטיט • ומין מומריס קדוש עד שחשיבס :

דיני ליל פסח

א המתלוצץ ליל פסח על פיוט חד נדיח שמומריס בסוף הסדר ושמע אחד ונדהם כדויו נדוי ורב המקום יוביחנו ויסע על חטחו ויתירבו :

ב חתן בליל פסח יברך שד' ברכות בבוס בר"מ ולח על אחד הז' ברכות ובפ"ב על אחר יום שמתיר לברך בב' כוסות : **ג** המבבב פשוט בכל מקומות שלח למכול מזרח ליל ס' שיש יוקר מבדו חיובו חמי' מבושל כדי יחבלנו ליל שני לקיחבון ומזה במשבו **בסעון** שלח למכול גם בפירות שבס בחרוסת ול"ד ול"ז כיון שבשחבה : **ד** **חוקס** **בבובגיס** לבקוס לבבה ולישבה בחרוסת זכר לטיט יפה עושים : **ה** מי שיש לו מעט מבה משעת קבירה ולישב עשויה לשס מבוה ומיבו שמורה משעת טחיב' וליפה ועשויים **לשס** מבוה עיקר היא העשויה לשס מבוה ולא שני השמורה מחמיץ לבך :

כימן

סימן לסדר של פסח

קַדֵּשׁ · וּרְחַץ · כַּרְפַּס · יַחַץ · מַגִּיד · רָחְצָה ·
מוֹצִיא מַצָּה · מָרוֹר · כּוֹרֵךְ · שֻׁלְחָן עוֹרֵךְ ·
צָפוֹן · בָּרֵךְ · הַלֵּל · נִרְצָה ·

קודש יוסר הסיר ימר בנוסע קולו

אהללה שם אלהים בשיר ואגדלנו בתורה : ועתה ינרל נא כח
ה' כאשר דברת לאמר : גדלו ה' אתי ונרוממה שמו
יחדו : כי אל גדול ה' ומלך גדול על כל אלהים : כי שם ה' אקרא
הבו גודל לאלהינו : אנבי לה' אנבי אשירה אזמר לה' אלהי ישראל :
ה' עזי ומגני בו בטח לבי ונעזרתי ויעלוז לבי ומשירי אהודנו :

ומחר כך ימסוך בנטימות ויומר

אתקינו סעודתה שלימתה חדותה דמלכה עלאה דא היא סעודתה
דזעיר אנפין וחקל תפוחין קדישין :

אסדר סבחה בלילה דפסחה · למיעל בו פתחה · מהימנותה שלימתה :
לתייה ותמהייה · דלילה דסמיה · יהות לחוויה · חילה
דפורקנותה : נלח כל כתרין · נוקבין ודכורין · לתנין ובעירין · קומיטי
מלכותה : ידין יקירין · ערו כל כתרין · דהוו יערקל קסירין · בעבדותה :
ברוה דיובלה · סליק הוה ערוגלה · לתנבר בחילה · ולפיק לון לחרותה :
בהיר וזהיר סמסה · במסם רבות קודסה · ויתעביד ליה ריסה · בתיקונוי
מלחמתה : יסודי נהוריה · תקיפו חכימייה · למעבד רמיזיה · בדחילו
וחביבותה : מוחי ייבי דמנטרה · לתתו בכסה דסדרה · ומרים מקורה ·
בפטורי פטורתה : יקיר די בהון · סדרי לבדיהון · לאסלמה פרלופיהון ·
לשלמה ודמותה : נהירו דכתפין · דלריך לנפין · מסכין לזעיר אנפין ·
עטרה שלימתה : נביעו דנייחין · חרכין ונחין · חרבא מוחין · בלילן
בתלתה : תיקוני זוזדי · דהלי מועדה · לתתו כחדה · בעידן לעותה :
נטלו להתריהון בתר לעותהון · והסתהרו להון · גדלות קמייתה :
בסידור מיכלה · דעד פלגות ליליה · הדר כל מלה · בנהורה יתירתה ·
נבעו מוחי פנימי · ולבתר חילוהי · בנין קליפהי · לסתכי מסיכותה :
לסחותה קמי · עטרה דחיותה · וקטנות הלי עלמה · בטבול כרפסתה :
למכלע מפטירה · לה וח"ו נטירה · ולל"ת בסידורה · וקטנות חכמתה :
ו"ה עטרה דלבה · טיילי בנטילה רבה · ובסחותה דחיותה · בכיסה
ודעתה : סכיכתה דתתכסיה · מליאת בוסמייה · כתרין זכייה · לטבול
חרוסתה : פתיקה דפתיקין · ותרין דמתחבקין · לזעירין ודקיקין · לסלימו
כל חיותה : חירו רבה ויקירה · לסמסה וסיהרה · דמליין נהורה · וקיימין
בלסלמותה : יהה רעוה קמיה · דנתייחד עמיה · ונחוי רומיה · בפורקן
נתרייתה : יחזי לן סתריה · וזין נהוריה · רכותיה ויקריה · בכל חלכותה :

מלכה

מלכה מסיחה · דליהו כייחה · נחמי כהלי רוחה · כך יעדי פל עקתה :
חיוית תקיפה · דמליה זעפה · וגליף בגילופה · יעביד תבירתה : וזהר
עתיק יומין · נחמי בכל עלמין · וכולהו עמין · קיימין באחרותה : קדושתה
דקודשין · קלי בכל ריסין · וקיימי בלבושין · ביומה דשבתה :
ואחר כך יאמר תפלה זו קודם כסדר

רבונו של עולם אתה יודע כי בשר לחמנו ואין בנו ולה בסוס כריה
כח להסיג ולכוין מעלתך וגדולתך כדבר הלמור גדול תדוניני
ורב כח לתבונתו ואין מספר גם לם היינו מסכילים בכל חכמת לירופי
שמותיך הקדושי' וכוונת כרכה וברכ' ובכל תלוה ומלוה בפני עלמ' ובכל
ייחודים וזווגי מדות הקדושות העליונות הרחויות לבא על ידיהם
וכ"ם כי בשר לחמנו ולה בינת לדם לנו ואין לאתנו יודע עד מה :
לבן יהי רלון מלפניך ה' לולהינו ולולי לבותינו שיהא חשוב ומרולה
לפניך כל תלוה ומלוה הנעשית על ידינו עתה הן במלות ל'
כוסות · הן במלות טיבולים · הן במלות סיפור יליאת מלרים · הן
במלות לכילת מלה · מרור · חרוסת ולפיקומן · ומעשה ידינו כוננה
עלינו כולנו נתכוין בכל לירופי שמות הקדושים העולים מתוכם ובכל
ייחודים וזווגי מדות הקדושות העליונות ונדולי נידוליהן הרחויות לבא
על ידיהם ותצרף מחשבתנו הטובה דרך כלל למעש' פרטיות לכל המלו'
לשר יפשו על ידינו בלילה הזה ויעלו לפניך עם סלר מעשה מלות הלילה
הנעשית ע"י בניך היודעים ומכוונים כל הכוונות הרחויות לתת לכל
מלוה ומלוה מלילה · ואולם לחמנו עושים לילה המלות לשם יחוד קבה"ו
בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדה שם י"ה בו"ה ביחודיה שלים בשם
כל ישרחל לתקן לת שרשם במקום עליון בשיעור קומה בכל פרטיהן
ותיקוניהן ודקדוקיהן לעשות לת כוונת יוצרנו לשר קדשנו במלותיו
ולוונו לעשות המלות הלילה לתת נחת רוח לפניו ולגרום שפע ברכה
רבה בכל העולמות ולהביא על ידי המעשה הזה הדבר לשר נעשה בו
המעשה כלי ה' ומעשה עלמה להביא לל הקדש פנימה ובדיבור להביא
המלור הגדול להיות חופף עליהם מלמעלה :

ובבח סגולת לילה המלות יתוקנו כל הגילולות שנפלו על ידינו תוך
הקליפות ולתקן כל תרי"ג מלות הכלולות בכל מלוה ומלוה
מלילה ולגרום ווג בהרבע הותיות שם הקדוש ולוכך נפשנו רוחנו
ונשמתנו להיות רלויים לעורר מיין תתלין ע"י מעשה המלות הנעשות
בלילה הזה ותעלה לרלון לעורר להבת דודים לתון סלה · ויהי נועם וכו' :

קדש יקה הראשון שבארבע כוסות ויאמר קידוש :

ואומרים תלה מקרחי קדש ר"ת **אכדט"ם** יסב ע"כ

אלהים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה : **כי** ישועות אשא
ובשם ה' אקרא : **דמיכו** אלהים הסדך בקרב היבלך :

טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו : מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון : ה' אלהי צבאות מי כמוך חסין יה ואמונתך סביבותיך : וצדקתך אלהים עד מרום אשר עשית גדולות אלהים מי במוך : דבקה נפשי אחריך בי תמכה ימינך : האנם ההולכים בחשך ראו אור גרו"ל יושבי בארץ צלמות אור נוגה עליהם : ישישו וישמחו בך כל מבקשיך יאמרו תמיד יגדל ה' אהבי תשועתך : וישירו בדרכי ה' כי גדול כבוד ה' : יודו שמך גדול ונורא קדוש הוא : ועוז נוראותיך יאמרו וגדולתך אספרנה : הללוהו כגבורותיו הללוהו כרב גדלו . יהיו לרצון וגו' :

אם הל להיות בשבת אומרים

יוֹם הַשִּׁשִּׁי וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם : וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה : וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אוֹתוֹ כִּי בוֹ שָׁבַת מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת :

אם חל יום טוב בחול מתחילין מכאן

אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם :

תְּרוֹמָה הִבְדִּילָנוּ מִכָּל עָם · אֶרֶץ חֶמְדָּה הִנְחִיל אוֹתָנוּ : קִדֵּשׁ אֶת שְׁמוֹ בָּעוֹלָם בְּגִלַּל אָבוֹת שֶׁעָשׂוּ אֶת רְצוֹנוֹ : גְּבוּרוֹת רַבּוֹת עָשָׂה לְמַעֲנֵהוּ · וְאֵין חֵקֶר לְנִפְלְאוֹתָיו : עֲדַת קְדוֹשִׁים אוֹתָנוּ קָרָא · כֶּרֶם חֶמְדָּה וְנֵטַע שַׁעֲשׁוּעִים : וַיִּקְרָאֵם סְגוּלָה לִשְׁמוֹ · וְרֹאשִׁית לָקְחָם מִכָּל גּוֹיֵי הָאֲרָצוֹת : שֶׁהֵם מְשׁוּלִים כִּצְבָא מָרוֹם · וּמְכוֹנָנִים כְּכוֹכְבֵי רָקִיעַ : וַיִּהְיוּ עֲלִיוֹנִים בְּקֶרֶב תֵּבֵל · וְנִכְבָּדִים עַל כָּל הָאוּמוֹת : זִיו פְּנֵיהֶם כְּזִיו הַשֶּׁמֶשׁ · וּמַרְאֵה דְמוּתָם כְּמַלְאֲכֵי שָׁרֵת : רָהֵם יִרְאוּ מְלָכִים וְקָמוּ שָׂרִים וְיִשְׁתַּחֲווּ לְמַעַן יְהוָה אֲשֶׁר נֶאֱמָן קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּם בָּחָר : כָּל רוֹאֵיהֶם יַכִּירוּם · כִּי הֵם זֶרַע בֵּרַךְ יְהוָה : וַיְקַדְּשֵׁנוּ קְדוּשַׁת עוֹלָם ·

וּשְׁמוֹ הַגָּדוֹל עָלֵינוּ קָרָא: אוֹתָנוּ קָרָא עֵדָה לִשְׁמוֹ
סְגוּלָה וַנַחֲלָה מִימוֹת עוֹלָם: וַיְקָרְבֵנוּ לִפְנֵי הַר
סִינַי · וַיַּגִּשֵׁנוּ לִפְנֵי חוֹרֵב: וַיּוֹרִישֵׁנוּ דִּבְרֵי חַיִּים
כְּתוּבִים בְּאֶצְבַּע הַדָּרוֹ: וַיַּעַשׂ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
נִסִּים וּגְבוּרוֹת · וַיִּגְאָלֵנוּ מִיַּד אוֹיֵב:

וַתִּתֵּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִשְׁפָּטִים יְשָׁרִים וְתוֹרַת
אֱמֶת · חֻקִּים · וּמִצְוֹת טוֹבִים: וַיִּבְחַר בּוֹ
בַּיּוֹם הַזֶּה מִכָּל הַיָּמִים · וַיִּרְצֶה בּוֹ וַיְקַדְּשֵׁהוּ מִכָּל
הַזְּמַנִּים לִהְיוֹת מְהַלְלִים בּוֹ עַל פְּלָאֵי מַעֲשָׂיו לִהְיוֹת
מַזְכִּירִים אוֹתוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: לְהוֹדִיעַ כִּי בּוֹ
הוֹצִיא יְהוָה אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם מִכּוּר הַבַּרְזֶל
אוֹתָנוּ מָלַט: לְהוֹדִיעַ כִּי בּוֹ עָשָׂה יְהוָה נְקָמוֹת
בְּאוֹיְבֵיהֶם וּבוֹ שִׁיקַע צָרֵיהֶם בַּיָּם: לְהוֹדִיעַ כִּי בּוֹ
קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם עוֹל מַלְכוּתוֹ בִּרְצוֹן וַעֲבָדוּהוּ בְּלֵבָב
שָׁלֵם: לְהוֹדִיעַ כִּי בּוֹ עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נִסִּים
וּגְבוּרוֹת לְאוֹהֲבָיו וּנְפָלָאוֹת רַבּוֹת לִבְנֵי יְדִידָיו:
סַבְּרִי מָרָנָן · בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר
בָּנוּ מִכָּל עָם וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל לָשׁוֹן · וְקִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו · וַתִּתֶּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה · (בשבת
שַׁבָּתוֹת לְמְנוּחָה ו) מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חַגִּים וּזְמַנִּים
לְשָׂשׂוֹן · אֶת יוֹם (בשבת הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֶת יוֹם) חַג הַמַּצּוֹת
הַזֶּה · אֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה · זְמַן חֵרוּתֵנוּ
בְּאַהֲבָה מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם · כִּי בָנוּ
בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים (בשבת וְשַׁבָּתוֹת ו)
מוֹעֲדֵי קָדְשֶׁךָ (בשבת בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן) בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן
הִנְחַלְתָּנוּ · בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדֵּשׁ (בשבת הַשַּׁבָּת

יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים :

ומם חל יום טוב במוצאי שבת לומרים

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ :
בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ
לְחוֹל וּבֵין אוֹר לְחֹשֶׁךְ וּבֵין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים וּבֵין יוֹם
הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה · בֵּין קְדוּשַׁת שַׁבָּת לִקְדוּשַׁת
יוֹם טוֹב הִבְדַּלְתָּ וְאֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה
הִקְדַּשְׁתָּ וְהִבְדַּלְתָּ וְהִקְדַּשְׁתָּ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתֶךָ ׳
בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ :

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה :

ויסתו בכפכת סמוכל

ורחץ נוטלים את ידיהם ואין מברכין על נטילת ידים :

וקודם הרחיצה יאמר מלה מקדמי קדם ר"ת יו"ד ס"י

ירוין מרשן ביתך ונחל עדניך תשקם : ויהי נועם ה' אלהינו עלינו
ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו : דרשתי את
ה ויענני ומכל מגורותי הצילני : הגדיל ה' לעשות עמנו היינו
שמחים : יראה אל עבדיך פעלך והדרך על בניהם :

כרפס יקח כרפס והוא אפ"יו ויטבול אותו בהומץ ויאמר

וקודם המכילה יאמר מלה מקדמי קדם ר"ת מלוי מלמי"ם

אלהים צבאות השיבנו והאר פניך ונושעה : לכו וראו מפעלות
אלהים נורא עלילה על בני אדם : פרה אלהים את ישראל
מכל צרותיו : לך דומיה תהלה אלהים בציון ולך ישולם נדר : מלך
אלהים על גוים אלהים ישב על כסא קדשו : דמינו אלהים הסרך
בקרב היכלך : הודינו לך אלהים הודינו וקרוב שמך ספרו נפלאותיך :
יברכנו אלהים אלהינו יברכנו אלהים ויראו אותו כל אפסי ארץ : ה'
אלהים צבאות השיבנו תאר פניך וושעה : ואתה ה' אלהים צבאות
אלהי ישראל חקיצה לפקוד כל הגוים אל תחון כל בוגדי און סלה :
דעו כי ה' הוא אלהים הוא עשנו ולא אנחנו עמו וצאן מרעיתו :
מגננו ראה אלהים והבט פני משיחך : מי יתן מציון ישועת ישראל
בשוב ה' שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל :

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי

הָאֲדָמָה : ויאכל ויתן לכל המסובין

יחץ יקח המצה האמצעית ויחצה אותה לשנים חלקים ויתן חציה האחת בין השתי השלמות והציה אחרת בין שתי המשפחות אשר על השלחן לאריקומן :

וקודם הנגיעה יאמר מקרתי קדם מנחר בכרפס

מגיד ימלא הכוס שני ויגביה הקערה משל השלחן ויאמר :

קודם הסגדם יאמר מלם מקרתי קדם

פי צדיק יהגה חכמה ולשוני תדבר משפט : **פי** ידבר חכמות והגות לבי תבונות : **פי** יספר צדקתך כל היום תשועתך כי לא ידעתי ספורות : **חסדי** ה' עולם אשירה לדור ודור אודיע אמונתך בפי : **רוממות** אל בגרונם וחרב פיפיות בידם : **מן** המצר קראתי יה ענני במרחב יה :

שלמות הלב א אומרים בניעור חמן כל חמירת בלסון תרגום לפי סמלחם הוא חיות המדם ואין לכהוג בו בזיון וליזלזלו ביה וי"ת כדי סלא יבינו המקטרגים ויקטרגו סמבטלין את הלחם : **ב** אמרו ז"ל כל האוכל מצה בפ"פ כבועל ארוסתו בבית חמיו ובטע' הוא לפי שם סכ' תכודרסם שם כלם חינם מוקרת לבעלה שלא בז' ברכות כדאמרינן כלה בלא ברכם אסורם לבעלה כבדם אף מצה חינם מוקרת ליאכל שלא בז' ברכות ואלו הן ברכת היין של קדוש וקדוש היום ושהחייני וכפ"פ היין שאחר סהגדם וסמוציא ואכילת מצה ויש מי שאומר אותם בעניין אחר : **ג** סד' כוסות כם כנגד ד' גאולות ואוצאתי וסצלתי וגאלתי ולקחתי וביאור סדבר כך הוא שים כאן ד' עניינים גדולים של גאולה שבכל אחד לעצמו יש לברכות שבח ואודאה ג' פ' יק' • כאחד הוא ואוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים שבאחלה לרוב שכל העבודה הקשה היא מספיק לבו אם יקל עליהו העבודם אפי' בשאר קשת ידו וממשלתו וזה תהיה לבי גאולה ג' • סב' ואוצאתי כלומר שסוציאנו מתחת העול בכבד והוא יתעלה הוציאנו מתחת ידו וממשלתו ושחקרנו מכל עבודתו וזה לשון וגאלתי שהיא גאולה שניה • ואלו הוציאנו מתחת ידו וממשלתו ולא דכתיב ולא שממם בשפטים גדולים דייכו וזה לשון ונאלתי שהוא גאולה ג' • ואלו עשם כל זה ולא הגיע לנו אלא לגופות לבד דייכו והוא יתב' לקח אותנו לו לעם סגאולה והוציא לנו סריך לנפש בתתו לנו את תורתו בהכבדת והיא גאולה רביעית בשאמרו ולקחתי לי לחכם לעם • וי"ת כנגד ד' כוסות של פרעה שנא' וכוס פרעה וכו' וי"ת כנגד ד' פורעניות של המצריים מכת בכורות וטביעת יש סוף ובימי כבוהדנכר והרביעי לעתיד לבא ויש אומרי' עוד פעמים אחרים : **ד** נוטלים הידים אחר הקדוש מפני טבול שברפס שכל דבר שטבולו במשקה צריך נט"י דק"ל דידים שביות הן וסכי פוסל את התרומה ולכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיותן תחלה ומשום סרך תרומה בהגו ג"כ אף בחולין ואין מברכין על נטילה זו כי כשקבעו שברך היה בית' שנזהרין מטומאת ושהרה לכל מנהגו שהיו אנו נזהרין אין מברכין : **ה** נוטלים שברפס טבול בחומץ כדי שירחו התיבוקות וישאלו למה עושים שטבול תירק שלא יורגלו לאכול : **ו** מציחין אני המגה בין השתים שלמות לבצוע ממנה בתחרוב כזית זכר לפסח זיש בותבין טעם אחר על בציעתה זכר לקריעת יש סוף : **ז** מוזגין כום שני ואומרים עליו שהגדה ושלא

עד למעינו מיס כמו שעשו תכופיכו במצרים על תכילת הפסח שנ' הסיר יהים לכם
כליל התקדש חג : דן אין מכרכין על ההגדה לפי שאינו סיפור דבריס ויש אומרי'
לפי שזו היא מצוה שאין לה קבוע שתמילו בדבור בעלמא בסיפור י"מ יוצאין
אלא שכל המרבה הרי זה משובח : ט מגביה הקערה על כתפיו זכר למשאריתם
ברורות בשמלותם על שכמם • ואחר הא לחמא עניא מסיר הקערה מעל השלחן
ומניחה עליה בעבדיס הייכו וכל זה משהל התינוק מה בשתנה הלילה הזה מכל
הלילות : י תקנו הא לחמא עניא כל' תרגום כדי שלא יבינו המקטרגים שמביאים
לפנן הקדש ומבלבלים את הסעודה • ר"ת לפי שבולה היו מדברים בלשון תרמית
ואין עמי הארץ מכירים לשון הקדש :

הגדה עם פירוש הרב האבודרהם

בבהילו יצאנו ממצרים

הָא לַחְמָא עַנְיָא · דִּי אֲכָלוּ אֲבָהָתָנָא · בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם · כָּל דִּכְפִין יֵיתֵי וְיֵיכוֹל · כָּל דְּצָרִיךְ יֵיתֵי

הא לחמא עניא · פי' כזה היה לחם עוני שהכלו לבותיכו במצרים ·
וכתוב במחזור ויטרי אין לדקדק למה אמר הא לחמא דלחם ל'
זכר הוא והא לשון נקבה הוא · דהא המרינן הא גברא והא תיובתיה ·
ומה שהגהו לאומרו בלשון תרמית לפי שכולם היו מדברים בל' תרמית
ואין עמי הארץ מכירין לשון הקדש · ר"ת כדי שלא יכירו מלאכי השרת
שאנו מתפארים בכל זה ויקטרגו עליכו ויזכרו עוונותיכו שאין אנו כדאין
להגאל שאין מל"ם מכירין לשון תרמית כמו שפירשכו בקדים וי"ת
מהו די לאכלו תבהתנא בחדוה דמצרים כי ויאפו את הבצק אשר הוציאו
אלא לחר יציאת מצרים · ופי' ר"ר יוסף הלוובי בשם בן עזרא שהיה
שבוי בהודו והיו מאכילים אותו לחם מלה ולא נתנו לו לעולם חמץ ·
והטעם מפני שהוא קשה ואינו מתעכל במהרה בחמץ ויסניק מעט מעט ·
וכן היו עושים המצריים ליסראל · כתב רב מתתיה מה שהגהו לומר כל
דכפין ייתי ויכול כך היה מנהג אבות שהיו מגביהין שולחנותם ולא היו
סוגרין לדלותיהם והיו אומרים ככה כדי שיבאו יסראל העניים לפניהם
לאכול ולקבל שכר היו עושים זה · ועכשיו שהגהו שכני גויס יותר משכני
יסראל מפרסמין אותם בתחלה קודם כדי שלא יחזרו על הפתחי' ואחר
כך מגביהין את השלחן ואומרים כמנהג רלסוכים ע"כ · ואומרים בשם'
תענית רב הונא כי היה לכיל פתח ואמר הכי כל דכפין ייתי ויכול ·
ובליל פסח יש הולהה גדולה ואין בידי העניים לקנות די ספוקם על כן
הגהו לומר כל דכפין ייתי ויכול כלומר מי שהוא רעב ואין לו מה יאכל
יבא ויאכל עמנו · וכל דלריך ייתי ויפסח · פי' שיפסר סיס לאדם פת
קורו ופת דוחן ואינו רעב שהרי יש לו מה יאכל ואין לו אלא מלוה ואנרכי

הפסח

יְיתִי וְיִפְסַח · הַשַּׁתָּא הָכָא · לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא
דְיִשְׂרָאֵל · הַשַּׁתָּא הָכָא עַבְדֵי · לְשָׁנָה הַבָּאָה
בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל בְּנֵי חוֹרִין :

ומסירין הקערה מעל השולחן ואומרים

מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת · שֶׁבְּכָל
הַלֵּילוֹת · אֵין אָנוּ מְטַבְּלִין · אֲפִילוּ פַּעַם

אחת

פסח כגון חרוסת ומרור ויין לד' כוסות לכך לומר כל דלריך ייתי ויפסח יכה ויעשה סדר הפסח · ולאחר כך מדבר על לבם ולומר להם לא תכוסו לם לתם סמוכים על שולחן לאחרים הסתה הכה הסגה הזאת לתם כאן לשנה הבאה תהיו לשלום בארץ ישרל · הסתה הכה עבדי הסגה הזאת לנחנו ולתם מסועבדים לסגה הבאה יבה המסיח ונהיה לנחנו ולתם מסוחררין כדלמרינן בריש הסגה בניסן נגאלו ובניסן עתידין לינאל · ויש מפרשים כל דכפין ייתי וייכול כל מי שהרעיב עלמו בערב פסח כדי לאכול מלה בתיאבון יבה ויאכל מיד · שלשון לאכול מלה בערב פסח כדלמרינן בירושלמי כל האוכל מלה בערב הפסח כאלו בועל לרוסתו בבית חמיו פי' מה בועל לרוסתו בבית חמיו לוקה לף זה לוקה · פירוש לאחר מה כלה לינה מותרת לבעלה אלא בז' ברכות כדלאמרי' כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כגדה · לף מלה לינה מותרת ליאכל אלא בז' ברכות ואלו הן ברכת היין וקדוש היום והאחיינו ובורא פרי האדמה וברכת היין שאומר כשמסיים ההגדה והמוליא ולאכול מלה הרי שבע · ונרים אתם מן המנחה ולמעלה לא יטעום כלום עד שתחשך כדי לאכול מלה בתיאבון · וחכמים הראשונים היו מרעיבין עלמם בערב פסח כדי לאכול מלה בתיאבון · ומותר לטבל כמיני תרגמא כגון פירות וקטניות ומטבל בבני מעים וכיולא בהם שאין דברים אלו מסביעין ואותה יין שהוא מגרר הלב כדי שיאכל מלה בתיאבון · ולמהרין במסכת סופרים הבכורות מתענין בערב פסח והלטוענין כדי שיכנסו לאכלה בתאוה · ולאמרין בירושלמי בפרק ערבי פסחים דרבי לא הוה אכיל לא חמץ ולא מלה ולקאמר טעמא מפוס דר' בכור הוה · וטעם לדבר מפני שהרג הפס בכורי מלרים והלילו בכורי ישראל מתוכם : מה נשתנה וכו' גרסינן בפ' ערבי פסחים ת"ר חכם בנו שואלו ואם אין בנו חסתו שואלתו · ואם לאו הוא שואל את עלמו ואפי' חכמים הבקיאין בהלכות פסח שואלין זה את זה מה בסתנה · הכי גרסי' אין אנו מבטלין וכן הוא בסדר רב עמרם · ולא גרסי' אין אנו חייבין לטבל דלאמרינן בפרק ערבי פסחים לאמר רב אסי אסור לדרדקי אלא לאמר רבא הכי קתני אין אנו מבטלין · ופירוש אין אנו מבטלין אין אנו

אוכלין

אַחַת · וְהַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְעָמִים · שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת ·
אָנוּ אוֹכְלִין חָמֵץ וּמַצָּה · וְהַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלּוֹ מַצָּה ·
שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׁאָר יְרָקוֹת · וְהַלַּיְלָה
הַזֶּה מָרוֹר · שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת · אָנוּ אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין ·
בֵּין יוֹשְׁבִין וּבֵין מְסֻבִּין · וְהַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלָּנוּ מְסֻבִּין :

הערה: מא כאן כאשר הוא אלילה בסוף הגדה ומחזירין הקשרה ואומרים

עֲבָדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם · וַיּוֹצִיאֵנוּ יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה ·
וְאִלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ
ממצרים

לוכלין קודם עיקר סעודתנו ירקות לפילו פעם לחת · והלילה הזה
שתי פעמים לחת בכרפס ולחת במרור · כי הטיבול לגל רז"ל הוא
הלילה כי כל מלכלם הוא ע"י טיבול כדלמרינן לגל מטבל הוא במיני
תרגמל · השתם מטבל בכני מעים · שבכל הלילות לנו לוכלין שאר
ירקות והלילה הזה מרור · פירוש שבכל הלילות לנו לוכלין שאר ירקות
מתוקים והלילה הזה מרור · ולם תלמר וכי בשאר לילות לי לפשר
בלל לגילת שאר ירקות לגלל ר"ל שבכל הלילות לנו מחזירין לחר שאר
ירקות שהן טובות לגכילה ומתוקות יותר ממרור :

עבדים היינו לפרעה במלרים · זו היא תשובה לשאלת מה בשתנה
כלומר לפי שהיינו עבדים לפרעה ועל כן לנו לוכלין מלה
ומרור כשאר לכלו הס · ותנן בפ' ערבי פסחים מתחיל בגנות ומסיים
בשבח ופליגי בגמרל מלי גנות לגבי לתר מתחלה עובדי עבודה זרה
היו לכותינו · ועכשיו לתר מתחלה עבדים היינו לפרעה במלרים · רבל
ספר כיון שכל ענין היום הוא יגיעת מלרים לין לנו להזכיר גנות לחר
כי הס לותו עבדות של מלרים · ולגבי סבר כיון שבידינו להזכיר גנות
ושבח של מלרים להודיע כמה שבחו של מקום כי מלשפות יריס לגיון
ים לנו להזכיר גנות כי לכותינו היו עובדי עבודה זרה ולין גנות בעולם
כזה וגדול הוא מגנות של עבדות ולע"פ כן קרבנו המקום לעבודתו
ולגבי ורבל הלכה כרבל ועוד דלתר ליה רב נחמן לדלתרו עבדיה עבדה
דמפיק ליה מלריה לחירות ויהיב ליה כספל ודהבל טובל מלי בעי
למעבד · ה"ל בעי לודוי ושבוחי טובל · תיל פתח ולתר עבדים היינו
לפרעה במלרים ולפי שהלכה כרבל ולף רב נחמן סבר כוותים לכך
מחבר הגדה זו חבר תחלה כרבל ולח"כ כלגבי ומזכירין תחילה פסח
מלה ומרור לסדרו של רבה ולח"כ פסח מלה ומרור לסדרו של לגבי · ופי'

ומסיים

מִמִּצְרַיִם · עֲדַיִן אָנוּ וּבָנֵינוּ וּבְנֵי בָנֵינוּ מְשֻׁעְבָּדִים
הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרַיִם · וַאֲפִילוּ כֻּלָּנוּ חֲכָמִים ·
כֻּלָּנוּ נְבוֹנִים · כֻּלָּנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה · מִצְוָה
עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרָיִם · וְכָל הַמַּרְבֶּה לְסַפֵּר
בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח :

מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר · וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ · וְרַבִּי אֶלְעָזָר
בֶּן עֲזַרְיָה · וְרַבִּי עֲקִיבָא · וְרַבִּי טַרְפוֹן ·
שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בִּבְנֵי בְרַק · וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת
מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה · עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם ·

ואמרו

ומסיים בשבח שהוציאנו הקב"ה ברכוש גדול ממצרים שהיינו שם עבדים ·
וז"ת לשם לאבותינו ולכלנו מלה ומרור יקיים לנו מה לנו · ושו לנו הוציא הב"ה
את לאבותינו ממצרים וכו' כלומר לפי ח"ו גרמו עונות ישראל כשהיו
במצרים שהיו בהם רשעים ועבד רב לבטל חשבון הקץ שנשבע הקב"ה
להאברהם לגזירו כ"ש לנכנו שדורותינו רשעי' על לפי זו זכות היינו יוצאים
וז"ת נלכל תלה ומרור ולא נספר הענין · ואפילו כלנו חכמים שכבר
עשינו דרכי הפסח · כלנו נבונים שמביניים לנחנו הכוונה במלות · וכשדר
רב עמרם גורס כלנו וקנים שכבר שמענו והגדנו זה כמה פעים · כלנו
יודעים את התורה ומה שנוגעת מפינו ידעינוהו לפי ע"פ כן לנו מצווין
לספר ביציאת מצרים בשמחה ובהודאה וכ"ש פיש לנו להודיע לשלישי
יודעים שנלמר ולמרתם זבח פסח הוא · וכתיב והגדת לבנך · וכתיב
כי ישללך בנך מחר לאמר מה זאת ולמרת ונו' וכתוב במחזור ויטרי דלא
גרסי' מסובדים היינו לפרעה במצרים אלא מסובדים היינו במצרים ·
וכך נדאה בעיני כי פרעה כבר היה מת · וז"ת כך קורלים שם המלכים
כלם כבר נתבטל זה השם מביניהם בימי מחבר הגדה זו · ה"נ וכל
המרב' לספר ביל"ת הרי זה משובח ולא גרסי' המרב' ביל"ת זכיון שהיה
מלוה עלינו לך לאמרינן כם הרי זה משובח אלא מחוייב הוא לעשות מה
שנלטוה לכל להיו לנרסינן וכל המרבה לספר ניחא · וה"ק מלוה עלינו
לספר ביציאת מצרים · ואפילו בדבור בעלמא שיהיה מעין יציאת
מצרים יצא ידי חובתו וכל המרבה לספר הרי זה משובח · ולכו מביאין
ראיה ממעשה דרבי אליעזר וחבריו שהיו חכמי הדור ואפי' הכי ספרו
כל הלילה ביציאת מצרים · בכני ברק שם מקום · וז"ת כזלור ביום
שנאמר למען תזכור את יום צאתך ונו' אך בלילה לא מלינו זכירה
לכך דורש עתה ימי חייך היומם כל להביא הלילות :

לאמר

וְאָמְרוּ לָהֶם רַבּוֹתֵינוּ · הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית :

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה · הֲרֵי אֲנִי כְּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה · וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת · עַד שֶׁדָּרָשָׁה בֶּן זוֹמָא · שֶׁנֶּאֱמַר לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם · כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ · יְמֵי חַיֶּיךָ הַיָּמִים · כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ הַלֵּילוֹת · וַחֲכָמִים אוֹמְרִים · יְמֵי חַיֶּיךָ · הָעוֹלָם הַזֶּה · כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ · לְהָבִיא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ :

בָּרוּךְ הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא · בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל · בָּרוּךְ הוּא · כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה בָנִים

אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה · ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא · שנאמר למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים · כל ימי חייך · ימי חייך הימים · כל ימי חייך הלילות · וחכמים אומרים · ימי חייך · העולם הזה · כל ימי חייך · להביא לימות המשיח :

ברוך המקום ברוך הוא · ברוך שנתן תורה לעמו ישראל · ברוך הוא · כנגד ארבעה **בנים**

אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה · ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא · שנאמר למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים · כל ימי חייך · ימי חייך הימים · כל ימי חייך הלילות · וחכמים אומרים · ימי חייך · העולם הזה · כל ימי חייך · להביא לימות המשיח :

ברוך המקום ברוך הוא · ברוך שנתן תורה לעמו ישראל · ברוך הוא · כנגד ארבעה

בָּנִים דִּבְּרָה תּוֹרָה · אֶחָד חָכָם · וְאֶחָד רָשָׁע ·
וְאֶחָד תָּם · וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל :

חכם

אמר ברוך המקום וכו' כנגד ארבעה בנים דברה תורה אחד חכם · ואחד רשע · ואחד תם · ואחד שאינו יודע לשאל : חכם מה הוא אומר מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלהינו אתכם · אף אתה אמור לו כהלכות הפסח וכו' · אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן :

חכם מה הוא אומר מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלהינו אתכם · אף אתה אמור לו כהלכות הפסח וכו' · אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן :

חָכָם מַה הוּא אוֹמֵר · מַה הָעֵדוֹת וְהַחֻקִּים
וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם
אַף אַתָּה אֱמוֹר לוֹ כְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח · אֵין מַפְטִירִין
אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן :

רָשָׁע מַה הוּא אוֹמֵר · מַה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם ·
לָכֶם וְלֹא לוֹ · וְלְפִי שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן
הַכְּלָל · כָּפַר בְּעִיקָּר · אַף אַתָּה הַקְהֵה אֶת שִׁנָּיו
וְאֱמוֹר לוֹ · בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי
מִמִּצְרָיִם · לִי וְלֹא לוֹ · וְאִלּוּ הָיָה שָׁם · לֹא הָיָה נִגְאָל :

תָּם מַה הוּא אוֹמֵר מַה זֹּאת · וְאָמַרְתָּ אֵלָיו · בְּחֹזֶק
יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים :

וְשֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל · אַתְּ פְּתַח לוֹ · שֶׁנֶּאֱמַר וְהִגַּדְתָּ
לבנך

אין אומרים אחר אכילת הפסח אפיקו מיני מתיקה לקנוח הפה :

רשע מה הוא אומר · כפ' בא אל פרעה כתוב והיה כי יאמרו אליכם

בניכם מה העבודה הזאת לכם כבן רשע הכתוב מדבר שהרי אמר לכם ולא לו · מה העבודה הזאת לכם · מפרש בירושלמי מה הטורח הזה שאתם מטריחין עליכם בכל שנה לערב את סעודתנו ולערבב את שמחת החג ולפי שאמר לכם והוציא עצמו מן הכלל כפר בעיקר כלומר שלה נלטוה הוא בדבר זה אף אתה הקהה את שניו לשון חולשן השניים כתו ושני בניים תקהינה כלומר זה שכפר בעיקר הרי הוא ככלל בן נכר לה יאכל בו ושניו תקהינה שרואה לאחרים שאוכלים והוא חושב אוכל · ר"ח הקהה את שניו כלומר הכעיסהו ואומר לו בשבילך דבר התורה בעבור זה עשה ה' לי בלשתי ממצרים · הא כל רשע במקומו לא היה כדאי להנאל · ואם תאמר היאך דורש לגבי רשע לו ולא לו שהרי כתוב תאכל בעבור זה שהוא נדרש לגבי שאינו יודע לשאל · וי"ל שם תינוק שאינו יודע לשאל תנהו עכין לרשע :

תם מה הוא אומר · בפרשת בא אל פרעה כתוב כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת וגו' בבן טפש שאינו יודע להעמיק שאלתו הכתוב מדבר וזהו תם :

ושאינו יודע לשאל את פתח לו · כמו פתח פיך לאלם · בפ' בא אל פרעה כתוב והגדת לבנך ביום ההוא לאמר לא בשביל מה

לְבֶנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה
לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם · יָכוֹל מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ תַּלְמוּד
לוֹמַר בַּיּוֹם הַהוּא · אִי בַּיּוֹם הַהוּא · יָכוֹל מִבְּעוֹד
יוֹם · תַּלְמוּד לוֹמַר בַּעֲבוּר זֶה · בַּעֲבוּר זֶה לֹא
אָמַרְתִּי אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁמַּצָּה וּמָרוֹר מוּנָחִים לְפָנֶיךָ :
מִתְּחִלָּה עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ · וְעַכְשָׁיו
קֵרְבָנוּ הַמָּקוֹם לַעֲבוֹדָתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר
יְהוֹשֻׁעַ אֶל כָּל הָעָם כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תֶּרַח אֲבִי
אַבְרָהָם וַאֲבִי נָחוֹר וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים :
וָאֶקַּח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנָּהָר ·
וָאוֹלֶךְ אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנַעַן · וָאַרְבֶּה אֶת
זַרְעוֹ · וָאֶתֵּן לוֹ אֶת יִצְחָק · וָאֶתֵּן לְיִצְחָק אֶת יַעֲקֹב
ואת

הפסוק מלמד שהיו נולדין לבנך דרוש לו בהגדה ופרסם לו את
הנס · והגדת לבנך יכול מראש חדש תלין זה מן התשובה תלמוד
לומר ביום ההוא · יכול מראש חדש כלומר יכול יהא
חייב לדרוש משכנסת חדש ניסן כדרך שהוכיר משה רבינו מראש חדש ·
ועוד שהרי הקדים לפסוק זה ועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה ת"ל
ביום ההוא יום שנגלה בו · יכול יהא חייב לדרוש בו משעמוד יום
כשוחטין את פסחיהן ביום י"ד תלמוד לומר כאן ביום ת"ל בעבור זה
בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך התחל
לומר עליהם בעבור זה שיהיו מונחים לפניך ולמדנו זה מפני שהקדים
לומר מצות יאכל וכתיב בערב תאכלו מצות וסוף הפסוק עשה ה' לי
בצאתי ממצרים · ד"א בעבור זה · זה כנוי · י"ב מצות שהקדים עושה בליל
פסח והלוך הן · הרכבה כוסות · חרוסת · כרפס · סתי נטילת ידים ·
המוציא · מצה · מרור · כריכה :

מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו · עתה מתחיל סדרו של הכתוב
שמפרש מהי נגות · מתחלה עובדי ע"ז היו אבותינו · ויעקב
וכניו ברוך · ירדו מצרים לון שם ס"ל לחר המ"ם ההחרונה :

בריך סומר שבחתו לישראל ב"ה · עתה הוא מתחיל לדרוש דרשה
לחרת ולומר שהקב"ה חשב את הקץ מלילת יצחק כי מלילת

יצחק

וְאֶת עֵשָׂו · וָאֶתֵּן לְעֵשָׂו אֶת הַר שֵׂעִיר לָרֶשֶׁת
אוֹתוֹ · וְיַעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרַיְמָה :
בָּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְּטָחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל בָּרוּךְ הוּא ·
שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְחַשֵּׁב אֶת הַקֵּץ ·
לַעֲשׂוֹת כְּמָה שֶׁאָמַר לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בִּבְרִית בֵּין
הַבְּתָרִים · שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי
גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם · וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם
אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה · וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ
דָּן אָנֹכִי · וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכוּשׁ גָּדוֹל :

ומכסין המצות עד מצילנו מידם

וְהִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ · שֶׁלֹּא אֶחָד בִּלְבַד
עָמַד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵינוּ · אֶלָּא שֶׁבְּכָל דּוֹר
וָדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵינוּ · וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא
מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם :
צֵא וּלְמַד מַה בִּקֵּשׁ לָבָן הָאֲרַמִּי לַעֲשׂוֹת לְיַעֲקֹב
אָבִינוּ שֶׁפַּרְעֹה לֹא גָזַר אֶלָּא עַל הַזְּכָרִים וְלָבָן
בקש

יצחק עד יציאת מצרים לרבע מלות סנס · וזהו שכתוב כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו' כלומר משנולד לך זרע · ה"נ חשב את הקץ :
ולא נרסינן מחשב את הקץ כי חשבון זה כבר עבר :
והיא שעמדה לאבותינו ולנו · כלומר לותה הבטחה של בין הבתרים עמדה לאבותינו ולנו ויצאו הם ממצרים וכילו יצחנו לאחינו אלא אחד בלבד עמד עלינו וכו' · והקב"ה מצילנו מידם כדי לקרותם הסנאתנו ביסרהל מקים להם בכל דור ודור לויכים ומציל לותם מידם · ולא נרסינן אלא הקב"ה כי אם והקב"ה מצילנו מידם · וכן הוא בסדר רב עמרם ורבינו סעדיה :
צא ולמד · איך התחילו הצרות ליעקב ומשום דתנן בפ' ערבי פסחים ודורש מתחלת לובד לבי עד סיום גמר כל הפרשה הוא דורשה עתה כדלימת בספרי · והפרשה היא ד' פרקים סמוכים זה לזה בפרשת והיה כי תבא ז סתרן והיו רגילים לקרותם על הבכורים כשהיו מביאים

לותן

בַּקֵּשׁ לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל שֶׁנֶּאֱמַר · אֲרַמִּי אוֹבֵד אָבִי
וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעַט וַיְהִי שָׁם לְגוֹי
גָּדוֹל עָצוּם וָרָב :

וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה · אָנוּס עַל פִּי הַדִּבּוּר · וַיָּגָר שָׁם
מְלַמֵּד שֶׁלֹּא יָרַד לְהִשְׁתַּקֵּעַ · אֶלָּא לָגוּר שָׁם ·
שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמְרוּ אֶל פַּרְעֹה לָגוּר בָּאָרֶץ בָּאנוּ כִּי
אֵין מִרְעֶה לַצֹּאן אֲשֶׁר לַעֲבָדֶיךָ כִּי כָבֵד הָרָעָב
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן · וְעַתָּה יֵשְׁבוּ נָא עֲבָדֶיךָ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן :
בִּמְתֵי מְעַט כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר · בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ
אֲבוֹתֶיךָ מִצְרַיְמָה · וְעַתָּה שָׂמְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב :

וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל · מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְצוּיָנִים
שם

לותן לירושלם · והלו הן הד' פסוקים ועניית ואמרת לפני ה' אלהיך · הרמי לוכד לכי וירד מלרימה ויגר שם כמתי מעט ויהי שם לגוי גדול עלום ורב · וירעו לותנו המלריס ויענוו ויתנו עליו עבודה קשה · ונלעק לל ה' ל"לב וישמע ה' לת קולנו וירל לת עניינו ולת עמלנו ולת לחלנו · ויולילנו ה' ממלריס ביד חוקה ובזרוע נטויה ובמורל גדול ובלותות ובמופתים · הרמי לוכד לכי כתרגומו לכן הרימלה בעל לוכד' ית לכל כי כסדקף לכן הלרמי לחרי יעקב והסיגנו ואמר לו יס לחל ידי לעשות עמכם רע · לפי שחשב לעשות חשב לו הקב"ה כילו עשה שהלומות חושב להם הקב"ה מחשבה למעשה והס"י בטל עלתו · ועוד לחרים כילו עליגו לכלותינו · ולחרי זלת וירד מלרימה לנוס על פי הדבר על כרחו ירד למלריס שלמר לו הקב"ה ל תירל מרדה מלרימה · כמלל שמוכרח לירד למס עד שלמר לו לנכי לרד עמך מלרימה · ועוד לומרינן בסנת בפרק לחר רבי עקיבל ריהוי היה יעקב לכיגו לירד למלריס בשלשלות של ברזל שלל שזכותו גרמה לו וירד בכבוד גדול שנל' בחבלי לדם למשכם בעבותות להבה · הדבר הוה רוח הקדש שנל' והנביליס יהיו לרוח והדבר לין בהם · ויגר שם שמל תלמר לל כל לללי ליטול כתר מלכות ת"ל ויגר שם מלמד שלל ירד להשתקע פירוש לקבוע שם ישוב ולהיות כתושב לללי לגור שם כגר וכקרי ללון ולגור בעלמל · שמל תלמר בילכלוסין הרבה ירד ת"ל כמתי מעט פי' כילנשים מיעטים :

שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל וְעָצוּם כָּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר · וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעַצְמוּ בִּמְאֹד מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם :

וָרָב כָּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (וָאֶעֱבוֹר עָלַיִךְ וָאֶרְאֵךְ מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמַיִךְ · וָאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי · וָאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי) רְבָבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ · וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי וַתָּבֹאִי בַּעֲדִי עֲדָיִים · שָׁדַיִם נָכֹנוּ וּשְׂעָרֵךְ צִמֵּחַ וְאַתְּ עֵרם וְעֶרְיָה :

וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיְעַנּוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה :

וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים כָּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר · הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי תִקְרֶאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם

ויהי שם לגוי גדול מלמד שהיו ישראל מצויינין שם · פי׳ שהיו נראים וידועים שיהא׳׳לדום בלעז שנתאספו יחד במקום ה׳ ולא נפרדו בערים ולכך היו נראים גוי ה׳ · גדול עצום כלה וי״ו בתחלה :

ורב כמו שנאמר רבבה כצמח השדה נתתיך · שהיו גדולים מחלציהם כצמח השדה בלא שום טפח ועמל · ד״ה מה למח השדה כל מה שנוזקין לותו יותר לומח כך ישראל כל מה שהיו מעניו לותם היו פריס ורביס וכן הוא לומר וכאשר יעבו לותו כן ירבה וכן יפרוץ · ולא עירום ועריס · כלומר ערומים מן המלות שהגיע זמן הקץ ולא היס יכידס מלות ונתן להס פסח ומילה שמלו ביום י״ד בניסן וזהו שכתוב מתבוססת בדמיך פי׳ בב׳ דמיס דס פסח ודס מילה · ועריס כל״ל ערייס תעור קשתך שלא קיימו מלות ברית מילה ועכשיו הולך ומספר כיון שראו המלריס שהיו ישראל פריס ורביס מהד :

וירעו לותנו המלריס ויעגונו · ויתנו עלינו עבודה קשה כמו שנא׳ ויעבידו מלריס לת בני ישראל בפרך · פירשו רז״ל כי בתחלה חמדו להט שיעשו לבניס יום לחד ולא יותר והמלך עלמו ככולם בעבודה והס התחזקו והוסיפו לומן לכבוד המלך וסכום הלבניס שעשו בלותו יום שמו עליהם לחק שיעשו בכל יום · וזהו מה שדרשו בפרך בפה רך · כללו של דבר מעט מעט היו מתגברים עליהם ולפיכך כמשלו למרור שתחלתו רק וסופו קשה · בפרך מתרגמינן בקשיו וזהו עבודה קשה :

וירא

גַּם הוּא עַל שִׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם בָּנוּ וָעָלָה מִן הָאָרֶץ :
וַיְעַנּוּנוּ · כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר · וַיָּשִׂימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן
עַנֹּתוֹ בְּסִבְלֹתָם וַיִּבֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפַרְעֹה אֶת פִּתֹם
וְאֶת רַעַמְסֵס : וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה · כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר · וַיַּעֲבִידוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ :
וַנִּצְעַק אֶל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת
קוֹלֵנוּ וַיַּרְא אֶת עָנְיֵנוּ וְאֶת עֲמָלֵנוּ וְאֶת
לַחֲצֵנוּ :

וַנִּצְעַק אֶל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ · כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר ·
וַיְהִי בַּיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם
וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעָקוּ וַתַּעַל שַׁוְעָתָם
אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹדָה : וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת קוֹלֵנוּ
כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר · וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר
אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת
יַעֲקֹב :

וַיַּרְא אֶת עָנְיֵנוּ · זוֹ פְּרִישׁוּת דֶּרֶךְ אֶרֶץ · כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר · וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע
אֱלֹהִים : וְאֶת עֲמָלֵנוּ אֵלּוּ הַבָּנִים · כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר ·
וַיְצַו פַּרְעֹה לְכָל עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל הַבֵּן הַיִלּוֹד הַיְאֹרָה
תַּשְׁלִיכֻהוּ · וְכָל הַבַּת תְּחַיּוּן : וְאֶת לַחֲצֵנוּ זֶה
הַדְּחַק · כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר · וְגַם רָאִיתִי אֶת הַלַּחַץ אֲשֶׁר
מצרים

וירא את עניינו לשון חסרון התסמים כמו לא תענה את בנותי מדרש
בו רז"ל לא תענה את בנותי מתסמים · זו פריצות דרך הרע ·
מהסריסות מבעלותיהם · וידע אלהים · מלשון וידע לדם עוד את אשתו
וזהו התסמים שלוין למריס יודעים בו אלף הקב"ם בלבד · וזהו וידע
אלהים : ואת עמלנו אלו הבנים כמו שנאמר · מהם גדלי משמל הלדם
ויניעת ידיו : ואת לחצנו זה הדחק · פירוש תוכן הלבנים :
ויוליאנו

מִצְרַיִם לְחַצִּים אֹתָם :

וַיּוֹצִיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה
וּבְמוֹרָא גָּדוֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמֹפְתִים :

וַיּוֹצִיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם · לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ · וְלֹא
עַל יְדֵי שָׂרָף · וְלֹא עַל יְדֵי שָׁלִיחַ · אֶלָּא
הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ · שֶׁנֶּאֱמַר ·
וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה · וְהִכֵּיתִי כָל
בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם · מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה · וּבְכָל
אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים · אֲנִי יְהוָה :

וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם · אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ · וְהִכֵּיתִי
כָל בְּכוֹר · אֲנִי וְלֹא שָׂרָף · וּבְכָל אֱלֹהֵי
מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים · אֲנִי וְלֹא שָׁלִיחַ · אֲנִי
יְהוָה · אֲנִי הוּא וְלֹא אַחֵר :

בְּיָד חֲזָקָה · זוֹ הַדֶּבֶר כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר · הִנֵּה יַד
יהוה

ויוציאנו ה' ממצרים אין בפסוק אלהינו · לא ע"י מלאך · ולא ע"י שרף והא כתיב וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים · ויש לומר כי ויוציאנו חוזר על הגאולה וכן הוא לומר ויוציאך בפניו בכחו הגדול ממצרים · והמלאך זה משה רבינו שהיה שליח של ישראל אל פרעה · ולא"ת כיון שהדבר הזה לומרת כי הקב"ה בכבודו ובעצמו המית בכורי מצרים ולא המיתם לא על ידי מלאך ולא על ידי שר ולא ע"י שליח ל"ל מהו ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגוף · ויש לומר כי מלת משחית היא פועל תמורת השם ודומה לה החליה והמכשה שם המכשה לכי מחבריהם פועל · וכל משקה לשכר יסתה שם · משקה מלך מלריס פועל · הו יהיה שם על משקל מרבית והוא הכתוב · וכפ"ז יהיה פירושו ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגוף · ואם תאמר ל"ל מה לורך לומים הללו הואיל ואין לנו לריכים לותם להכחכה · ויש לומר כי היו לצורך וכות כדי שיהיו רחוים לינהל על דרך דרש ואשבור עליך ואחריך מתכוססת בדמיך ונו' :

ביד חזקה זו הדבר כמו שנאמר · ומנין שיד חזקה היא הדבר שנא' הנה יד ה' הויה הנה קרויה יד :

וכזרוע

יְהוָה הוֹיָה בִּמְקֻנָךְ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים
בַּגְּמַלִּים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן · דֶּבֶר כָּבֵד מְאֹד :
וּבְזֹרוֹעַ נְטוּיָה · זוֹ הַחֶרֶב כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר · וְחַרְבּוֹ
שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלָם :
וּבְמוֹרָא גָּדוֹל · זֶה גִּלּוּי שְׁכִינָה כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר · אוֹ
הֲנִסָּה אֱלֹהִים לָבֹא לָקַחַת לוֹ גּוֹי מִקֶּרֶב
גּוֹי בְּמַסֹּרֹת בְּאֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבְיָד
חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדוֹלִים · כְּכֹל אֲשֶׁר
עָשָׂה לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם · בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ :
וּבְאֹתוֹת · זֶה הַמַּטֶּה כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר · וְאֶת הַמַּטֶּה
הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדֶךָ · אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֶת הָאֹתוֹת :

יזה היין בידו בכלו באומרו דם ואש ותמרות עשן · וכן באומרו העשר
מכות · וכן בר״ך עד״ש באח״ב · סך הכל ט״ז פעמים :

וּבְמוֹפְתִים זֶה הַדָּם כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְנָתַתִּי מוֹפְתִים
בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ · דָּם וָאֵשׁ · וְתִמְרוֹת עָשָׁן :
דָּבָר אַחֵר · בְּיָד חֲזָקָה שְׁתַּיִם · וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה
שתים

ובזרוע נטויה זו החרב כל מכת בכורות שנאמר למכה מצרים
בבכוריכם · מלמד שבכוריהם מלמד שקמו שבכורות על
מצרים להורגם כדי שיוליכו לת ישראל מתוכם בליל מכת בכורות · ומנין
שזרוע נטויה היא החרב שנאמר וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלם :
ובמורא גדול · כמראה גדול וכן תרגומו ובחזוא רבתא ומהו המראה
גדול זה גלוי שכינה שנגלה להם במצרים שנאמר ובמוראים
גדולים הללו כיולות כל גלוי שכינה וה״פ שסיתה מצרים מלאה גלולים
וטנופים והף על פי כן נראה להם לקיים מה שהבטיח לת יעקב ואנכי
אעלך גם עלה · ואומתי נגלה עליהם כ׳ פעמים ל׳ ביום ר״ח ניסן שנת׳
וידבר ה׳ אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר החדש הזה לכם וגו׳ ·
ובלילה בשעת הגאולה וכמו כן ראוהו על הים ונקרע מורך כי הראה
פני שכינה נראתו מלד ונכחל · ודרשו בספרי ולכל המורא הגדול זו
קריעת יס סוף ושם ראו פני שכינה ואמרו זה אלי ואנוהו מלמד שהראוהו
בלנבע ואמרו רו״ל ראיתי שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי :

שְׁתַּיִם · וּבְמוֹרָא גָּדוֹל שְׁתַּיִם · וּבְאֹתוֹת שְׁתַּיִם ·
וּבְמוֹפְתִים שְׁתַּיִם :

אֵלּוּ עֶשֶׂר מַכּוֹת שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל
הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם · וְאֵלּוּ הֵן · דָּם · צְפַרְדֵּעַ ·
כִּנִּים · עָרוֹב · דֶּבֶר · שְׁחִין · בָּרָד · אַרְבֶּה · חֹשֶׁךְ ·
מַכַּת בְּכוֹרוֹת :

רַבִּי יְהוּדָה הָיָה נוֹתֵן בָּהֶם סִימָנִים · דְּצַ״ךְ · עֲדַ״שׁ
בְּאַחַ״ב :

רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר · מְנַיִן אַתָּה אוֹמֵר · שֶׁלָּקוּ
הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם · עֶשֶׂר מַכּוֹת · וְעַל הַיָּם
לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת · בְּמִצְרַיִם מַה הוּא אוֹמֵר ·
וַיֹּאמְרוּ הַחַרְטֻמִּם אֶל פַּרְעֹה אֶצְבַּע אֱלֹהִים הִיא ·
וְעַל הַיָּם מַה הוּא אוֹמֵר · וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד

הגדולה

רבר לאחר כיד חזקה שתים וכו׳ · מלאחר שדרש כיד חזקה זו הדבר
וכזרוע נטויה זה החרב וכמורא גדול זה גלוי שכינה וכאותות
זה המטה וכמופתים זה הדם · אלו החמשה דברים כנגד חמשה דברים
שזכר הוא חזר ודורש אותם בלופן לאחר ולומר כי העשר מכות נעשו
בללו החמשה דברים שתי מכות בכל לאחד מהם כולל כיד חזקה לקו שתי
מכות כי הם שתי תיבות · וכזרוע נטויה שתים לאחרות · וכמורא גדול
שתים לאחרות · וכאותות מיעוט אותות שתים · וכמופתים מיעוט מופתי׳
שתים · והמון העם מתחילין מללו י׳ מכות שכניסת הקב״ה על המצרים
במצרים ומשלימין עליו ואלו הם דם וכו׳ · וטעות הוא כי אלו י׳ מכות
ליכו תחלת דבר רק הוא עם וכמופתים שתים ור״ל כי אלו השתים
שדרש הם עשר מכות וכו׳ · והתחלה היה מלאו הם דם וכו׳ שהוא
מתחיל ומסדרם לאחר כן · וכן הוא בסדר רב עמרם ורבינו סעדיה · ר׳
יהודה היה נותן בהם סימנין דצ״ך עד״ש באח״ב לכך חלקן בלשון זה
לפי שדצ״ך הם מכות הארץ · ועד״ש מכות עקריות · באח״ב מכות החויר
ושתף מכת בכורות עמהן לפי שהיו לה זוג לך שתשעה חלק · ד״ה לפי
שבספר תליס לא נמנו בסדר זה ותאמר היו מוקדם ומלוחר בתורה על
כן בא להודיעכו כי כן היו בסדר הכתובים בתורה · ד״ל דצ״ך נעשה על
ידי אהרן שהיה והארץ לא לקו ע״י משה · עד״ש ע״י משה · באח״ב

על

הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירְאוּ הָעָם
אֶת יְהוָה וַיַּאֲמִינוּ בַּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ :
כַּמָּה לָקוּ בְאֶצְבַּע עֶשֶׂר מַכּוֹת · אֱמוֹר מֵעַתָּה ·
בְּמִצְרַיִם לָקוּ עֶשֶׂר מַכּוֹת · וְעַל הַיָּם לָקוּ
חֲמִשִּׁים מַכּוֹת :
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר · מְנַיִן שֶׁכָּל מַכָּה וּמַכָּה שֶׁהֵבִיא
הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם ·
הָיְתָה שֶׁל אַרְבַּע מַכּוֹת שֶׁנֶּאֱמַר · יְשַׁלַּח בָּם חֲרוֹן
אַפּוֹ עֶבְרָה וָזַעַם וְצָרָה · מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים ·
עֶבְרָה אַחַת · וָזַעַם שְׁתַּיִם · וְצָרָה שָׁלֹשׁ · מִשְׁלַחַת
מַלְאֲכֵי רָעִים אַרְבַּע · אֱמוֹר מֵעַתָּה · בְּמִצְרַיִם לָקוּ
אַרְבָּעִים מַכּוֹת · וְעַל הַיָּם לָקוּ מָאתַיִם מַכּוֹת :

רבי

על ידי הקב"ה שהרבע מכות שלו יהן לחדם יכול לעשותן שלש הקב"ה בכבודו · וכירושלמי לאמרו שכך היו כתובים במטה וזהו לשון תעשה בו את האותות ולאמרי' בתנחומא שהמטה של שפיריון היה וכתוב בו לג"ך עד"ם בלח"ב · ושפיריון הוא ספיר ותרגום ירושלמי ויסדתיך בספירי וחשכלילוך בשפיריון והיה לבן יקרה וקשה הרבה כמו שהזכיר במדרש תהלים ויסדתיך בספירים בשפיריונין · מעשה בלחד שלקח לבן של שפיריון וחשה עליה בפטיש נשבר הפטיש והסדן והלבן של שפיריון לא נשברה · במלרים אמרו לומר שלבע שלהים היה · ובלותם מכות שלקו על הים לומר היד הגדולה וכיד יש ה' שלבעות · תן לכל שלבע עשר מכות הרי שלקו על הים ל' מכות · יש לשהול שלבע שלהים היה לה נאמר שלק על מכת כנים שלבע · ועוד שהרי מלינו מכת הדבר נעשית ביד שלם שנא' הנה יד ה' הויה · תשובת הפסוקים בכאן היא שלה שמכתה בעלמה והקבלה היה העיקר · רבי שליעזר הומר כל מכה של מלרים היתה של שרבע מכות שנאמר ישלח בם חרון אפו עברה וזעם וצרה משלחת מלאכי רעים · עברה אחת · וזעם שתים · צרה שלש · משלחת מלאכי רעים שרבע · לומר מעתה · והיו חוסב חרון אפו שהוא כולל תחלה חרון אפו כיצד עברה וזעם וצרה וגו' נמלא במלרים לקו שרבעים מכות שהרי שם לקו עשר מכות ובכל מכה ומכה שרבע ועל הים שהיתה ביד שם הם ה' שלבעות הרי חמשה פעמים שרבעים הם מאתים

מכות

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר · מִנַּיִן שֶׁכָּל מַכָּה וּמַכָּה · שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם · הָיְתָה שֶׁל חֲמִשָּׁה מַכּוֹת · שֶׁנֶּאֱמַר · יְשַׁלַּח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ · עֶבְרָה וָזַעַם וְצָרָה · מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים · חָרוֹן אַפּוֹ אַחַת · עֶבְרָה שְׁתַּיִם · וָזַעַם שָׁלֹשׁ · וְצָרָה אַרְבַּע מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים חֲמִשָּׁה · אֱמוֹר מֵעַתָּה · בְּמִצְרַיִם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת · וְעַל הַיָּם לָקוּ · מָאתַיִם וַחֲמִשִּׁים מַכּוֹת :

כַּמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת לַמָּקוֹם עָלֵינוּ :

אלו

מכות · ורבי עקיבא לומר כל מכה של מצרים היתה של חמש מכות · נמלה חמשה פעמים עשר מכות הם חמשים · ועל הים שהיתה כיד שים בה חמש הלבעות הרי חמשה פעמים חמשים הם מהתים וחמשים ודע כי רבי אליעזר שלומר שכל מכה ומכה היתה של ארבע מכות כוונתו כי כשלקו המצרים היו המכות ביסודות ולא לקה יסוד מיוחד רק כשלקו כל אחד היה מעורב בו מארבעה יסודות נמלת מכה אחת ים כה ארבעה ולהודיע כי לה' הארץ · ור' עקיבא שלומר שכל מכה ומכה היתה של חמש מכות כוונתו כי תנועת הנלגל שהוא היסוד החמישי מסייעם בכל מכה ומכה בעבור כי הוא הסובב והמסובב לא הכל כדלון הנורה ולהודיע כי ממשלתו על הכל כך מי' בעל התלמוד :

כמה מעלות טובות למקום עלינו וגו' · כולן הן ט"ו טובות שעשה הקב"ה לישראל וקראן מעלות כנגד ט"ו מעלות שבמקדש שעולין מעורת הבשים לעזרת ישראל · כנגד ט"ו שיר המעלות שלומר דוד בשעה שבא לחפור את היסודות של בית המקדש כדגרסינן בירושלמי דפ' חלק לתה מולה בשעה שבא דוד לחפור תהילים של בית המקדש חפר ט"ו מלוין דלומין לשכח תהומה וכשופף לשכח עלין וכעה לרמתים לומר ליה ליה את יכיל לומר ליה למה דלנה הכא כבים על תהומה ק"ל ומן לימת את כבים על תהומה הכא ק"ל מן שעתא דלשמע רחמנא קליה בשיבי תבבי ה' תלשיך ורעדת תרעה ושקעת ולנה יהיב הכא כבים על תהומה לש"נ לא שמע ליה כיון דלקמיה סליק תהומה וכעה מטפח עלמ' והוה לחיתופל קלים לומר כדין דוד מתחנקא ולנה מלכה · לומר דוד מלן חכם מקמתיה ולא מקיש ליה יהא סופיה מתחנקא לומר דכר ולקימיה התחיל דוד עולה ולומר שירה שיר המעלות · שיר למעלות שיר למלה מעלות על כל מלה ומלה לחש שהיה דוד עולה היה לומר שירה לש"פ

אִלּוּ הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם
וְלֹא עָשָׂה בָהֶם שְׁפָטִים דַּיֵּנוּ :
אִלּוּ עָשָׂה בָהֶם שְׁפָטִים
וְלֹא עָשָׂה בֵאלֹהֵיהֶם דַּיֵּנוּ :
אִלּוּ עָשָׂה בֵאלֹהֵיהֶם
וְלֹא הָרַג בְּכוֹרֵיהֶם דַּיֵּנוּ :
אִלּוּ הָרַג בְּכוֹרֵיהֶם
וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם דַּיֵּנוּ : הגרה :
ומנין שנתן
ממונם בסו
אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם
וְלֹא קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם דַּיֵּנוּ .
אִלּוּ קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם
וְלֹא הֶעֱבִירָנוּ בְתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה דַּיֵּנוּ :
אִלּוּ הֶעֱבִירָנוּ בְתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה
וְלֹא שִׁקַּע צָרֵינוּ בְתוֹכוֹ דַּיֵּנוּ :
אִלּוּ שִׁקַּע צָרֵינוּ בְתוֹכוֹ
וְלֹא סִפֵּק צָרְכֵּנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה דַּיֵּנוּ :

אלו

כן היה סופיה דשחיטופל מתחנקא ר"ר יוסי הדא היא דתתלה לימר לדיך בר כש חשם על לוטיה דרבה לפי על מנן פי' בחכם כי מנן הוא תרגום חנם • ואכי לישתי כ' בתלמודא דידן בפרק החליל :

אלו הוציאנו ממצרים ולא עשה בהם שפטים דיינו • לא רצה לומר שלא יעשה בהם שפטים כי כבר הבטיח לאברהם ונם את הגוי אשר יעבודו דן אככי • הלא הלו לא עשה בכלם שפטים כי אם במקצתם ולא כתן לנו את ממונם דיינו • לא רצה לומר מכות מצרים שכבר הבטיח לאברהם ואחרי כן ילאו ברכוש נדול הלא ר"ל מכות היה : ולא קרע לנו את הים דיינו • שיוכל להגילנו וכלך לדרכנו : ולא העבירנו בתוכו בחרבה • הלא במעט מים או במעט טיט אם היה הלכו ביבשה בתוך הים : ולא שקע צרינו • לסגור היה אחריהם והמצריים יסובו לדרכם : ולא ספק צרכנו במדבר ארבעים שנה • שהיה לנו כהמות והוא נתן להם שכר ושד שהיה לנו ממון ונוכל לקנות כל צרכנו מן הגוים הקרובים אלינו :

ולא

אִלּוּ סִפֵּק צָרְכֵּנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה
וְלֹא הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן דַּיֵּנוּ :
אִלּוּ הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן
וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת דַּיֵּנוּ :
אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת
וְלֹא קֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי דַּיֵּנוּ :
אִלּוּ קֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי
וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה דַּיֵּנוּ :
אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה
וְלֹא הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דַּיֵּנוּ :
אִלּוּ הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
וְלֹא בָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דַּיֵּנוּ :

עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה טוֹבָה כְּפוּלָה וּמְכֻפֶּלֶת
לַמָּקוֹם עָלֵינוּ · חוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם · עָשָׂה בָהֶם
שְׁפָטִים · עָשָׂה בֵאלֹהֵיהֶם · הָרַג בְּכוֹרֵיהֶם · נָתַן
לָנוּ אֶת מָמוֹנָם · קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם · הֶעֱבִירָנוּ
בתוכו

ולא קרבנו לפני הר סיני · להרחות לנו כבודו דיינו · ולא נתן לנו את התורה הוה בעלמו הדברות ולא ע"י משה כשהיה התורה לו שלא יוסיף לנו את המלות כלם ולא מחלה לו שלים המלות כמו שמלהנו שכתוב לדעת הרחמן שם מלות והוסיף לכח לבר מן מחי · והוסיף להכרסם מילה · והוסיף ליעקב גיד הנשה · וי"מ לולו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו · מפני שפסקה ממנו זוהמה כמו שלמרו רז"ל כשבא נחש על חוה הטיל בה זוהמה · ישרהל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן · הנוים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן · לולו נתן לנו את התורה ולא הכניסנו לארץ ישרהל דיינו · ולע"ם שנשבע להבוחינו לתת לנו את ארץ כנען ר"ל יתן לבניהו לך הדור שילהו ממלרים די להם כמה שרלו מנפלהות השם שהיו לנשים הרבה פחותים מבן עשרים שנה שלא נגזר עליהם למות במדבר ורלו כל הנפלהות וכנסו לארץ · לולו הכניסנו לארץ ישרהל ולא בנה לנו בית המקדש · שהרי יש להם משכן וכבנין בי"המק ניתוספו י' נסים :

בְּתוֹכוֹ · בְּחָרְבָּה · שִׁקַּע צָרֵינוּ בְתוֹכוֹ · סִפֵּק צָרְכֵּנוּ
בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה · הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן · נָתַן
לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת · קֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי · נָתַן לָנוּ
אֶת הַתּוֹרָה · הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל · וּבָנָה לָנוּ
אֶת בֵּית הַבְּחִירָה · לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ :
רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר · כָּל מִי שֶׁלֹּא אָמַר
שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח · לֹא יָצָא יְדֵי
חוֹבָתוֹ וְאֵלּוּ הֵן · פֶּסַח מַצָּה וּמָרוֹר :
פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִין בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ
קַיָּם · עַל שׁוּם מָה · עַל שׁוּם שֶׁפָּסַח הַקָּדוֹשׁ
בָּרוּךְ הוּא · עַל בָּתֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם · שֶׁנֶּאֱמַר
וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל בָּתֵּי
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם · בְּנָגְפּוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בָּתֵּינוּ
הִצִּיל · וַיִּקֹּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ :

יקח החצי המצה אשר בין השלימות בידו ויאמר

מַצָּה זוּ שֶׁאָנוּ אוֹכְלִין עַל שׁוּם מָה · עַל שׁוּם
שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצֵקָם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחְמִיץ ·
עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ
בָּרוּךְ הוּא וּגְאָלָם מִיָּד · שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאפוּ אֶת הַבָּצֵק
אשר

רבן גמליאל היה הומר כל מי שלה אמר ג' דברים אלו בפסח לה יצ"ל
ידי חובתו פי' הע"פ שיאכל פסח מצה ומרור לה יצה י"ח הם לה
אמר שלשה דברים אלו למה הם בלים שמלינו שהכתוב הקפיד בלאורים
ובהגדה · ומצרם והולך למה הם בלים · פסח על שם שפסח המקום וכו' ÷
מצה זו שאנו הוכלין וגו' · על שום שלה הספיק בצקם של אבותינו
להחמין ים לפלול כי לווי לאכילת מלות לה היה מטעם שלה
החמין בלקט כי קודם לכן לום להכול מלות בפסח ולה לאמר טעם
לדבר ולכן פ' רבי יוסף קמחי שמה שנלטוו על המלות קודם לכן היה
על שם העתיד · שהשם יודע העתידות ידע שהיו להם לגאלת ממלרים

אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם · עֻגוֹת מַצּוֹת כִּי לֹא חָמֵץ ·
כִּי גֹרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהְמֵהַּ וְגַם צֵדָה
לֹא עָשׂוּ לָהֶם :

יקח המרור בידו ויאמר

מָרוֹר זֶה שֶׁאָנוּ אוֹכְלִין · עַל שׁוּם מַה · עַל שׁוּם
שֶׁמֵּרְרוּ הַמִּצְרִיִּם אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם
שֶׁנֶּאֱמַר · וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה · בְּחֹמֶר
וּבִלְבֵנִים וּבְכָל עֲבֹדָה · בַּשָּׂדֶה אֶת כָּל עֲבֹדָתָם
אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ :

בְּכָל דּוֹר וָדוֹר חַיָּב אָדָם לְהַרְאוֹת (לִרְאוֹת) אֶת
עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרַיִם · שֶׁנֶּאֱמַר
וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה
יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם שֶׁלֹּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ בִּלְבַד
נָּאַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא · אֶלָּא אַף אוֹתָנוּ נָּאַל
עִמָּהֶם · שֶׁנֶּאֱמַר וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא
אוֹתָנוּ לָתֵת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבוֹתֵינוּ :

יגביה כוס היין בידו ויאמר

לְפִיכָךְ אֲנַחְנוּ חַיָּבִים · לְהוֹדוֹת · לְהַלֵּל · לְשַׁבֵּחַ ·

לפאר

כחפזון לפי' לפי שהיו רוצים לא היו יכולים להחמין בצקם כדי לאכול הפסח על מנת ומרורים ולאכול שבעת ימים מצה · כשלותר מצה זו מעכיב מצה בידו להרחות למסובין זכרון לחרות וכן כשלומר מרור זה מעכיב המרור בידו להרחות למסובין זכרון לשעבוד · פסח · לין לריך להגביה שלא ירחה כלוכל קדשים כחוץ :

בכל דור ודור חייב לרחות לת עלמו כלילו הוא יליל ממלרים · כלומר שירלה ויכיר בעלמו כלילו היה עבד ויליל לחרות ממלרים וזה שלמר שכתוב וזכרת כי עבד היית במלרים · כלילו לתה בעלמך היית עבד ונפדית · ולל נרלסין להרחות שלא לרחות לת עלמו וכן הוא בשדר רב עמרם :

לפיכך לנחנו חייבים להודות וכו' כלומר כיון שהוא כלילו לנחנו

יצחנו

וֹר · לְרוֹמֵם · לְהַדֵּר · וּלְבָרֵךְ · לְמִי שֶׁעָשָׂה
לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ · אֶת כָּל הַנִּסִּים הָאֵלּוּ · הוֹצִיאָנוּ
מֵעַבְדוּת לְחֵרוּת · וּמִשִּׁעְבּוּד לִגְאוּלָה · וּמִיָּגוֹן
לְשִׂמְחָה · וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב · וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר
גָּדוֹל · וְנֹאמַר לְפָנָיו הַלְלוּיָהּ :

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת שֵׁם יְהוָה :
יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם :

ממזרח ·

ו ממערים חובה עליהן להלל ולשבח לפס יתי כמו שעשו אבותיהן ·
בו המפרשים שמעתם נוטל כל אחד ואחד כוסו בידו שמכאן הוא
חין בשיר שההגדה היא הלל סיפור דברים בעלמא ואין לומרים
ז הלל על היין שכן ותאמר להם הגפן החללתי את תירושי המשמח
יס ואכנסים · פס הנפש משמח דקא שתו ליה הלל הלסים במה
נח · הלל מכאן שאין לומרים שירה הלל על היין ומכי ליתא במדרש
ר טוב · לכל בהלו ההרלות אין נוטלין כל ק' כוסו עד תחלת ברכה
· גאלנו ומוכיר כאן שבשה עניני שבח כנגד שבעה רקיעים ופס
דות להלל לשבח לפאר לרומם להדר ולקלס ונאמר לפניו הללויה ·

והרא"ש גורס ונאמר לפניו שירה חדשה הללויה :

לוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי ה' · כמלא במזמור זה ה' יודין יתרו' המגביהי ·
המשפילי · מקימי · להושיבי · מושיבי · ככנד חמשים מכות
זו על היס · ממזרח שמש עד מבואו בלה ו"ו · ישראל ממשלותיו המ"ם
לשוכה בפתח · ומכאן מתחיל ההלל · ויש מגדולי המפרשים שהורו
רך על ההלל שתי פעמים אחת לפני הסעודה לקרוא את ההלל ואחת
חר הסעודה לגמור את ההלל · ומביאין ראיה לדבריהם מדלמרינן
ומלמי דברכות נבי כל הברכות פותחות בברוך חוץ מברכה הסמוכ'
ברתה · מתיב ר' ירמיה נחולה · פי' ברכת חסר נהלנו שהיא סמוכה
רכת ההלל שלפניה ופותחת בברוך · ומתרץ שניה היא לק"ר יוחנן
ז שמע הלל בבית הכנסת יכל פי' שהיו נוהגין לקרותו בבית הכנסת
שהוא קורא לותו בביתו היו מברך עליו שכבר בירך עליו בב"הכ ·
ל מברך חסר נהלנו בביתו על כוס שני שלא בירך לותה בב"הכ
לכך כיון לפעמים היה סמוכה פותחין בה בברוך כמו שנהגו בברכת
חר ברית מזון ומשחה · מתיב ר' אליעזר ב"ר יוסי קומי רבי יוסי והרי
ופס שדר ברכת יהללוך שהומרים בסוף ההלל לאחר הסעודה שיהיו
יתח בה בברוך אע"פ שהיה סמוכה שהרי הסעודה הפסיקה · ומתרץ
תיס הן לאחת כהבא ואחת לשעבר · פי' שתי ברכות מברכין על ההלל

לאחת

מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְהוָה: רָם עַל
כָּל גּוֹיִם יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: מִי כַּיהוָה אֱלֹהֵינוּ
הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת: הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת בַּשָּׁמַיִם
וּבָאָרֶץ: מְקִימִי מֵעָפָר דָּל מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן:
לְהוֹשִׁיבִי עִם נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת
הַבַּיִת אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ:

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֹעֵז:
הָיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו:

חים

לחת לפני הסעודה ולחת לאחר הסעודה • ויש מהם שהורו לברך
ברכה לחת בלבד בתחלת ההלל ויהיה לגמור את ההלל • ומביאין ראיה
לדבריהם מדאמרינן בירושלמי דסוכה ובתוספתא דסוכה וכמ"ש בסמוך
עשר יום ולילה לחד נומרין את ההלל ומונה ליל פסח ויומו • וכנולה
לחד ועשרים יום ושתי לילות • ועוד שם אומרים שלכך מברכין לאחריו
יהללוך ואם לא היו מברכין לפניו לא היו מברכין לאחריו משום דתנן
בברה בפרק בא סימן כל הטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו
ועוד שאם לא כן היתה ברכת יהללוך פותחת בברוך לחבל תפני
שכבר בירך לפניו הויא ברכת יהללוך ברכה הסמוכה לחברתה לחבל רב
עמרם וכפ"ג ורב למח ורבינו האיי כתבו שאין מברכין עליו כלל שאין
אומרים אותו על השלחן בתורת קריאת ההלל אלא בתורת שיר והודאה
שלבד ואיך יברך לגמור והוא פוסק באמצע ומברך ברכות ומברכה בסיום
דברים שבסעודה ואוכל ושותה אלא ודאי אין מברכין עליו • והראיה
שסביומו מירושלמי לברך על ההלל שתי ברכות ליום דאמר פירושה
בירושלמי והרי גאולה פי' כיון שגיאלו מתחלת הדבר כי נס מת שלפניה
מדבר בעניו הגאולה והא"פ שאין ברכה לפניה לא היה לה לפתוח בברוך
שלעולם אין ברכה פותחת בברוך אלא כשהיא תחלת הדבר וכן מוכח
בירושלמי דמקשי שאם והרי ברוך פי' למה הזן פותחת בברוך כיון שיש
ברוך לפניה אלמא היא ע"פ שאין בברוך לא שם ולא מלכות מקריא
הזן סמוכה לחברתה כיון שהיה מתחלת הדבר • ומתרץ שם שמע הלל
בבית הכנסת ילא שהיו רגילים בכ"מקום לומר ההגדה והלל לחוליא
מי שאין בקיאים • וכשנכנס לביתו לוכל ירקות ומברך ושותה כוס ב' •
והכי היתה בתוספתא פ' בני העיר שאין להם מי שיקרא את ההלל
נכנסין לבית הכנסת וקורין שם פ' ראשון והולכין לבתיהם ואוכלין
וחוזרין שם ונומרין והכי היתה במס' סופרים ומקשי והרי סופה • פ' למה
חותמת בברוך והרי ברכה קלרה היא כעין ברכת המלות • ומתרץ שהיה

רָאָה וַיָּנָס הַיַּרְדֵּן יִסֹּב לְאָחוֹר : הֶהָרִים רָקְדוּ
ים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן : מַה לְּךָ הַיָּם כִּי תָנוּם
ן תִּסֹּב לְאָחוֹר : הֶהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים
ת כִּבְנֵי צֹאן : מִלִּפְנֵי אָדוֹן חוּלִי אָרֶץ מִלִּפְנֵי
ז יַעֲקֹב : הַהֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם מַיִם חַלָּמִישׁ
לְמַעְיְנוֹ מָיִם :

ו אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם · אֲשֶׁר
גְּאָלָנוּ וְגָאַל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם וְהִגִּיעָנוּ
ָה הַזֶּה לֶאֱכוֹל בּוֹ מַצָּה וּמָרוֹר · כֵּן יְהוָה

אלהינו

ת להכלל וחתת לסעבר · פירוש כיון שיש כח לריכות דבריס על
ו לסעבר ועל הגאולה לעתיד חותם בברוך · והרלויס שהביאו
ולמי וממסכת סופרים לברך לגמור את ההלל בלבד היכא רלוי
בא ללמדנו שחייב לברך עליו לגמור את ההלל בלילי הפסח אלא
נדנו מכין הימים שנומרין בהם את ההלל בלבד ולא"ם שלמדנו כל
ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו כבר לאמרו אין למדין מן הכללות
מקום שנאמר בהם חון · ול"ת ל"ב ברכת יהללוך למה היכא
בברוך כיון שהיכא שמוכה לברכה אחרת ול"ל מפני שהיא ברכת
בברכת הנשמים דלאמרינן מודים אנחנו לך ה' אלהינו על כל
ופה וגו' והיכא פותחת בברוך · ואו ול"ל כיון שכל השנה כשקורין
אלל היא שמוכה לברכה שלפניה בליל פסח נ"ב לא רלו לשנותה
שזה המנהג בכל העולם שלא לברך עליו · וכל הלכה שהיא
כיוצא אלך לאחר המנהג · ולמה חולקין את ההלל כדי להדר בו
ו שכום רלמון מהדרו בקדוש · וכום שני מהדרו במקלת ההלל
ה היכא דלא שפור דבריס כשלמלת · וכום שלישי מהדרו בברכת
מזון · וכום רביעי מהדרו בהשלמת ההלל · ולא"ב לומר :

לתם ה' ת"ח השר נגאלנו ונגאל את לבותינו ממלריס · לפי
שלמר למעלה בהגדה שלא את לבותינו בלבד נגאל הקב"ה
ם לותנו נגאל עמהם שנא' ולותנו הולים משם וגו' לפיכך הזכיר
ולתנו ונגאלת לבותינו ממלריס · והניעני הלילה הזה · זהו כמו
יס והניעני לזמן הזה · ול"ת כיון שבירך שהחייני למה מברך כאן
ו הלילה הזה · וי"ל מפני שהיה ר"ל ה' אלו"ת הניעני למועדים
לטון בקשה על העתיד לאמר והניעני הלילה הזה לאכול בו מלה
ע"ם ולהכלו את הבשר בלילה הזה · ל"ג יגיעני למועדים שלא

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ · הַגִּיעֵנוּ לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים
אֲחֵרִים · הַבָּאִים לִקְרָאתֵנוּ לְשָׁלוֹם · שְׂמֵחִים בְּבִנְיַן
עִירֶךָ · וְשָׂשִׂים בַּעֲבוֹדָתֶךָ · וְנֹאכַל שָׁם מִן הַזְּבָחִים
וּמִן הַפְּסָחִים · אֲשֶׁר יַגִּיעַ דָּמָם עַל קִיר מִזְבְּחֲךָ
לְרָצוֹן · וְנוֹדֶה לְךָ שִׁיר חָדָשׁ · עַל גְּאוּלָתֵנוּ וְעַל
פְּדוּת נַפְשֵׁנוּ · בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה גָּאַל יִשְׂרָאֵל :

הערה: הגיענו למועדים שכל העניין עד למטה הוא מדבר לנכח שכן הוא לומר אתה גאלת שמחים בבנין עירך · וכן הוא בסדר רבינו סעדיה : למועדים ולרגלים לחרים · למועדים לנו ר"ה ויו"ה · ולרגלים להו פסח שבועות וסוכות · ולע"פ פסח בכלל מועדים רמז בלומרו ולרגלים שיזכנו לעלות לירושלם בכל רגל ורגל משלשתן · הבאים לקראתנו לשלום · כבר זכרנוהו למעלה · שמחים בבנין עירך ושמים בעבודתך · ע"פ כי כחם ה' ניון נחם כל חרבותיה שטון ושמחה ימלא בם תודה וקול זמרה · ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים · ויש גורסין מן הפסחים ומן הזבחים וטעות הוא כי הזבח דהייגו החגיגה הוא קודם לפסח שהיה נאכל על השבע · שיגיע דמם על קיר מזבחך לרצון · כך כתבוקו רב עתרס ורבינו סעדיה והר"מ במז"ל · ור"ל שנאכל שם מלותם זבחים ופסחים שיזרק דמם על המזבח · והוא על שם ונמלט דמו על קיר המזבח · ויש גורסים עד שיגיע לו לכשיגיע והריטטון עיקר · ונודה לך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו לע"ל וקריא התשועה שעתידה בלשון זכר · שלא יהיה לחרים שעבוד כמו שפירשנו בסוף המת ויליב · כל"י נאל ישראל · פי' ממלרים · וע"ת הא קיימא לן של"ל מעין החתימה שמוך לחתימה וכאן בחתימה הוא מעין גאולת מלרים ושמוך לחתימה מעין גאולה שלעתיד · וי"ל שכך ר"ל ונודה לך שיר חדש על גאולתנו · זו גאולה שלעתיד · ועל פדות נפשנו · זו גאולת מלרים שכל' כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' כי לימות המשיח מזכירין שתיהן כמו שאמרנו ימי חייך העולם הזה כל ימי חייך להביא לימות המשיח :

יסדר מקדקי קדש תלמ ר"ת ת"ש ג"ל

אבא בגבורות אדני יהוה אזכיר צדקתך לבדך : **מי** ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו : **ג**שם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה : **לך** זרוע עם גבורה תעוז ידך תרום ימינך :

ומחר כך יאמר מקדקי קדש ר"ת תלמ"ס דסמי"ן

אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי : **ל**שמוע בקול תורה ולספר כל בפלאותיך : **פ**דה אלהים את ישראל מכל צרותיו : **ל**הוריע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו : **מ**לך אלהים על

:וים אלהים ישב על כסא קדשו : דעו כי ה' הוא אלהים הוא עשנו
לא אנחנו עמו וצאן מרעיתו : הדר כבוד הודך ודברי נפלאותיך
שיחה : הודינו לך אלהים הודינו וקרוב שמך ספרו נפלאותיך :
הללו את שם ה' כי נשגב שמו לברו הודו על ארץ ושמים : ואתה ה'
אלהים צבאות אלהי ישראל חקיצה לפקוד כל הגוים אל תחון כל
:וגדי און סלה : דחה דחיתני לנפול וה' עזרני : מגננו ראה אלהים
הבט פני משיחך : מי יתן מציון ישועות ישראל בשוב אלהים שבות
עמו יגל יעקב ישמח ישראל :

ואומר כך יאמר מקרמי קדם מלם ר"ת סס ס"ג

י מלך גאות לבש לבש ה' עז התאזר אף תכון תבל בל תמוט :
ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת לאמר : דור לדור ישבח
ומעשיך וגבורותיך יגידו : הדר כבוד הודך והלוהו בגבורותיו הללוהו כרב גדלו : ירנו
ישמחו חפצי צדקי ויאמרו תמיד יגדל ה' החפץ שלום עבדו : וירשו
י אתה שמך ה' לבדך עליון על כל הארץ : אשתחוה אל היכל קדשך
אודה את שמך על חסדך ועל אמתך כי הגדלת על כל שמך אמרתך :
צדקתך אלהים עד מרום אשר עשית גדולות אלהים מי כמוך : הגדיל
ה' לעשות עמנו היינו שמחים : ישישו וישמחו בך כל מבקשיך ויאמרו
תמיד יגדל ה' אהבי תשועתך :

יסתם הכוס בהסיבה ולא יברך עליו שכבר נפטר בברכת בורא פרי הגפן על הקדוש
והוא פוטר כל היין שבקוך המזון :

רחצה ירחצו ידיהם במים ויברכו על נטילת ידים :

קודם הרחיצה יאמר מקרמי קדם מלם ר"ת יו"ד ס"י

מלך ה' לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה : ואנחנו נברך יה
מעתה ועד עולם הללויה : הדר לדור ישבח מעשיך וגבורתיך
:ידו : הללוהו בגבורותיו הללוהו כרב גדלו : יהי שם ה' מבורך מעתה
ועד עולם :

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדָיִם :

מוציא מצה יקח המצה עליונה והיא שלימה ויברך עליה חמוציא:

קודם המוציא יאמר מקרמי קדם מלם ר"ת ע"ב ומלפו"ס דיודי"ן

ודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם : וישידו בדרכי ה' כי גדול
כבוד ה' : דבקה נפשי אחריך בי תמכה ימינך : הגדיל ה'
עשות עמנו היינו שמחים : ישישו וישמחו בך כל מבקשיך יאמרו
תמיד יגדל ה' אוהבי תשועתך : ועוז נוראותיך יאמרו וגדולתך
אספרנה : ימין ה' רוממה ימין ה' עושה חיל : וחסד ה' מעולם ועד
עולם על יראיו וצדקתו לבני בנים : הפלא חסדיך מושיע חוסים

מתקוממים בימינך : יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך : אלהים צבאות שוב נא הבט משמים וראה ופקוד גפן זאת : למען יחלצון ידידיך הושיעה ימינך וענני : פדה אלהים את ישראל מכל צרותיו לכו וראו מפעלות אלהים נורא עלילה על בני אדם : מלך אלהים על גוים אלהים ישב על כסא קדשו : דעו כי ה' הוא אלהים הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו : הודינו לך אלהים הודינו וקרוב שמך ספרו נפלאותיך : ה' אלהי צבאות מי כמוך חסין יה ואמונתך סביבותיך : ה' אלהים צבאות השיבנו האר פניך ונושעה : ואתה ה' אלהים צבאות אלהי ישראל הקיצה לפקוד כל הגוים אל תחון כל בוגדי און סלה : דמינו אלהים חסדך בקרב היכלך : מגננו ראה אלהים והבט פני משיחך : מי יתן מציון ישועות ישראל בשוב אלהים שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל :

מצה פסוקים ר"ת סס ע"כ

יודו שמך גדול וגורא קדוש הוא : וידעו כי אתה שמך ה' לבדך עליון על כל הארץ : דיר לרור ישבה מעשיך וגבורותיך יגידו : הללוהו בגבורותיו הללוהו כרוב גדלו : ידוך ה' כל מעשיך וחסידיך יברכוכה : וגם עד זקנה ושיבה אלהים אל תעזבני עד אגיד זרועך לדור לכל יבא גבורתך : אבוא בגבורות ארני יהוה אזכיר צדקתך לבדך : וצדקתך אלהים עד מרום אשר עשית גדולות אלהים מי כמוך : יבאו ויגידו צדקתו לעם נולד כי עשה : אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי :

ומומר פסוקים כדלעיל בכום שני

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ :

ולא יאכל ויקח מצי המצה אסר יתיה בתמצע ויברך עליה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מַצָּה :

ויאכלו מכיסה ביחד המוציא ומצה בהיסבה

מרור יקח מן החזרת וישבלנה בחרוסת ויברך על אכילת מרור

וקודם לאכילתו יאמר מקרמי קדם מלם ר"ת סס מ"ה וכ"ן

יכלא פי תהלתך כל היום תפארתך : ועתה אלהינו מורים אנחנו לך ומהללים לשם תפארתך : דרשו ה' ועזו בקשו פניו תמיד : הוד והדר לפניו עוז ותפארת במקדשו : אלהים בקדש דרכך מי אל גדול באלהים : וידעו כי אתה שמך ה' לבדך עליון על כל הארץ : אהללה שם אלהים בשיר ואגד"לנו בתורה : ועתה יגדל נא כח ארני כאשר דברת לאמר : הודו לאל השמים כי לעולם חסדו :

אלהי

אלהי חסדי יקדמני אלהים יראני בשורדי : ה' מלך גאות לבש לבש ה' עז התאזר אף תכון תבל בל תמוט : ויידאו גוים את שם ה' וכל מלכי הארץ את כבודך : ד'ור לדור ישבח מעשיך וגבורו"תיך יגידו : ה'ללוהו בגבורותיו הללוהו כרוב גד"לו : ה'ללוהו בתקע שופר הללוהו ניבל וכנור : ה' לעולם ישב כונן למשפט כסאו : וכריך שם כבודו לעולם וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן : ה'אירי כרקיו תבל ראתה ותחל הארץ : ה'ויע ה' ישועתו לעיני הגוים גלה צדקתו :

ומייים כאלו פסוקים

יסר יסרני יה ולמות לא נתנני : אתהלך לפני ה' בארצות החיים כי הלצת נפשי ממות הלא רגלי מדחי להתהלך לפני אלהים באור החיים : זעקתי אליך ה' אמרתי אתה מחסי חלקי בארץ החיים :

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מָרוֹר :

כורך יקח המצה התחתונה והיא שלמה וחזרת ומיני ירקות ויטבלם בחרוסת ויאמר זכר למקדש :

קודם הכריכה יסדר הפסוקים שבמרור ואח"כ יאמר כאלו מקרחי קדם ר"ת מלמ"ס

אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד : לך דומיה תהלה אלהים בציון ולך ישלם נדר : הודינו לך אלהים הודינו וקרוב שמך ספרו נפלאותיך : יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן : מציון מכלל יופי אלהים הופיע :

זֵכֶר לְמִקְדָּשׁ כְּהִלֵּל הַזָּקֵן שֶׁהָיָה כּוֹרְכָן וְאוֹכְלָן בְּבַת אַחַת · (פֶּסַח · מַצָּה · וּמָרוֹר ·) לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר · עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלֻהוּ :

שולחן עורך יאכלו בשמחה לחם סעודתם וישתו בלב טוב וינם :

צפון אחר האכילה יקח חצי מצה אשר שם תחת המטפחת לאפיקומן ויתן ממנה כזית לכל המסובין ויאמר זכר לקרבן פסח :

וקודם שיאכלנו יסדר כאלו מקרחי קדם ר"ת מלמ"ס

אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי : לשמיע בקול תודה ולספר כל נפלאותיך : ה'רר כבוד הודך ודברי נפלאותיך אשיחה : יהללו את שם ה' כי נשגב שמו לבדו הו"דו על ארץ ושמים : מה ידידות משכנותיך ה' צבאות :

זֵכֶר לְקָרְבַּן פֶּסַח הַנֶּאֱכָל עַל הַשָּׂבַע : ויאכלו בכסיפה

רך ימלא כוס שלישי ויברך ברכת המזון :

וקודם ברכת המזון יסדר שלש מקראי קדש ר"ת מילוי שלשי"ם דשלשי"ן

אני אל אלהים אקרא וה' יושיעני : **ל**מען אספרה כל תהלתך בשערי בת ציון אגילה בישועתך : **פ**ותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון : **ל**ך דומיה תהלה אלהים בציון ולך ישלם נדר : **מ**ציון מכלל יופי אלהים הופיע : **ד**מינו אלהים חסדך בקרב היכלך : **ה**ודו לאל השמים כי לעולם חסדו : **א**ברכה את ה' בכל עת תמיד תהלתו בפי : ישמח ישראל בעשיו בני ציון יגילו במלכם : ולציון יאמר איש איש יולד בה והוא יכוננה עליון : **ד**עו כי ה' הוא אלהים הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו : **מ**ננו ראה אלהים והבט פני משיחך : **מ**י יתן מציון ישועות ישראל בשוב אלהים שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל :

ויסלים בשלו בפסוקים

כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא : **כ**ן אזמרה שמך לע"ד לשלמי נדרי יום יום : **ב**טחו בה' עדי עד כי ביה ה' צור עולמים : **כ**י כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים : **ר**בבה בצמח השדה נתתיך ותרבי ותגדלי ותבואי בעד"י עדי"ם שדים נכונו ושערך צמח ואת עירום ועריה : **כ**י ילד יולד לנו בן נתן לנו ותהי המשרה על שכמו ויקרא שמו פלא יועץ אל גבור אבי ע"ד שר שלום :

ואחר כך יאמר שלש מקראי קדש ר"ת סס מ"ס

(שגם כ"ל שפ"ל גם פסוקי סס כ"ן ומה שנזכר לעיל במרור כפי סדר הסמות בספר הכוונות שבידיכו)

ימלא פי תהלתך כל היום תפארתך : **ו**עוז נוראותיך יאמרו וגדולתך אספרנה : **ד**רשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד : **ה**וד והדר לפניו עוז ותפארת במקדשו : **א**מרתי עולם חסד יבנה שמים תכין אמונתך בהם : **ו**צדקתך אלהים עד מרום אשר עשית גדולות אלהים מי כמוך : **א**שתחוה אל היכל קדשך ואודה את שמך על חסדך ועל אמתך כי הגדלת על כל שמך אמרתך : **ו**יהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו : **ה**עם ההולכים בחשך ראו אור גדול יושבי בארץ צלמות אור נגה עליהם : **א**שרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו :

ואחר כך יברך ברכת המזון בלומם בירמם וכנעימם קדושם

שלמות הלב **א** תקנו דע"ך עד"ם בחמ"ב וחילקו שלש הסימנים • כתוב בספר שליש רבת בסס ס' תניח דפ"ך הוו על ידי מהרן • עד"ם ע"י מסס שלש במטה • בחמ"ב על ידי מסס במטה לכך חילקו על שלשה סימנים שלו : **ב** נוטלין ידיים שנית ומברכין מפני הסעודה ומפני טבול מחזרת ובמקום שגם היא נריכה טבול ומיהו בפטר בנטילה ג' בעשה בטבול הברשם שבידיים

עסקניות

עסקניות הן ואפשר שנגע בדבר מטוכף בעת שקרא שהגדה : ג מברך על אכילת מצה על הפרוסה כדרכו של עני ואפשר לחמץ עכשיו היה אם לעשיר אם לעני : ד מברך על אכילת מרור ואינו מיסב לפי שהוא זכר לעבודה ולא זכר לחירות ונריך להסקיע בחרוסת מפני התועלת שנברית בו שהקרי בלשון רבותינו קפה שהמומין שבחרוסת ימיתנו ולא יסתכן בו שהוכלו שאם יאכלנו חי יצא לידי סכנה וכשנרכנו לומר שהתליע בתלוש שאם התליע במחובר יאסר באכילה על כל פנים אפי' הוא מת : ה אין מברכין על אכילת מרור לפני הסגדה לפי שהיא תלויה באכילת מצה שכתוב על מצות ומרורים יאכלוהו תכף לאכילת מצה תהא אכילת מרור ואכילת מצה היכף עד אחר כוס שני : ו אין מברכין על החזרת בורח פרי האדמה שכבר בירך על הכרפס בטיבול ראשון ובאותה ברכה יצא שלא היה בפסח בקריאת ההגדה משום דמיכל ומקרי בהדי הדדי אפשר ויש אומרי' לפי שברכת המוציא פוטרתה מברכת שהכל אין כדברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה אחר שהיא בתוך לגופך מצוה ואינו רשאי לאכול סעודתו בלתי ואכל מרור אחר מצה : ז בחירת החזרת והכרפס מכל שאר ירקות דמרירן הוא זה * מזרת כלומר שהחזירן הקב"ה לעבודתו על ידי מרירות מצרים וכן קרלוהו ז"ל חסה כלומר דחם רחמנא עלן ופרוקינן וכרפס קרלוהו ז"ל כן זכר לפרך וסבלות שים בו לותיות פרך וס' מסבלות וי"ו לפי שהוא כוטריקון כתובת פסים על סם ווסף שהיה יוסף סבא ירידת לבותיכו למצרים וי"ו על סם שהיו מוכים בעבודת פרך ומנסג לעשות תחבושת על המכה מכרפס וי"ו על סם שהוסף כרפס במלחמה כותח ולא' היפוצה בלילה הזה והיו שעמדה לתפיקיכו ולבו : ח טעם כורך לחר מצה ומרור הוא כיון דלא אמר אלכתא לא ברבנן ולא בכלל עבדיכן בתחלה כרבכן הוכלין לותו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו וחת"כ כורכין מצה ומרור כא' בכלל והוכלין בהיסיבה ובלא דרכה : ט הוכלין לחר הסעודה כזית מהמצה הצפונה לתפיקומן זכר לקרבן פסח שהשמטרין מסעודת' ניו הוכלין כזית מבשר הפסח ולכך לנו הוכלים עתה כזית מצה בתחרוכה ותפיקומן בלשון יוני קורין לו כלום כלומר שיין עושים סלוק ולא שיש לתכילה ממיני מגדים כמנהג כל הסעודות אלא בגמר התכילה לחר מיני מגדים הוכלים כזית מצה ולא ד"א לחריו וי"ו תפיקומן כוטריקון תפיקו מיני מתיקה ור"ל שלחר תכילת הפסח הו שמצה לא יפיקו מיני מתיקה לקנות בפת שיין הוכלים לחריהם כלום :

ברכת המזון

אם המסובין שלשה הומר המברך נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ : ועונין המסובין בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ הַגָּדוֹל חָיִינוּ : והמברך חוזרו ואם המסובין עשרה או יותר הומר המברך נְבָרֵךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ: ועונין המסובין בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ הַגָּדוֹל חָיִינוּ : וחוזרו

בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ וּבָרוּךְ זִכְרוֹ לְעוֹלְמֵי עַד :

היחיד מתחיל מכאן

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַזָּנֵנוּ וְלֹא

ממעשינו

מִמַּעֲשֵׂינוּ · הַמְפַרְנְסֵנוּ וְלֹא מְצַדְקוֹתֵינוּ · הַמַּעֲרִיף
טוּבוֹ עָלֵינוּ · הַזָּן אוֹתָנוּ וְאֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּטוּבוֹ ·
בְּחֵן בְּחֶסֶד בְּרִיחַ וּבְרַחֲמִים · נוֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר
כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ · וְטוּבוֹ הַגָּדוֹל תָּמִיד לֹא חָסַר לָנוּ ·
וְאַל יֶחְסַר לָנוּ מָזוֹן תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד · כִּי הוּא זָן
וּמְפַרְנֵס לַכֹּל · וְשֵׁלְחָנוֹ עָרוּךְ לַכֹּל · וְהֵתָקִין מִחְיָה
וּמָזוֹן לְכָל בְּרִיוֹתָיו · אֲשֶׁר בָּרָא בְּרַחֲמָיו וּבְרוֹב
חֲסָדָיו · כָּאָמוּר פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶיךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי
רָצוֹן · בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַזָּן (בְּרַחֲמָיו) אֶת הַכֹּל :
(עַל אַרְצֵנוּ וְעַל נַחֲלַת אֲבוֹתֵינוּ) נוֹדֶה לְךָ יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ · עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ אֶרֶץ חֶמְדָּה
טוֹבָה וּרְחָבָה · (הנשים לא תאמרנה בְּרִית וְתוֹרָה) חַיִּים
וּמָזוֹן · עַל שֶׁהוֹצֵאתָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם · וּפְדִיתָנוּ
מִבֵּית עֲבָדִים · (הנשים לא תאמרנה וְעַל בְּרִיתְךָ שֶׁחָתַמְתָּ
בִּבְשָׂרֵנוּ · וְעַל תּוֹרָתְךָ שֶׁלִּמַּדְתָּנוּ ·) וְעַל חֻקֵּי
רְצוֹנְךָ שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ · וְעַל חַיִּים וּמָזוֹן · שֶׁאַתָּה זָן
וּמְפַרְנֵס אוֹתָנוּ :
וְעַל הַכֹּל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנוּ מוֹדִים לָךְ · וּמְבָרְכִים
אֶת שִׁמְךָ · כָּאָמוּר וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ
אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה ומוזגין את הכוס
כשאומרים על הארץ הטובה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ · בָּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמָּזוֹן :
רַחֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ · וְעַל
יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ · וְעַל הַר צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ ·
וְעַל הֵיכָלֶךָ · וְעַל מְעוֹנֶךָ · וְעַל דְּבִירֶךָ · וְעַל הַבַּיִת
הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו · אָבִינוּ · רְעֵנוּ ·

זוּנֵנוּ · פַּרְנְסֵנוּ · כַּלְכְּלֵנוּ · הַרְוִיחֵנוּ · הַרְוַח לָנוּ מְהֵרָה
מִכָּל צָרוֹתֵינוּ · וְאַל תַּצְרִיכֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לִידֵי
מַתְּנוֹת בָּשָׂר וָדָם · וְלֹא לִידֵי הַלְוָאָתָם · שֶׁמַּתְּנָתָם
מְעוּטָה וְחֶרְפָּתָם מְרוּבָה · אֶלָּא לְיָדְךָ הַמְּלֵאָה
וְהָרְחָבָה · הָעֲשִׁירָה וְהַפְּתוּחָה · שֶׁלֹּא נֵבוֹשׁ בָּעוֹלָם
הַזֶּה · וְלֹא נִכָּלֵם לָעוֹלָם הַבָּא · וּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד
מְשִׁיחֶךָ · תַּחֲזִירֶנָּה לִמְקוֹמָהּ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ :

אם חל בשבת אומר

רְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ · וּבְמִצְוַת יוֹם
הַשְּׁבִיעִי · הַשַּׁבָּת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ הַזֶּה · כִּי יוֹם גָּדוֹל
וְקָדוֹשׁ הוּא מִלְּפָנֶיךָ · נִשְׁבּוֹת בּוֹ וְנָנוּחַ בּוֹ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוַת
חֻקֵּי רְצוֹנֶךָ · וְאַל תְּהִי צָרָה וְיָגוֹן בְּיוֹם מְנוּחָתֵנוּ · וְהַרְאֵנוּ
בְּנֶחָמַת צִיּוֹן בְּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ · כִּי אַתָּה הוּא בַּעַל הַנֶּחָמוֹת ·
וְאַף עַל פִּי שֶׁאָבַלְנוּ וְשָׂתִינוּ חָרְבַּן בֵּיתְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ
לֹא שָׁכַחְנוּ · אַל תִּשְׁכָּחֵנוּ לָנֶצַח וְאַל תְּזַנְּחֵנוּ לָעַד כִּי אֵל
גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אַתָּה :

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַעֲלֶה · וְיָבֹא יַגִּיעַ יֵרָאֶה
וְיֵרָצֶה · יִשָּׁמַע יִפָּקֵד וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ · וְזִכְרוֹן
אֲבוֹתֵינוּ · זִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ · וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן
דָּוִד עַבְדֶּךָ · וְזִכְרוֹן כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ
לִפְלֵיטָה לְטוֹבָה לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים · בְּיוֹם
בפסח חַג הַמַּצּוֹת (בסכות חַג הַשָּׁבוּעוֹת · בסכות חַג הַסֻּכּוֹת ·
בר"ה שִׁמְנִי חַג עֲצֶרֶת) הַזֶּה · בְּיוֹם (בחו"ת מין חומריס טוב)
מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה · לְרַחֵם בּוֹ עָלֵינוּ וּלְהוֹשִׁיעֵנוּ ·
זָכְרֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה · וּפָקְדֵנוּ בוֹ לִבְרָכָה ·
וְהוֹשִׁיעֵנוּ בוֹ לְחַיִּים טוֹבִים · בִּדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים ·
חוּס וְחָנֵּנוּ וַחֲמוֹל וְרַחֵם עָלֵינוּ · וְהוֹשִׁיעֵנוּ כִּי אֵלֶיךָ

עֵינֵינוּ · כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה :
וְתִבָּנֶה יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ · בָּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה בּוֹנֵה בְרַחֲמָיו בְּנִין יְרוּשָׁלָיִם (בלחש אָמֵן) :
בְּחַיֵּינוּ וּבְחַיֵּי כָּל קָהָל בֵּית יִשְׂרָאֵל תִּבָּנֶה עִיר
צִיּוֹן בִּרְנָנָה · וְתִכּוֹן עַבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלָיִם ·
וְאַרְמוֹן עַל מִשְׁפָּטוֹ יֵשֵׁב בְּקָרוֹב כְּבָרִאשׁוֹנָה · בָּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם לָעַד הָאֵל · אָבִינוּ ·
מַלְכֵּנוּ · אַדִּירֵנוּ · בּוֹרְאֵנוּ · גְּאָלֵנוּ · קְדוֹשֵׁנוּ · קְדוֹשׁ
יַעֲקֹב · רוֹעֵנוּ · רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל · הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב
לַכֹּל · שֶׁבְּכָל יוֹם וָיוֹם הוּא הֵטִיב לָנוּ · הוּא מֵטִיב
לָנוּ · הוּא יֵיטִיב לָנוּ · הוּא גְמָלָנוּ · הוּא גּוֹמְלֵנוּ ·
הוּא יִגְמְלֵנוּ לָעַד · חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים וְרֶוַח וְהַצָּלָה
וְכָל טוֹב : הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁתַּבַּח עַל כִּסֵּא כְבוֹדוֹ :
הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁתַּבַּח בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ : הָרַחֲמָן הוּא
יִשְׁתַּבַּח בָּנוּ לְדוֹר דּוֹרִים : הָרַחֲמָן הוּא יִקָּרֵן לְעֵמּוֹ
יָרִים : הָרַחֲמָן הוּא יִתְפָּאַר בָּנוּ לָנֶצַח נְצָחִים :
הָרַחֲמָן הוּא יְפַרְנְסֵנוּ בְּכָבוֹד וְלֹא בְּבִזּוּי בְּהֶתֵּר וְלֹא
בְּאִסּוּר בְּנַחַת וְלֹא בְצַעַר : הָרַחֲמָן הוּא יִתֵּן שָׁלוֹם
בֵּינֵינוּ : הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁלַח בְּרָכָה רְוָחָה וְהַצְלָחָה
בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ : הָרַחֲמָן הוּא יַצְלִיחַ אֶת דְּרָכֵינוּ :
הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁבּוֹר עוֹל הַגָּלוּת מְהֵרָה מֵעַל
צַוָּארֵנוּ : הָרַחֲמָן הוּא יוֹלִיכֵנוּ מְהֵרָה קוֹמְמִיוּת
לְאַרְצֵנוּ : הָרַחֲמָן הוּא יִרְפָּאֵנוּ רְפוּאָה שְׁלֵמָה
רְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ וּרְפוּאַת הַגּוּף : הָרַחֲמָן הוּא יִפְתַּח
לָנוּ אֶת יָדוֹ הָרְחָבָה : הָרַחֲמָן הוּא יְבָרֵךְ כָּל אֶחָד
וְאֶחָד מִמֶּנּוּ בְּשֵׁמוֹ הַגָּדוֹל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרְכוּ אֲבוֹתֵינוּ

אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב בַּכֹּל מִכֹּל כֹּל · כֵּן יְבָרֵךְ
אוֹתָנוּ יַחַד בִּרְכָה שְׁלֵמָה · וְכֵן יְהִי רָצוֹן וְנֹאמַר
אָמֵן : הָרַחֲמָן הוּא יְפָרוֹשׁ עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמוֹ :
הָרַחֲמָן הוּא יִשַּׁע תּוֹרָתוֹ וְאַהֲבָתוֹ בְּלִבֵּנוּ וְתִהְיֶה
יִרְאָתוֹ עַל פָּנֵינוּ לְבִלְתִּי נֶחֱטָא : ברכת שלום
הָרַחֲמָן הוּא יְבָרֵךְ אֶת הַשֻּׁלְחָן הַזֶּה שֶׁאָכַלְנוּ עָלָיו וְיִסַּדֵּר
בּוֹ כָּל מַעֲדַנֵּי עוֹלָם וְיִהְיֶה כְּשֻׁלְחָנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם
אָבִינוּ כָּךְ רָעֵב מִמֶּנּוּ יֹאכַל · וְכָל צָמֵא מִמֶּנּוּ יִשְׁתֶּה ·
הָרַחֲמָן הוּא יְבָרֵךְ בַּעַל הַבַּיִת הַזֶּה וּבַעַל הַסְּעוּדָה הַזֹּאת
הוּא וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ · בְּבָנִים שֶׁלֹּא יָמוּתוּ ·
וּבְנָכְסִים שֶׁלֹּא יַחְמֹצוּ · לֹא יֵבוֹשׁ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא יִכָּלֵם
לָעוֹלָם הַבָּא · וְיִהְיוּ נְכָסָיו מְצֻלָחִים וְקרוֹבִים לָעִיר · וְלֹא
יִשְׁלוֹט שָׂטָן בְּמַעֲשֵׂה יָדָיו וְאַל יְזַדֵּקֵק לְפָנָיו שׁוּם דָּבָר
חֵטְא וְהִרְהוּר עָוֹן מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם : ע"כ
הָרַחֲמָן הוּא יְחַיֵּינוּ וְיִזַּכֵּנוּ וְיָקָרְבֵנוּ לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ
וּלְבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא :
מִגְדּוֹל (נחול המועד מַגְדִּיל) יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֹשֶׂה חֶסֶד
לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם : כְּפִירִים רָשׁוּ
וְרָעֵבוּ וְדוֹרְשֵׁי יְהוָה לֹא יַחְסְרוּ כָּל טוֹב : נַעַר הָיִיתִי
גַּם זָקַנְתִּי וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב וְזַרְעוֹ מְבַקֶּשׁ
לָחֶם : כָּל הַיּוֹם חוֹנֵן וּמַלְוֶה וְזַרְעוֹ לִבְרָכָה : מַה
שֶׁאָכַלְנוּ יְהִי לְשָׂבְעָה · וּמַה שֶׁשָּׁתִינוּ יְהִי
לִרְפוּאָה · וּמַה שֶׁהוֹתַרְנוּ יְהִי לִבְרָכָה · כִּדְכְתִיב
וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיּוֹתִירוּ כִּדְבַר יְהוָה : בְּרוּכִים
אַתֶּם לַיהוָה עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ : בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר
יִבְטַח בַּיהוָה וְהָיָה יְהוָה מִבְטַחוֹ : יְהוָה עֹז לְעַמּוֹ
יִתֵּן יְהוָה יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַּשָּׁלוֹם : עושה שלום וכו'

וצריך

ונריך לכוין בברכת בורא פרי הגפן על כוס ג' זס לפטור בברכה זו גס כוס ד':

כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא :
סַבְרִי מָרָנָן · בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן : וסותין כל אחד כוסו בסיסכס

הלל נרצה ימלא כוס רביעי ויאמר

וקודס קריאתו יפדר הלס מקרחי קדס ר"ת הללוי"ס דהלפי"ן

אבא בגבורות ה' אלהים אוכיר צדקתך לבדך : לך זרוע עם גבורה
תעוז ידך תרום ימינך : פרה אלהים את ישראל מכל צרותיו :
להודיע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו : מי ימלל גבורות
ה' ישמיע כל תהלתו : דור לדור ישבח מעשיך וגבורותיך יגידו :
הללוהו בגבורותיו הללוהו כרב גדלו : אלהים בשמך הושיעני
ובגבורתך תדיננו : קום אלהים יפוצו אויביו וינוסו משנאיו מפניו :
וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם יצמיתם ה' אלהינו : דהה
דהיתני לנפול וה' שגרני : מן געדתך ינוסון מן קול רעמך יחפזון :
מגדול ישועות מלכו ועושה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם :

ואחר כך ישלים בפסוקי כום ישועות וגו' סמס קודס כר"סמו ואח"ך ר"ת סס מ"ס
(סגסס כרחס לי סבריך לומר פסוקי סס כ"ן הכוכר לעיל בתרוך · ואחר כך סס מ"ס
כפי סידור סשמות בספר הכוונות תסר כידיכו) :

יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון קרית מלך רב :
ועוון נוראותיך יאמרו וגדולתך אספרנה : דרשתי את ה' ועגני
ומכל מגורותי הצילני : הגדיל ה' לעשות עמנו היינו שמחים : אז
יכלא שחוק פינו ולשוננו רנה אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם
אלה : ולציון יאמר איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון : אתה
תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד : וגם עד זקנה ושיבה
אלהים אל תעזבני עד אגיד זרועך לדור לכל יבא גבורתך : השיבה
נרצונך את ציון תבנה חומות ירושלם : אהללה שם אלהים בשיר
ואגדלנו בתודה :

שלמות הלב נוהגים בכום רביעי קודס סמתחילין בהלל קורין מ' סבוך
לפי סמדרס חכמים בד' כוסות בנגד ד' כוסות של פרעסת
סעתיד לסבוך להס תמתי ולבסוקים ד' כוסות ולרחס עליכו ולגאול לוקבו וי"ס לבני
סעסינו כמס מצות קדוס וברכס דברפס ומצה ומרור ובפלו המצות ידעבו סס
יתברך וקרלנו בשמו לפיכך מנחנו פותחין בפסוק זס :

שְׁפֹךְ חֲמָתְךָ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יְדָעוּךָ וְעַל
מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרָאוּ : כִּי אָכַל

את

אֶת יַעֲקֹב וְאֶת נָוֵהוּ הֵשַׁמּוּ׃

לֹא לָנוּ יְהוָה לֹא לָנוּ כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד עַל חַסְדְּךָ עַל אֲמִתֶּךָ׃ לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אַיֵּה נָא אֱלֹהֵיהֶם׃ וֵאלֹהֵינוּ בַּשָּׁמָיִם כֹּל אֲשֶׁר חָפֵץ עָשָׂה׃ עֲצַבֵּיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם׃ פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ׃ אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ אַף לָהֶם וְלֹא יְרִיחוּן׃ יְדֵיהֶם וְלֹא יְמִישׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יְהַלֵּכוּ לֹא יֶהְגּוּ בִּגְרוֹנָם׃ כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר בֹּטֵחַ בָּהֶם׃ יִשְׂרָאֵל בְּטַח בַּיהוָה עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא׃ בֵּית אַהֲרֹן בִּטְחוּ בַּיהוָה עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא׃ יִרְאֵי יְהוָה בִּטְחוּ בַּיהוָה עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא׃

יְהוָה זְכָרָנוּ יְבָרֵךְ יְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל יְבָרֵךְ אֶת בֵּית אַהֲרֹן׃ יְבָרֵךְ יִרְאֵי יְהוָה הַקְּטַנִּים עִם הַגְּדֹלִים׃ יֹסֵף יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם׃ בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ׃ הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם׃ לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יָהּ וְלֹא כָל יוֹרְדֵי דוּמָה׃ וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ׃

אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע יְהוָה אֶת קוֹלִי תַּחֲנוּנָי׃ כִּי הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבְיָמַי אֶקְרָא׃ אֲפָפוּנִי חֶבְלֵי מָוֶת וּמְצָרֵי שְׁאוֹל מְצָאוּנִי צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצָא׃ וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא אָנָּא יְהוָה מַלְּטָה נַפְשִׁי׃ חַנּוּן יְהוָה וְצַדִּיק וֵאלֹהֵינוּ מְרַחֵם׃ שֹׁמֵר פְּתָאיִם יְהוָה דַּלֹּתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ׃ שׁוּבִי נַפְשִׁי לִמְנוּחָיְכִי כִּי יְהוָה גָּמַל עָלָיְכִי׃ כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת עֵינִי מִן דִּמְעָה

אֶת רַגְלִי מִדֶּחִי : אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת
הַחַיִּים : הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד : אֲנִי
אָמַרְתִּי בְחָפְזִי כָּל הָאָדָם כֹּזֵב :
מַה אָשִׁיב לַיהוָה כָּל תַּגְמוּלוֹהִי עָלָי : כּוֹס יְשׁוּעוֹת
אֶשָּׂא וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא : נְדָרַי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם
נֶגְדָּה נָּא לְכָל עַמּוֹ : יָקָר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמָּוְתָה
לַחֲסִידָיו : אָנָּא יְהוָה כִּי אֲנִי עַבְדֶּךָ אֲנִי עַבְדְּךָ בֶּן
אֲמָתֶךָ פִּתַּחְתָּ לְמוֹסֵרָי : לְךָ אֶזְבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבְשֵׁם
יְהוָה אֶקְרָא : נְדָרַי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נֶגְדָּה נָּא לְכָל
עַמּוֹ : בְּחַצְרוֹת בֵּית יְהוָה בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלָם הַלְלוּיָהּ :
הַלְלוּ אֶת יְהוָה כָּל גּוֹיִם שַׁבְּחוּהוּ כָּל הָאֻמִּים : כִּי
גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ וֶאֱמֶת יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ :

הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
יֹאמְרוּ נָא בֵּית אַהֲרֹן כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
יֹאמְרוּ נָא יִרְאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :

מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ עָנָנִי בַּמֶּרְחָב יָהּ : יְהוָה לִי
לֹא אִירָא מַה יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם : יְהוָה לִי בְּעֹזְרָי
וַאֲנִי אֶרְאֶה בְשֹׂנְאָי : טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטֹחַ
בָּאָדָם : טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטֹחַ בִּנְדִיבִים : כָּל
גּוֹיִם סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם : סַבּוּנִי גַּם
סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם : סַבּוּנִי כִדְבֹרִים דֹּעֲכוּ
כְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם : דָּחֹה דְחִיתַנִי
לִנְפֹּל וַיהוָה עֲזָרָנִי : עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה :
קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים יְמִין יְהוָה עֹשָׂה
חָיִל : יְמִין יְהוָה רוֹמֵמָה יְמִין יְהוָה עֹשָׂה חָיִל : לֹא

אָמוּת כִּי אֶחְיֶה וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי יָהּ : יַסֹּר יִסְרַנִּי יָהּ
וְלַמָּוֶת לֹא נְתָנָנִי : פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק אָבֹא בָם
אוֹדֶה יָהּ : זֶה הַשַּׁעַר לַיהוָה צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ :
אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה : אודך אֶבֶן מָאֲסוּ
הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה : אבן מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה
זֹאת הִיא נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ : מאת זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה
נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ : זה
אָנָּא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא : אנא
אָנָּא יְהוָה הַצְלִיחָה נָא : אנא
בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְהוָה בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה :
אֵל יְהוָה וַיֵּאֶר לָנוּ אִסְרוּ חַג בַּעֲבֹתִים עַד
קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ : אֵלִי אַתָּה וְאוֹדֶךָּ אֱלֹהַי אֲרוֹמְמֶךָּ :
הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ : ב״פ

ומומרים הכלל הגדול הסמוך הודו לה׳ כי טוב הסמוך בדף ל״ח בזמירות של יום טוב ומח״כ מומרים בסמוך כל מי ומלו פיכו · בפי יסרים · ישתבח עד עולם מתם של הסמוך בדף ל״ו ומחר כך מומרים :

יְהַלְלוּךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כָּל מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ צַדִּיקִים
עוֹשֵׂי רְצוֹנֶךָ · וְעַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל · כֻּלָּם
בְּרִנָּה יוֹדוּ · וִיבָרְכוּ · וִישַׁבְּחוּ · וִיפָאֲרוּ · אֶת שֵׁם
כְּבוֹדֶךָ · כִּי לְךָ טוֹב לְהוֹדוֹת וּלְשִׁמְךָ נָעִים לְזַמֵּר ·
וּמֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל · בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת אָמֵן :

ויסתם כל אחד כוסו כסיסיבא ואחר כך אומר

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עַל הַגֶּפֶן
וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן · וְעַל תְּנוּבַת הַשָּׂדֶה · וְעַל
אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה · שֶׁרָצִיתָ וְהִנְחַלְתָּ
לַאֲבוֹתֵינוּ · לֶאֱכוֹל מִפִּרְיָהּ וְלִשְׂבּוֹעַ מִטּוּבָהּ · רַחֵם

יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ · וְעַל יְרוּשָׁלַם
עִירֶךָ · וְעַל הַר צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ · וְעַל מִזְבָּחֶךָ
וְעַל הֵיכָלֶךָ · וּבְנֵה יְרוּשָׁלַם עִיר הַקֹּדֶשׁ בִּמְהֵרָה
בְיָמֵינוּ · וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ · וְשַׂמְּחֵנוּ בְּבִנְיָנָהּ · וְנֹאכַל מִפִּרְיָהּ
וְנִשְׂבַּע מִטּוּבָהּ · וּנְבָרֶכְךָ עָלֶיהָ בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה : (בשבת וְנַחֲמֵנוּ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת
הַזֶּה ·) וְשַׂמְּחֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיוֹם (בפסח חַג הַמַּצּוֹת
הַזֶּה · בשבועות חַג הַשָּׁבוּעוֹת הַזֶּה · בסוכות חַג הַסֻּכּוֹת
הַזֶּה · בש"ע שְׁמִינִי חַג הָעֲצֶרֶת הַזֶּה · בְּיוֹם (בחול המועד
אין אומרים טוֹב) מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה · כִּי אַתָּה טוֹב
וּמֵטִיב לַכֹּל · וְנוֹדֶה לְךָ עַל הָאָרֶץ עַל הַגֶּפֶן וְעַל פְּרִי
הַגֶּפֶן · בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה עַל הָאָרֶץ וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן :

ואל יסכלו עוד כל הלילה עד למחרתו אחר תפלת שחרית ולא יטעו כי אם מיום
ובעל חמדת ימים אומר שמי שקורא מותר :

שלמות הלב מנהג נכמה מקומות שאין נוהגים שם אחדים שיושבים שם
בלילי השבת כי בכניסן בגלילו ובכיסן עתידים ליגאל כתיב לעל
שמורים הוא לה השומר ושם מי' ימי ברחשון ושם יבח הלילו ויומנא הפתח פתוח
כנא לקראתו מהר ויש שמך לדבר זה בירושלמי דכתובות פרק הכותב רבי ירמיה
מפקד תלבשוני וכו' ויש בתשובה זו שכר גדול וכן תקף מוצא שלח בגלילו תכותיכו
ממצרים חלא כשביל התמוכה שבתשובו דכתיב ויאמן העם ויון הגליות עתידין ליגאל
חלא בשביל התמוכה שבאמר מרחם תמכה וכתיב ותרשתיך לי בתמוכם וגו' :

שחרית של פסח

נוהגים לב"כ ומסדרין הזמירות כמו בסובות רק שמוסיפין אחר ואתרחנו כיסותני
מזמור הודו לה' כי טוב ויאמרו גאולי ה' ונומרין הזמירות עד ס' אחד ושמו אחד
וקודם נשמת יאמר זה לר' שלמה בן גבירול :

שַׁחַר אֲבַקְשֶׁךָ · צוּרִי וּמִשְׂגַּבִּי · אֶעֱרֹךְ לְפָנֶיךָ · שַׁחֲרִי וְגַם
עַרְבִּי : שחר רְפֵנִי גְדוּלָתֶךָ · אֶעֱמוֹד וְאֶתְבַּהֵל · כִּי
עֵינְךָ תִּרְאֶה · כָּל מַחְשְׁבוֹת לִבִּי : שחר מַה זֶּה אֲשֶׁר יוּכַל ·
הַלֵּב וְהַלָּשׁוֹן · לַעֲשׂוֹת וּמַה בֹּחִי · רוּחִי בְּתוֹךְ קִרְבִּי : שחר
הֵגֵה לְךָ תִּיטַב · וְאָמְרָה אֱנוֹשׁ עַל כֵּן · אוֹרְךָ בְּעוֹר תִּהְיֶה ·
נִשְׁמַת אֱלוֹהַ בִּי : שחר

רשות

כִּי לוֹ נָאֶה. כִּי לוֹ יָאֶה׃

אַדִּיר בִּמְלוּכָה. בָּחוּר כַּהֲלָכָה. גְּדוּדָיו יֹאמְרוּ לוֹ. לְךָ וּלְךָ. לְךָ כִּי לְךָ. לְךָ אַף לְךָ. לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה. כִּי לוֹ נָאֶה כִּי לוֹ יָאֶה׃ דָּגוּל בְּמִלוּכָה. הָדוּר כַּהֲלָכָה. וָתִיקָיו יֹאמְרוּ לוֹ. לְךָ וּלְךָ. לְךָ כִּי לְךָ. לְךָ אַף לְךָ. לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה. כִּי לוֹ נָאֶה כִּי לוֹ יָאֶה׃ זַכַּאי בְּמִלוּכָה. חָסִין כַּהֲלָכָה. טַפְסְרָיו יֹאמְרוּ לוֹ. לְךָ וּלְךָ. לְךָ כִּי לְךָ. לְךָ אַף לְךָ. לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה. כִּי לוֹ נָאֶה כִּי לוֹ יָאֶה׃ יָחִיד בְּמִלוּכָה. כַּבִּיר כַּהֲלָכָה. לְמוּדָיו יֹאמְרוּ לוֹ. לְךָ וּלְךָ. לְךָ כִּי לְךָ. לְךָ אַף לְךָ. לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה. כִּי לוֹ נָאֶה כִּי לוֹ יָאֶה׃ מָרוֹם בְּמִלוּכָה. נוֹרָא כַּהֲלָכָה. סְבִיבָיו יֹאמְרוּ לוֹ. לְךָ וּלְךָ. לְךָ כִּי לְךָ. לְךָ אַף לְךָ. לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה. כִּי לוֹ נָאֶה כִּי לוֹ יָאֶה׃ עָנָיו בְּמִלוּכָה. פּוֹדֶה כַּהֲלָכָה. צַדִּיקָיו יֹאמְרוּ לוֹ. לְךָ וּלְךָ. לְךָ כִּי לְךָ. לְךָ אַף לְךָ. לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה. כִּי לוֹ נָאֶה כִּי לוֹ יָאֶה׃ קָדוֹשׁ בְּמִלוּכָה. רַחוּם כַּהֲלָכָה. שִׁנְאַנָּיו יֹאמְרוּ לוֹ. לְךָ וּלְךָ. לְךָ כִּי לְךָ. לְךָ אַף לְךָ. לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה. כִּי לוֹ נָאֶה כִּי לוֹ יָאֶה׃ תַּקִּיף בְּמִלוּכָה. תּוֹמֵךְ כַּהֲלָכָה. תְּמִימָיו יֹאמְרוּ לוֹ. לְךָ וּלְךָ. לְךָ כִּי לְךָ. לְךָ אַף לְךָ. לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה׃ כִּי

אֶחָד מִי יוֹדֵעַ. אֶחָד אֲנִי יוֹדֵעַ. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃

שְׁנַיִם מִי יוֹדֵעַ שְׁנַיִם אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃

שְׁלֹשָׁה מִי יוֹדֵעַ שְׁלֹשָׁה אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃

אַרְבַּע מִי יוֹדֵעַ. אַרְבַּע אֲנִי יוֹדֵעַ. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃

חֲמִשָּׁה מִי יוֹדֵעַ חֲמִשָּׁה אֲנִי יוֹדֵעַ. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃

שִׁשָּׁה מִי יוֹדֵעַ שִׁשָּׁה אֲנִי יוֹדֵעַ. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית.

אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃

שִׁבְעָה מִי יוֹדֵעַ שִׁבְעָה אֲנִי יוֹדֵעַ. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃

שְׁמוֹנָה מִי יוֹדֵעַ שְׁמוֹנָה אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃

תִּשְׁעָה מִי יוֹדֵעַ תִּשְׁעָה אֲנִי יוֹדֵעַ. תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵידָה. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃

עֲשָׂרָה מִי יוֹדֵעַ עֲשָׂרָה אֲנִי יוֹדֵעַ. עֲשָׂרָה דִבְּרַיָּא. תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵידָה. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃

אַחַד עָשָׂר מִי יוֹדֵעַ אַחַד עָשָׂר אֲנִי יוֹדֵעַ. אַחַד עָשָׂר כּוֹכְבַיָּא. עֲשָׂרָה דִבְּרַיָּא. תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵידָה. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃

שְׁנֵים עָשָׂר מִי יוֹדֵעַ שְׁנֵים עָשָׂר אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטַיָּא. אַחַד עָשָׂר כּוֹכְבַיָּא. עֲשָׂרָה דִבְּרַיָּא. תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵידָה. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃

שְׁלֹשָׁה עָשָׂר מִי יוֹדֵעַ שְׁלֹשָׁה עָשָׂר אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁלֹשָׁה עָשָׂר מִדַּיָּא. שְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטַיָּא. אַחַד עָשָׂר כּוֹכְבַיָּא. עֲשָׂרָה דִבְּרַיָּא. תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵידָה. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃

חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא. דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא. חַד גַּדְיָא׃

וְאָתָא שׁוּנְרָא. וְאָכְלָה לְגַדְיָא. דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא׃

וְאָתָא כַּלְבָּא. וְנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא. דְּאָכְלָה לְגַדְיָא. דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא:

וְאָתָא חוּטְרָא. וְהִכָּה לְכַלְבָּא. דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא. דְּאָכְלָה לְגַדְיָא. דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא:

וְאָתָא נוּרָא. וְשָׂרַף לְחוּטְרָא. דְּהִכָּה לְכַלְבָּא. דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא. דְּאָכְלָה לְגַדְיָא. דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא:

וְאָתָא מַיָּא. וְכָבָה לְנוּרָא. דְּשָׂרַף לְחוּטְרָא. דְּהִכָּה לְכַלְבָּא. דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא. דְּאָכְלָה לְגַדְיָא. דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא:

וְאָתָא תוֹרָא. וְשָׁתָה לְמַיָּא. דְּכָבָה לְנוּרָא. דְּשָׂרַף לְחוּטְרָא. דְּהִכָּה לְכַלְבָּא. דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא. דְּאָכְלָה לְגַדְיָא. דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא:

וְאָתָא הַשּׁוֹחֵט. וְשָׁחַט לְתוֹרָא. דְּשָׁתָה לְמַיָּא. דְּכָבָה לְנוּרָא. דְּשָׂרַף לְחוּטְרָא. דְּהִכָּה לְכַלְבָּא. דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא. דְּאָכְלָה לְגַדְיָא. דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא:

וְאָתָא מַלְאַךְ הַמָּוֶת וְשָׁחַט לְשׁוֹחֵט דְּשָׁחַט לְתוֹרָא דְּשָׁתָה לְמַיָּא דְּכָבָה לְנוּרָא דְּשָׂרַף לְחוּטְרָא דְּהִכָּה לְכַלְבָּא דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא דְּאָכְלָה לְגַדְיָא. דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא:

וְאָתָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְשָׁחַט לְמַלְאַךְ הַמָּוֶת דְּשָׁחַט לְשׁוֹחֵט דְּשָׁחַט לְתוֹרָא דְּשָׁתָה לְמַיָּא דְּכָבָה לְנוּרָא דְּשָׂרַף לְחוּטְרָא דְּהִכָּה לְכַלְבָּא דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא דְּאָכְלָה לְגַדְיָא. דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא:

ומקדש כוס לקטון וכו' עד כלכו מסוכין : ולחם"ך יקמר זה

מא כאן כבאר האדי אלליה מן גמיע אל ליליי
כרגו אבתנא ואגדדנא מן בילד מצר מן
בית אל עבודייה · וכאנו יכדמו אל פרעון אל
מלעון אבן אל מלעון אל ארור אבן אל ארור
אל מקולל אבן אל מקולל באל טין ואל לבן
וכלצנא אללה מנהום ביד שרידה ואדרע ממדורא
ואחכמה עצימה גידה ואיאת וברהין עלא יד

מוסא

מוסא אבן עמראן אל נביא אל עצים כלים אל
רחמאן עליה אל סלם והדא אל גואב :
תם יגווב אל קארי ויחכי מא גרא לנא במצר
ומא גרא ליעקב גדנא מעא לבן כאלה ופיה
כאנת צפאת אל גאולה עלה הדא אל נצאם ·

יקמר זם כסיגיע לתיבות* ולק כתן לנו לקת ממוכס דיוכו

וּמִנִּין שֶׁנָּתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּשְׁאִילוּם
וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרַיִם · אִם עֲשָׂאוּהָ כְּמִצְוָתָהּ
זוֹ שֶׁאֵין בָּהּ דָּגָן · וְאִם עֲשָׂאוּהָ כְּמִצְוָלָה זוֹ שֶׁאֵין
בָּהּ דָּגִים לָמָּה מְחַבֵּב הַכָּתוּב אֶת בִּזַּת הַיָּם יוֹתֵר
מִבִּזַּת מִצְרַיִם · אֶלָּא מַה שֶּׁהָיָה בַבָּתִּים נִטְלוּהוּ
בְּמִצְרַיִם · וּמַה שֶּׁהָיָה בְּבָתֵּי סוֹרָאוֹת נִטְלוּהוּ עַל
הַיָּם · וְכֵן הוּא אוֹמֵר כַּנְפֵי יוֹנָה נֶחְפָּה בַכֶּסֶף וְ
בִּזַּת מִצְרַיִם · וְאֶבְרוֹתֶיהָ בִּירַקְרַק חָרוּץ זוֹ בִּזַּת
הַיָּם · וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי זוֹ בִּזַּת מִצְרַיִם · וַתָּבוֹאִי בַּעֲדִי
עֲדָיִים זוֹ בִּזַּת הַיָּם · תּוֹרֵי זָהָב בַּעֲשָׂה לָךְ זוֹ בִּזַּת
הַיָּם עִם נְקוּדוֹת הַכֶּסֶף זוֹ בִּזַּת מִצְרַיִם :

וקחר זם יקמר קלו כתן לנו קת ממוכס וכו' עוד חלמים למעוייכו
מים וקח"כ יקמר זם

אַתָּה גָּאַלְתָּ אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם · בְּיָד חֲזָקָה
וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה : בְּהִיוֹת אֲבוֹתֵינוּ בְתוֹךְ אֶרֶץ
מִצְרַיִם · הָיוּ מְעוּנִים וּמְשׁוּעְבָּדִים תַּחַת יַד פַּרְעֹה
מֶלֶךְ מִצְרַיִם : גַּם שָׁם פָּרוּ וְרָבוּ כְּעֵפֶר הָאָרֶץ ·
וּכְאַרְזֵי לְבָנוֹן גָּבְהוּ בְקוֹמָה : דִּבֵּר פַּרְעֹה לְמֹחוֹת
אֶת שְׁמָם וּלְאַבֵּד זִכְרָם מִקֶּרֶב תֵּבֵל : הוּא וַעֲמוֹ

בעצה

בְּעֵצָה אַחַת הָיוּ וַיִּתְחַבְּרוּ סוֹד עַל זֶרַע יִשְׂרָאֵל :
וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּפֶרֶךְ · וּבְרַשְׁנִיק גָּדוֹל
קָצְרָה רוּחָם : זֶרַע יְשׁוּרוּן אֲנָחָה לָבְשׁוּ · כִּי יַד
אוֹיֵב גָּבְרָה עֲלֵיהֶם : חַי וְקַיָּם שָׁמַע בְּקוֹלָם · מֶלֶךְ
מַלְכֵי הַמְּלָכִים הָאָזִין לָהֶם : טוֹב וְיָשָׁר גִּידֵל מֵהֶם ·
מֹשֶׁה יָרִיד בְּחָזוֹן הוֹשִׁלַּח : יָחִיד הֶרְאָם בְּאוֹתוֹת
שַׁדַּי וּבְמִינֵי נְגָעִים · שֶׁנִּשְׁפְּטוּ בְּנֵי חָם : כָּל
בְּכוֹרֵיהֶם לַטֶּבַח מָסָר · וְרֹאשִׁית בִּטְנָם לְדֶבֶר
גָּדוֹל הִסְגִּיר : לָכֵן נִפְלָה צְעָקָה גְּדוֹלָה בְּתוֹךְ אֶרֶץ
מִצְרַיִם בְּכִי וּמִסְפֵּד בְּכָל חוּצוֹתֶיהָ : מֵעֲבוּדוֹת
לְחֵירוּת יָצְאוּ יְדִידִים · וְאֵין כּוֹשֵׁל בְּמִסְפָּר שִׁבְטֵם :
נִיהַגָּם בְּטוּבוֹ צוּר עוֹלָמִים וְהִגִּיעָם לְיַם סוּף
בְּרַחֲמִים רַבִּים : סָגַר הַיָּם בַּהֲמוֹן גַּלָּיו · וְשׁוֹנֵא
רוֹדֵף בַּהֲמוֹן חֵילוֹ : עֵינֵיהֶם נָשְׂאוּ לַמָּרוֹם · לְבַקֵּשׁ
רַחֲמִים מֵאֲבִיר יַעֲקֹב : פִּיהֶם פָּתְחוּ גְּאוּלֵי יְהוָה
לְשַׁבֵּחַ לְמַלְכָּם עַל רוֹב נִפְלְאוֹתָיו : צָלַל רִכְבּוֹ
בְּאוֹיְבוֹ עַמּוֹ וְהִשְׁלִיךְ שׁוֹנְאֵיהֶם לְתוֹךְ מֵי מְצוּלָה :
קָרַע יְהוָה אֶת מֵי יַם סוּף · לְקַיִּים שְׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע
לְאַבְרָהָם אָבִינוּ : רָאוּ יְדִידִים בְּפִגְרֵי שׁוֹנְאֵיהֶם ·
שֶׁהֵם מוּטָלִים עַל שְׂפַת הַיָּם : שִׁירָה וְזִמְרָה וְדִבְרֵי
הַלֵּל אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי קוֹנֵיהוּ : תְּהִלָּה וְתִפְאֶרֶת
וְדִבְרֵי תִשְׁבָּחוֹת · אָמְרוּ פְּדוּיִם לִפְנֵי גוֹאֲלָם :

וחל"כ כוס שני בדוך מתח ה' תמר נחל וכו' עד תשלום הסדר
ויש שאומרים שיר השירים

תפלה לאומרה קודם שיר השירים

לשם יחוד קב"ה בדחילו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל הנה אנחנו באים לשורר בקול נעים שיר השירים קדם קדשים לעורר חבצלת השרון לשיר בקול נעים גילה ורנן ככוד הלבנון ולאחר אשת נעוריו עם דודה בהסכה ורעותא וחדוותא דלבה שמון ושמחה ימלא בה תודה וקול זמרה ויעלה לפניך קריאת שיר השירים כאלו אמרו שלמה בעצמו וכאלו השגנו כל הסודות החתומים בו • ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וגו' : יהיו לרצון אמרי וגו' :

שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לִשְׁלֹמֹה : יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת
פִּיהוּ כִּי טוֹבִים דֹּדֶיךָ מִיָּיִן : לְרֵיחַ שְׁמָנֶיךָ
טוֹבִים שֶׁמֶן תּוּרַק שְׁמֶךָ עַל כֵּן עֲלָמוֹת אֲהֵבוּךָ :
מָשְׁכֵנִי אַחֲרֶיךָ נָרוּצָה הֱבִיאַנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו נָגִילָה
וְנִשְׂמְחָה בָּךְ נַזְכִּירָה דֹדֶיךָ מִיַּיִן מֵישָׁרִים אֲהֵבוּךָ :
שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם כְּאָהֳלֵי קֵדָר
כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה : אַל תִּרְאוּנִי שֶׁאֲנִי שְׁחַרְחֹרֶת
שֶׁשְּׁזָפַתְנִי הַשָּׁמֶשׁ בְּנֵי אִמִּי נִחֲרוּ בִּי שָׂמֻנִי נֹטְרָה
אֶת הַכְּרָמִים כַּרְמִי שֶׁלִּי לֹא נָטָרְתִּי : הַגִּידָה לִי
שֶׁאֲהֵבָה נַפְשִׁי אֵיכָה תִרְעֶה אֵיכָה תַּרְבִּיץ
בַּצָּהֳרָיִם שֶׁלָּמָּה אֶהְיֶה כְּעֹטִיָּה עַל עֶדְרֵי חֲבֵרֶיךָ :
אִם לֹא תֵּדְעִי לָךְ הַיָּפָה בַּנָּשִׁים צְאִי לָךְ בְּעִקְבֵי
הַצֹּאן וּרְעִי אֶת גְּדִיתַיִךְ עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרֹעִים :
לְסֻסָתִי בְּרִכְבֵי פַּרְעֹה דִּמִּיתִיךְ רַעְיָתִי : נָאווּ לְחָיַיִךְ
בַּתּוֹרִים צַוָּארֵךְ בַּחֲרוּזִים : תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ
עִם נְקֻדּוֹת הַכָּסֶף : עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ נִרְדִּי נָתַן
רֵיחוֹ : צְרוֹר הַמֹּר דּוֹדִי לִי בֵּין שָׁדַי יָלִין : אֶשְׁכֹּל
הַכֹּפֶר דּוֹדִי לִי בִּכַרְמֵי עֵין גֶּדִי : הִנָּךְ יָפָה רַעְיָתִי

הִנָּךְ

הִנָּךְ יָפָה עֵינַיִךְ יוֹנִים : הִנָּךְ יָפֶה דּוֹדִי אַף נָעִים
אַף עַרְשֵׂנוּ רַעֲנָנָה : קֹרוֹת בָּתֵּינוּ אֲרָזִים רַהִיטֵנוּ
בְּרוֹתִים :

אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים : כְּשׁוֹשַׁנָּה
בֵּין הַחוֹחִים כֵּן רַעְיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת : כְּתַפּוּחַ
בַּעֲצֵי הַיַּעַר כֵּן דוֹדִי בֵּין הַבָּנִים בְּצִלּוֹ חִמַּדְתִּי
וְיָשַׁבְתִּי וּפִרְיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי : הֱבִיאָנִי אֶל בֵּית
הַיָּיִן וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה : סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת רַפְּדוּנִי
בַּתַּפּוּחִים כִּי חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי : שְׂמֹאלוֹ תַּחַת
לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי : הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת
יְרוּשָׁלַם בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת הַשָּׂדֶה אִם תָּעִירוּ
וְאִם תְּעוֹרְרוּ אֶת הָאַהֲבָה עַד שֶׁתֶּחְפָּץ : קוֹל
דּוֹדִי הִנֵּה זֶה בָּא מְדַלֵּג עַל הֶהָרִים מְקַפֵּץ עַל
הַגְּבָעוֹת : דּוֹמֶה דוֹדִי לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים הִנֵּה
זֶה עוֹמֵד אַחַר כָּתְלֵנוּ מַשְׁגִּיחַ מִן הַחַלּוֹנוֹת מֵצִיץ מִן
הַחֲרַכִּים : עָנָה דוֹדִי וְאָמַר לִי קוּמִי לָךְ רַעְיָתִי
יָפָתִי וּלְכִי לָךְ : כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף
הָלַךְ לוֹ : הַנְּצָנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ
וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ : הַתְּאֵנָה חָנְטָה
פַּגֶּיהָ וְהַגְּפָנִים סְמָדַר נָתְנוּ רֵיחַ קוּמִי לָךְ רַעְיָתִי
יָפָתִי וּלְכִי לָךְ : יוֹנָתִי בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה
הַרְאִינִי אֶת מַרְאַיִךְ הַשְׁמִיעִנִי אֶת קוֹלֵךְ כִּי קוֹלֵךְ
עָרֵב וּמַרְאֵךְ נָאוֶה : אֶחֱזוּ לָנוּ שֻׁעָלִים שֻׁעָלִים
קְטַנִּים מְחַבְּלִים כְּרָמִים וּכְרָמֵנוּ סְמָדַר : דּוֹדִי
לִי וַאֲנִי לוֹ הָרֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ
הַצְּלָלִים סֹב דְּמֵה לְךָ דוֹדִי לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים

עַל הָרֵי בָתֶר׃

עַל מִשְׁכָּבִי בַלֵּילוֹת בִּקַּשְׁתִּי אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי
בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו׃ אָקוּמָה נָּא וַאֲסוֹבְבָה
בָעִיר בַּשְׁוָקִים וּבָרְחֹבוֹת אֲבַקְשָׁה אֵת שֶׁאָהֲבָה
נַפְשִׁי בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו׃ מְצָאוּנִי הַשֹּׁמְרִים
הַסֹּבְבִים בָּעִיר אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי רְאִיתֶם׃ כִּמְעַט
שֶׁעָבַרְתִּי מֵהֶם עַד שֶׁמָּצָאתִי אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי
אֲחַזְתִּיו וְלֹא אַרְפֶּנּוּ עַד שֶׁהֲבֵיאתִיו אֶל בֵּית אִמִּי
וְאֶל חֶדֶר הוֹרָתִי׃ הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם
בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאֵילוֹת הַשָּׂדֶה אִם תָּעִירוּ וְאִם
תְּעוֹרְרוּ אֶת הָאַהֲבָה עַד שֶׁתֶּחְפָּץ׃ מִי זֹאת עֹלָה
מִן הַמִּדְבָּר כְּתִימְרוֹת עָשָׁן מְקֻטֶּרֶת מֹר וּלְבוֹנָה
מִכֹּל אַבְקַת רוֹכֵל׃ הִנֵּה מִטָּתוֹ שְׁלִשְׁלֹמֹה שִׁשִּׁים
גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ מִגִּבֹּרֵי יִשְׂרָאֵל׃ כֻּלָּם אֲחֲזֵי
חֶרֶב מְלֻמְּדֵי מִלְחָמָה אִישׁ חַרְבּוֹ עַל יְרֵכוֹ מִפַּחַד
בַּלֵּילוֹת׃ אַפִּרְיוֹן עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֵעֲצֵי
הַלְּבָנוֹן׃ עַמּוּדָיו עָשָׂה כֶסֶף רְפִידָתוֹ זָהָב מֶרְכָּבוֹ
אַרְגָּמָן תּוֹכוֹ רָצוּף אַהֲבָה מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלָם׃
צְאֶינָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בָּעֲטָרָה
שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ׃

הִנָּךְ יָפָה רַעְיָתִי הִנָּךְ יָפָה עֵינַיִךְ יוֹנִים מִבַּעַד
לְצַמָּתֵךְ שַׂעְרֵךְ כְּעֵדֶר הָעִזִּים שֶׁגָּלְשׁוּ מֵהַר
גִּלְעָד׃ שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הַקְּצוּבוֹת שֶׁעָלוּ מִן הָרַחְצָה
שֶׁכֻּלָּם מַתְאִימוֹת וְשַׁכְּלָה אֵין בָּהֶם׃ כְּחוּט הַשָּׁנִי
שִׂפְתוֹתַיִךְ וּמִדְבָּרֵךְ נָאוֶה כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ
מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ׃ כְּמִגְדַּל דָּוִד צַוָּארֵךְ בָּנוּי לְתַלְפִּיֹת

אֶלֶף הַמָּגֵן תָּלוּי עָלָיו כֹּל שִׁלְטֵי הַגִּבּוֹרִים : שְׁנֵי
שָׁדַיִךְ כִּשְׁנֵי עֳפָרִים תְּאוֹמֵי צְבִיָּה הָרֹעִים בַּשּׁוֹשַׁנִּים :
עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים אֵלֵךְ לִי אֶל הַר
הַמּוֹר וְאֶל גִּבְעַת הַלְּבוֹנָה : כֻּלָּךְ יָפָה רַעְיָתִי
וּמוּם אֵין בָּךְ : אִתִּי מִלְּבָנוֹן כַּלָּה אִתִּי מִלְּבָנוֹן
תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה מֵרֹאשׁ שְׂנִיר
וְחֶרְמוֹן מִמְּעֹנוֹת אֲרָיוֹת מֵהַרְרֵי נְמֵרִים : לִבַּבְתִּנִי
אֲחֹתִי כַּלָּה לִבַּבְתִּנִי בְּאַחַת מֵעֵינַיִךְ בְּאַחַת עָנָק
מִצַּוְּרֹנַיִךְ : מַה יָּפוּ דֹדַיִךְ אֲחֹתִי כַּלָּה מַה טֹּבוּ דֹדַיִךְ
מִיַּיִן וְרֵיחַ שְׁמָנַיִךְ מִכָּל בְּשָׂמִים : נֹפֶת תִּטֹּפְנָה
שִׂפְתוֹתַיִךְ כַּלָּה דְּבַשׁ וְחָלָב תַּחַת לְשׁוֹנֵךְ וְרֵיחַ
שַׂלְמֹתַיִךְ כְּרֵיחַ לְבָנוֹן : גַּן נָעוּל אֲחֹתִי כַּלָּה גַּל
נָעוּל מַעְיָן חָתוּם : שְׁלָחַיִךְ פַּרְדֵּס רִמּוֹנִים עִם
פְּרִי מִגָּדִים כְּפָרִים עִם נְרָדִים : נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם
קָנֶה וְקִנָּמוֹן עִם כָּל עֲצֵי לְבוֹנָה מֹר וַאֲהָלוֹת
עִם כָּל רָאשֵׁי בְשָׂמִים : מַעְיַן גַּנִּים בְּאֵר מַיִם חַיִּים
וְנֹזְלִים מִן לְבָנוֹן : עוּרִי צָפוֹן וּבוֹאִי תֵימָן הָפִיחִי
גַּנִּי יִזְלוּ בְשָׂמָיו יָבֹא דוֹדִי לְגַנּוֹ וְיֹאכַל פְּרִי מִגָּדָיו :
בָּאתִי לְגַנִּי אֲחֹתִי כַּלָּה אָרִיתִי מוֹרִי עִם בְּשָׂמִי
אָכַלְתִּי יַעְרִי עִם דִּבְשִׁי שָׁתִיתִי יֵינִי עִם
חֲלָבִי אִכְלוּ רֵעִים שְׁתוּ וְשִׁכְרוּ דוֹדִים ׃ אֲנִי יְשֵׁנָה
וְלִבִּי עֵר קוֹל דּוֹדִי דוֹפֵק פִּתְחִי לִי אֲחֹתִי רַעְיָתִי
יוֹנָתִי תַּמָּתִי שֶׁרֹּאשִׁי נִמְלָא טָל קְוֻצּוֹתַי רְסִיסֵי
לָיְלָה : פָּשַׁטְתִּי אֶת כֻּתָּנְתִּי אֵיכָכָה אֶלְבָּשֶׁנָּה
רָחַצְתִּי אֶת רַגְלַי אֵיכָכָה אֲטַנְּפֵם : דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ
מִן הַחוֹר וּמֵעַי הָמוּ עָלָיו : קַמְתִּי אֲנִי לְפַתֵּחַ
לְדוֹדִי

לְדוֹדִי וְדוֹדִי נָטַף מוֹר וְאֶצְבְּעֹתַי מוֹר עֹבֵר עַל
כַּפּוֹת הַמַּנְעוּל: פָּתַחְתִּי אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי חָמַק
עָבָר נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ בִּקַּשְׁתִּיהוּ וְלֹא מְצָאתִיהוּ
קְרָאתִיו וְלֹא עָנָנִי: מְצָאֻנִי הַשֹּׁמְרִים הַסֹּבְבִים
בָּעִיר הִכּוּנִי פְצָעוּנִי נָשְׂאוּ אֶת רְדִידִי מֵעָלַי שֹׁמְרֵי
הַחוֹמוֹת: הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם אִם
תִּמְצְאוּ אֶת דּוֹדִי מַה תַּגִּידוּ לוֹ שְׁחוֹלַת אַהֲבָה
אָנִי: מַה דּוֹדֵךְ מִדּוֹד הַיָּפָה בַּנָּשִׁים מַה דּוֹדֵךְ
מִדּוֹד שֶׁכָּכָה הִשְׁבַּעְתָּנוּ: דּוֹדִי צַח וְאָדוֹם דָּגוּל
מֵרְבָבָה: רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת
כָּעוֹרֵב: עֵינָיו כְּיוֹנִים עַל אֲפִיקֵי מָיִם רֹחֲצוֹת
בֶּחָלָב יֹשְׁבוֹת עַל מִלֵּאת: לְחָיָיו כַּעֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם
מִגְדְּלוֹת מְרָקְחִים שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים נֹטְפוֹת מוֹר
עֹבֵר: יָדָיו גְּלִילֵי זָהָב מְמֻלָּאִים בַּתַּרְשִׁישׁ מֵעָיו
עֶשֶׁת שֵׁן מְעֻלֶּפֶת סַפִּירִים: שׁוֹקָיו עַמּוּדֵי שֵׁשׁ
מְיֻסָּדִים עַל אַדְנֵי פָז מַרְאֵהוּ כַּלְּבָנוֹן בָּחוּר
כָּאֲרָזִים: חִכּוֹ מַמְתַקִּים וְכֻלּוֹ מַחֲמַדִּים זֶה דוֹדִי
וְזֶה רֵעִי בְּנוֹת יְרוּשָׁלָם:

אָנָה הָלַךְ דּוֹדֵךְ הַיָּפָה בַּנָּשִׁים אָנָה פָּנָה דוֹדֵךְ
וּנְבַקְשֶׁנּוּ עִמָּךְ: דּוֹדִי יָרַד לְגַנּוֹ לַעֲרוּגוֹת
הַבֹּשֶׂם לִרְעוֹת בַּגַּנִּים וְלִלְקֹט שׁוֹשַׁנִּים: אֲנִי
לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי הָרֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים: יָפָה אַתְּ רַעְיָתִי
כְּתִרְצָה נָאוָה כִּירוּשָׁלַם אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת: הָסֵבִּי
עֵינַיִךְ מִנֶּגְדִּי שֶׁהֵם הִרְהִיבֻנִי שַׂעְרֵךְ כְּעֵדֶר הָעִזִּים
שֶׁגָּלְשׁוּ מִן הַגִּלְעָד: שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הָרְחֵלִים שֶׁעָלוּ
מִן הָרַחְצָה שֶׁכֻּלָּם מַתְאִימוֹת וְשַׁכְלָה אֵין בָּהֶם:

כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ : שִׁשִּׁים הֵמָּה
מְלָכוֹת וּשְׁמוֹנִים פִּילַגְשִׁים וַעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר :
אַחַת הִיא יוֹנָתִי תַּמָּתִי אַחַת הִיא לְאִמָּהּ בָּרָה
הִיא לְיוֹלַדְתָּהּ רָאוּהָ בָנוֹת וַיְאַשְּׁרוּהָ מְלָכוֹת
וּפִילַגְשִׁים וַיְהַלְלוּהָ : מִי זֹאת הַנִּשְׁקָפָה כְּמוֹ שָׁחַר
יָפָה כַלְּבָנָה בָּרָה כַּחַמָּה אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת : אֶל
גִּנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת
הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים : לֹא יָדַעְתִּי נַפְשִׁי
שָׂמָתְנִי מַרְכְּבוֹת עַמִּי נָדִיב :
שׁוּבִי שׁוּבִי הַשּׁוּלַמִּית שׁוּבִי שׁוּבִי וְנֶחֱזֶה בָּךְ מַה
תֶּחֱזוּ בַּשּׁוּלַמִּית כִּמְחֹלַת הַמַּחֲנָיִם : מַה
יָּפוּ פְעָמַיִךְ בַּנְּעָלִים בַּת נָדִיב חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ כְּמוֹ
חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָּן : שָׁרְרֵךְ אַגַּן הַסַּהַר אַל
יֶחְסַר הַמָּזֶג בִּטְנֵךְ עֲרֵמַת חִטִּים סוּגָה בַּשּׁוֹשַׁנִּים :
שְׁנֵי שָׁדַיִךְ כִּשְׁנֵי עֳפָרִים תָּאֳמֵי צְבִיָּה : צַוָּארֵךְ
כְּמִגְדַּל הַשֵּׁן עֵינַיִךְ בְּרֵכוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן עַל שַׁעַר בַּת
רַבִּים אַפֵּךְ כְּמִגְדַּל הַלְּבָנוֹן צוֹפֶה פְּנֵי דַמָּשֶׂק :
רֹאשֵׁךְ עָלַיִךְ כַּכַּרְמֶל וְדַלַּת רֹאשֵׁךְ כָּאַרְגָּמָן מֶלֶךְ
אָסוּר בָּרְהָטִים : מַה יָּפִית וּמַה נָּעַמְתְּ אַהֲבָה
בַּתַּעֲנוּגִים : זֹאת קוֹמָתֵךְ דָּמְתָה לְתָמָר וְשָׁדַיִךְ
לְאַשְׁכֹּלוֹת אָמַרְתִּי אֶעֱלֶה בְתָמָר אֹחֲזָה בְּסַנְסִנָּיו
וְיִהְיוּ נָא שָׁדַיִךְ כְּאֶשְׁכְּלוֹת הַגֶּפֶן וְרֵיחַ אַפֵּךְ
כַּתַּפּוּחִים : וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדִי לְמֵישָׁרִים
דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים : אֲנִי לְדוֹדִי וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ :
לְכָה דוֹדִי נֵצֵא הַשָּׂדֶה נָלִינָה בַּכְּפָרִים : נַשְׁכִּימָה
לַכְּרָמִים נִרְאֶה אִם פָּרְחָה הַגֶּפֶן פִּתַּח הַסְּמָדַר

הִנֵּצוּ הָרִמּוֹנִים שָׁם אֶתֵּן אֶת דֹּדַי לָךְ׃ הַדּוּדָאִים
נָתְנוּ רֵיחַ וְעַל פְּתָחֵינוּ כָּל מְגָדִים חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים
דּוֹדִי צָפַנְתִּי לָךְ׃

מִי יִתֶּנְךָ כְאָח לִי יוֹנֵק שְׁדֵי אִמִּי אֶמְצָאֲךָ בַחוּץ
אֶשָּׁקְךָ גַּם לֹא יָבוּזוּ לִי׃ אֶנְהָגְךָ אָבִיאֲךָ
אֶל בֵּית אִמִּי תְּלַמְּדֵנִי אַשְׁקְךָ מִיַּיִן הָרֶקַח מֵעֲסִיס
רִמֹּנִי׃ שְׂמֹאלוֹ תַּחַת רֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי׃
הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִַם מַה תָּעִירוּ
וּמַה תְּעֹרְרוּ אֶת הָאַהֲבָה עַד שֶׁתֶּחְפָּץ׃ מִי זֹאת
עֹלָה מִן הַמִּדְבָּר מִתְרַפֶּקֶת עַל דּוֹדָהּ תַּחַת
הַתַּפּוּחַ עוֹרַרְתִּיךָ שָׁמָּה חִבְּלָתְךָ אִמֶּךָ שָׁמָּה
חִבְּלָה יְלָדָתְךָ׃ שִׂימֵנִי כַחוֹתָם עַל לִבֶּךָ כַּחוֹתָם
עַל זְרוֹעֶךָ כִּי עַזָּה כַמָּוֶת אַהֲבָה קָשָׁה כִשְׁאוֹל
קִנְאָה רְשָׁפֶיהָ רִשְׁפֵי אֵשׁ שַׁלְהֶבְתְּיָהּ׃ מַיִם רַבִּים
לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה וּנְהָרוֹת לֹא
יִשְׁטְפוּהָ אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בָּאַהֲבָה
בּוֹז יָבוּזוּ לוֹ׃ אָחוֹת לָנוּ קְטַנָּה וְשָׁדַיִם אֵין לָהּ
מַה נַּעֲשֶׂה לַאֲחוֹתֵנוּ בַּיּוֹם שֶׁיְּדֻבַּר בָּהּ׃ אִם
חוֹמָה הִיא נִבְנֶה עָלֶיהָ טִירַת כָּסֶף וְאִם דֶּלֶת
הִיא נָצוּר עָלֶיהָ לוּחַ אָרֶז׃ אֲנִי חוֹמָה וְשָׁדַי
כַּמִּגְדָּלוֹת אָז הָיִיתִי בְּעֵינָיו כְּמוֹצֵאת שָׁלוֹם׃
כֶּרֶם הָיָה לִשְׁלֹמֹה בְּבַעַל הָמוֹן נָתַן אֶת הַכֶּרֶם
לַנֹּטְרִים אִישׁ יָבִיא בִּפְרִיוֹ אֶלֶף כָּסֶף׃ כַּרְמִי שֶׁלִּי
לְפָנַי הָאֶלֶף לְךָ שְׁלֹמֹה וּמָאתַיִם לְנֹטְרִים אֶת
פִּרְיוֹ׃ הַיּשֵׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ
הַשְׁמִיעִנִי׃ בְּרַח דּוֹדִי וּדְמֵה לְךָ לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר

הָאַיָּלִים עַל הָרֵי בְשָׂמִים׃

לאחר שיר השירים יאמר

רבון כל העולמים יהי רצון מלפניך יהוה אלהי ואלהי אבותי שבזכות שיר השירים אשר קריתי ולמדתי שהוא ק"ק ובזכות פסוקיו • ובזכות תיבותיו • ובזכות אותיותיו ובזכות נקודותיו ובזכות שמותיו ולירופיו ורמזיו וסודותיו הקדושים והטהורים הנודעים היוצאים ממנו שתהא שעה זו שעת רחמים • שעת הקשבה • שעת האזנה • ובקרבך ותענגו • נעתירך לך והעתר לנו ויהיה עולה לפניך קריאת ולימוד שיר השירים כאילו השגנו כל הסודות הנפלאים והנוראים אשר הם חתומים וסתומים בו בכל תגיליו • ונזכה למקום שהנפשות ורוחות ונשמות נחלבות משם וכאילו עשינו כל מה שמוטל עלינו להשיג בין בגלגול זה בין בגלגולים אחרים • ולהיות מן העולים והזוכים לעולם הבא עם שאר צדיקים וחסידים • ומלא כל משאלות לבנו לטובה • ותהיה עם לבבנו ואמרי פינו בעת מחשבותינו ועם ידינו בעת מעבדינו ותשלח ברכה והצלחה ורווחה בכל מעשה ידינו • ומעפר ענייתנו תקימנו • ומאשפות דלותינו תרוממנו ותשיב שכינתך לציון קדשך במהרה בימינו אמן׃

ת"ו ש"ל ב"ע

בס״ד

שאלות ותשובות

מן השמים

אשר שאל ע״י התבודדות ותפלה והזכרת שמות הקדם אחד קדום מרננן קמאי הרב החסיד רבינו **יעקב הלוי ממרוויש ומקורביל** זלה״ה והיו משכין לו מן השמים כל שאלותיו כאשר העיד מרנא ורבנא הגאון הגדול אב״ד התעודה **הרדב״ז** זלה״ה בתשו׳ דפוס פייהד״ח סי׳ תקל״ב וח״ח סי׳ יו״ד וכן הביא דבריו בשיח בית אב הרב **חיד״א** ז״ל בשם״ג ח״ח וב׳ מער׳ יו״ד אות ח״י עם״ב והן כעת בא לידי ספר אחד כ״י קילור זכר לדיק לברכה לרבי יוסף ן׳ רבי לדיק ז״ל שאברו בתרואלו בשנת זכ״ר לדיק לברכה ושם מביא מתשו׳ אלו וחומר וע״ז שאל לבעל החלום הר׳ יעקב מקורביל זלה״ה היה בדורו כמוהו ט״ב ואשפר דמולד ביקורביל ונתיישב במרוים אז להפך ותרתי לישנהו וספר המזכר הוא קילור מדיני ח״ח וי״ד בדרך יפה ומסודר מ״ט שערים ושער הג׳ מספר מתולדות חבות עד חורבן קוסטוטינה ומיגרי פונטי ושם רחיתי לו שכתב בפטר ה״ר עקב מקורביל המקובל שנת תרבע אלפים התקם״ג ועיין בשם״ג ח״ב מערכת יו״ד אות ח״י :

שאלות ותשובות מן השמים

שאלתי א (הביאה בשיח בית חב הרב ברכי יוסף ח"ח סימן תרכ"ד ס"ב) על הנשים שמברכות על הלולב ועל מי שמברך להם על תקיעת שופר (ג"ח חס ים עבירה בדבר) וחס היית ברכה לבטלה תחזי שחזן מוות וחס לאו והשיבו וכי תכשורי דרי כל חשר תחמר חליך שרה שמע בקולה וכך חמור להם שובו לכם לאהליכם וברכו חת חלהיכם והעד מגלה. וחנוכה ופירשו לי מה מיגו במגלה וחנוכה מחחר שהיו בחותו הנס חייבות בהם ומברכות עליהם ובלולב נמי מיגו סמך לדבר שחין לו חלה לב חחד לחביהם שבשמים ובשופר נמי חמרינן שחמר הקב"ה חמרו לפני מלכיות שתמליכוני עליכם זכרונות שיבח זכרון חבותיכם לפני לטובה ובמה בשופר והנשים נמי לריכות שיבח זכרוניהם לטובה לפיכך חס בחו לברך בלולב ובשופר הרשות בידם:

ועל ב (הביאה בם' קיטור ז"ל כ"י המ' בשטר ד') ברכת תפילין חס הלכה כדברי הגחון הרי"ף שחס לח חס בין תפלה ותפלה היינו מברך חלח להניח תפילין בשמניח של יד ובהניחו של רחש חינו מברך כלל חו הלכה כדברי הגחונים החומרים שחפילו לח חס בין ברך לברך על של רחש על מנות תפילין וחס חס מברך על של רחש בחים. והשיבו לח בשבי מטמח ולח בדרדקי עלה כי לחברהם לח ידעני ויברחל לח יכירנו ואת בריתי לקים חת ילחק חחר קרחתיו ובכורי לחתנהו נם ברוך יהיה:

ועל ג סדר פרשיות שבתפילין כך היתה שחלתי חנח המלך הגדול והגורח חכם הרזים מגלה נסתרות שומר הברית והחסד הגדל נח חסדך עמנו היום ולוה למלחכיך הקדושים להודיענו חשר נסתפקו בסדר פרשיות של תפילין כי ים מן החכמים חומרים הויות בחמלע וחס החליף פסוליות ועתה מלך מלכים לוה למלחכיך הקדושים להודיענו הלכה כדברי מי ידברי מי לחתה מחבב והשיבו חלו וחלנ דברי חלהים חיים וכמחלוקת למעלה כך יש מחלוקת למעלה הקב"ה חומר הויות בחמלע ולל פלניות של מעלה חומרים הויות כסדרן והוח חשר דבר ה' בקרובי חקדש ועל פני כל העם חכבד וזהו כבודי בהיות פרשת מלכות תחלה:

על ד שבות דשבות ובחרתי בחלתי על טלטול גר הדולן בשבת שהוח חסור משום שבות חם מותר לומר לגוי לטלטלו

ממקום

ממקום למקום אחר שהפילו ליסרהל היו אסור הלא מקום שבות אלו אם נאמר אמירה לגוי שבות הפילו בדבר שהיו אסור ליסרהל מן התורה הואיל ואית ביה איסורא דרבנן והשיבו ואתה פה עמוד עמדי ואחנה לך התורה והמלות אשר כתבתי להורותם לא תגע בו יד כי סקל יסקל או ירה יירה וכל הנוגע בדבריהם כנוגע בבבת עינו ובכמה מקומות חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה כל זה השיבו:

עי' ח טבילת בעלי קריין דאמריען בטלה לטבילתא כרבי יהודה ן' בתירה וכתבו הגאונים דהני מלי לק"ש ולדברי תורה אבל לתפלה לריך טבילה אלו ט' קבין וים מקולין ואומרים דהפילו לתפלה בטלוה וסומכין על הירושלמי דאמר בפרק יום הכיפורים אסור ברחילה ובתשמיש המטה ומקשי השתא ברחילה אסור בת"ח לק"ש שהיה לריך לרחון קודם שיתפלל ומשני תפתר במקום שנהגו שלא לטבול. לי נמי קודם תקנה ועל זה שאלתי אם ים לסמוך על הירושלמי ואומר כי תקנת עזרא לא נתקבלה בכל המקומות ובמקום שנהגו נהגו ובמקום שלא נהגו אותר להתפלל בלא טבילה ובלא ט' קבין ואם הלכה כדברי הגאונים שמחמירים ואומרים שלריך טבילה אלו ט' קבין לתפלה והשיבו ועבדתם את ה' אלהיכם הוי אומר זה תפלה ואפשר טמא ומקריב קרבן ות"ת שאר טומאות חיגה דומה טומאה היולאה מאוס לטומאה היולאה מדעת חיגה דומה טומאה הבאה ממון לטומאה היולאה מגופו. ועזרא כשתקן ברוח הקדש רלה ותקן ועל הירושלמי דע שלו היו עמהם בבית המדרש לא מלאו ידיהם. ועוד הרי חזר בו ואמר קודם תקנת עזרא כמית משנה זאת ודבר זה גורם לורך הגלות כי אם היתה תפלת ישרהל בתקנה. כבר נתקבלה תפילתם זה ימים רבים לך מבלות הגליות והתלמוד תורה ומעשים טובים הם העומדים ליסרהל ואחר זה השיבו שמעתי מאחורי הפרגוד ולמיהר כל ישרהל יחד אי אפשר לך אם יתהרו שליח לבור בכל מקום יתהרו ביתת הגואל ובכל מקום מוגם לשמי מהורה אבה אליך וברכתיך אחרי רחותי הדברים האלה שאלתי ליל ג' י"ט לחדש כסליו אם בא אל פי מאת השם אם לאו וכך היתה שאלתי אלהי מלך עליון האל הגדול הגבור והנורא שומר הברית והחסד להוהביו השמר בריתך וחסדך עמנו ושוה למלאכיך הקדושים הממונים

שאלות ותשובות מן השמים

על תשובת שאלת חלוס להשיבני על מה שהשאל מלפני בדיוק תשובה
למיהיות ועשוה דבר דבור על לופניו ברור ומבואר בפסוק לו בהלכה
בלה שום ספק. אשר שאלתי בענין עבילת בעלי קריין אם נאלנו
הדברים מרוחק הקדום ואם יש בם תועלת ואם טוב לגלותם לחתני ר'
יוסף ולזווה עליו להודיע לחכמי החכן לו אם בלו אל פי מרוח
לחרת ואין בם תועל' ומוב לו להסתירם ולהטלימם והשיבו בחמת
היה דבר ה' והדברים עתיקים עתיק יומיח לחמן והיוס יום בשורה
וחכינו עד לור הבוקר. ולחר שעה השיבו והחים לחר יעשה בזדון
לבלתי שמוע אל הכהן העומד לשרת שם ומת החים ההוא והיה
לחכי עמך ושמרתיך בכל לחר תלך:

על ו ספרי תורה שחינן עפולים אם רחויה להרך עליהם כי יש
מהחכמים שמכתירין ואומרים כי עבוד שלנו טוב וחזק בעבור
הסיד שמשימין בו והכתיבה מתקיימת בו יותר מועל עבוד העפלים
ויש לוסרים להרך עליהם ושאלתי הלכה כדברי מי. והשיבו החלהים
לחמר רב כשר הוא לכל ישרחל:

על ז ספרים (הביחה שבלי הלקט כ"י ערוגה ח' ס' ל"ח ועיין
הרדב"ז ח"ב סי' שם) שלנו שחפי' לדברי ר' יעקב ז"ל
שמתיר עבוד הקלפים לעפ"י שחינן עפולים יש ספק בדבר שהרי
לוחו עיבוד עלמו שלו מחירין לין מעובדין לשמן. ושאלתי אם רחויים
להרך עליהם ברכת התורה לעפ"י שחינן מעובדין לשמן או לוסם
רחויים. והשיבו דבר זה נוסרת בידינו ודלי מעובדין שלא לשמן
פסולין הא שתמן כשרין ופירשו לי אם המעבד עובדן בפירוש לשם
ספרים לחרים ונמלך חח"כ לכתוב בהן ס"ת או מוכרן לכתוב בהן
ס"ת פסולים. אבל אם המעבד עיבדן בסתם ולא עיבדן לכתוב
בהם שום ספר בפי' רק למכרם לכל מי שירלה לקנות וקנאם הקונה
לשום ס"ת כשרים הם:

על ח הא דאמר רב מגילה בזמנה ביחיד. ורב אסי אמר בין
בזמנה בין שלא בזמנה בעשרה. הוה עובדא ואם לה רב
לחא דרב אסי ופסק הרי"ף דהלכה כרב דבזמנה ביחיד. ויש מהחכמים
שפסקו דהלכה כרב אסי דאמר אפי' בזמנה בעשרה וע"ז יש לשחול
אם הלכה כדברי הגאון או כדברי החכמים החולקים עליו והשיבו
והימים החלה מוכרים ועשים מה עשיה ביחיד אף זכירה ביחיד וכן

אמרו

שאלות ותשובות מן השמים

לומרו קריאתה זו הלילה מה הלל בזמנו ביחיד לא מגילה בזמנה ביחיד וכ"כ אלהי לקרא יומם ולא תענה בל' יחיד. וכ"כ זה לי ואנוהו אלהי אבי וארוממנהו בל' יחיד ואחר שעה השיבו ויאמר אליהם יאחז מדוע בחטם אלי ואתם שאתם חותי וכו' ויאמרו ראה ראינו כי היה ה' עמך וכו' ונשלחך בשלום אתה עתה ברוך ה' ונאמר אחי אל אלה בימותינו ביגיעו ובייגך ובכריתה ברית עמך. כתפוח בעלי היער כן דודי בין הבנים בגלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי כ"ז השיבו אלי בחמת על הס' כאשר כתבתי:

על ט השם הק' בין מ"ב אותיות אם מותר להשתמש בו ולהשביע המלאכים הקדושים הממונים על התורה להתחבא בכל מה שילמוד ואלא יבוא מה שילמוד וגם להשביע בו המלאכים הממונים על העופר ועל הגיעות החויבים ועל מניחתי תן בעיני השרים. או אם לאסור להשתמש בו באחת מכל אלה. והשיבו קדום קדום השם לבאות והוא לבדו יעשה לכם לכל צרכיכם:

על י ברכת התורה אם צריך לברך על כל פעם ופעם שיסב ללמוד כמו שנאמר בתפילין שמברך כ"ז שמניחן או אם אינו צריך לברך אלא ברכו' שמברך בשחרית ויש בהן כל היום והשיבו כבוד אלהיכם אשתר דבר והמברך מתברך באלהי אמן. ומשתפקתי בתשובה זאת ומניתי לשאול כברהשונה והשיבו אינו דומה ברכת התו' לברכת אחר המזות כי בעבור שהניית התו' חיי האדם תקנו עליה ג' ברכות לעסוק והעוסק ואשר בחר וברכת לעסוק היא במקום המזות והעוסק הוא שמתפללין לפני המקום שיזכם ללמוד וללמד ואשר בחר היא ברכת הודאה שחייבים ישראל להודות לשם אשר בחר בם מכל אומה ולשון ונתן להם התורה ועוד תקנו שתי ברכות שלפני ק"ש שחרית וערבית שעיקרם על הניית התור' אבל ברכת אחר המזות הם מטבע קלר ומברכין עליהם כ"ז שמפסיקין ביניהם הלוח תריהה כי לגבוד ס"ת כשקורין בה בב"ה תקנו עליה לברך ברכת התור' שהיא ברכת אשר בחר ולא תגריעו לברך ברכת לעסוק שהוא ברכת המזות וגם לא ברכת הערב בעבור שהיא תפלה ולפי שהיא תפלה תקנו את שלשתן שחרית בעת התפלה:

על יא הבקבוקים שהביו חכמי ההר להכשירן במעט מים רותחין שמשימין בהם ומשכשכין תוכן ואח"כ נותנין בהם מעט מים ומשכשכין תוכן ויש חכמים חוסרי' בזה ואומרים למלאותן מים רותחין אם

רוצים להכשירן בהם. והכשרן אין מועיל בהם להכשירן אם היום מלחים
לי היה מעטן ג' ימים מעת לעת וע"ז שאלתי אם הלכה כהוסרים או
כמתירין והשיבו מי מלח ימלו לנו אם בעל נפש אתה:

על יב הברכות שמברכים בכל שחרית שמסתפקו בהם כי יש לומרים
שלריך לברך בכל אחת ואחת קודם עשייתה ואם לא נזדמנו לו
לעשותן לה יברך שהם לא שמע קול תרנגול לא יברך לאשר נתן לשכוי בינה
ואם יש במלבושיו לא יברך מלבים ערומים. ואם הולך יחף כגון י"ה ע"ב
לא יברך שעשה כל צרכי. ושאלתי אם הלכה כדבריהם או כדברי המברכים
אפי' לאחר עשייתן ואפי' לא נזדמנו לו לעשותן והשיבו אל תבוז כי זקנה
אמך ומנהג אבותיך תקח בידך כי תחילת תקנת אלה הברכות היתה
להשלים ק' ברכות בכל יום ואין לחוש עליהם לברכן קודם לעשייתם כמו
שאין אנו חוששים על ברכת ליבש בסוכה שסודרה על הכוס וכמו כן
לעפ"י אלא שמע קול תרנגול והוא יש במלבושיו מברך עליהם והעד
מברכות שמונה עשרה שאעפ"י שאין לו חולה בתוך ביתו מברך רופא
חולי ואעפ"י שהוא עשיר ואינו צריך לפרנסה מברך ברכת השנים:

על יג מזוזות מפולמין ואין ברחבן שם עשרה אמה אם מותר לערב
ולשתף בהם ולהחזירן בלורית פתח מגד לחוד ובלחי וקורה מגד
אחר אם לאו. והשיבו ח"כ בטלתם מלות הולאה:

המפסיק יד בשחרית בסעודה ומברך ברכת המזון וחת"ך עושה
סעודה ג' ויש חומרים שאין לחדם יולא בזה ממלות
ג' סעודות שאעפ"י שמפסיק כב"ה סעודת ג' היא ואין קרוי ג' סעודות
אלא בערבית ובשחרית ובמנחה ושאלתי אם טוב המנהג אם לאו והשיבו
תשכילך ואוזך דבר זה מתורת משה רבינו למדנו דבתי' לכלוהו היום
כי שבת היום לה תמלאוהו מה הימים מוחלקים זה מזה כך
גריכות הסעודות של ג' סעודות מוחלקות זו מזו:

על טו המנהגים לומר זמן בשחרית בקריאת מגילה כי יש שאין חומרים
שא בלילה דכי היכי שח"ל זמן בשחר ימים טובים אלא בלילה
אם ה"ל במגילה היום חומרה. ושאלתי כדברי מי עושים. והשיבו אל
תבוז כי זקנה אמך כי המנהגים הטובים החכמים והחסדים תקנוס
ויש בעם לדבריהם לעפ"י שאינם מודעים ובזה נתנו טעם בערבית.
חומר על שהגיע זמן מ"מ ובשחרית חומר זמן שהגיע זמן שחתה המשתה
ומשלוח מנות שהרי חמרו סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי

חובתו. ות"ת יברכהו בשעת התפלה שמח יפצע מפני טרדת היום
ויפכח מלחמרו. ולכך תקנהו בשחרית בעת מקרא מגילה :

עי טז עליית אל פסחן ולילית אל פסחים אם הלכה כדברי הגאון
שחמר שיולא אדם בו ידי חובת לילית. או הלכה כדברי
החולקים עליו שאין אדם יולא אלא בעליה של עמר ולילית אל עמר
כי הפסחים אינם פוטרים אלא במועדה. והשיבו הדור אחם ריאו דבר
ה' למה תריבו אלי כלכם פשפחם בי ופירשו לי הדור אחם אם בדור
המדבר אם שרבו על התכלה למה תריבו בין עמר ופסחים כלכם
שבעתם בי לא בעמר ולא בפסחים אחם בחים. ריאו דבר ה' ריאו
מה בחוב בחורה וריאיתם וזכרתם ועשיתם וזמן עשית המלות כל היום
וי"ל מלות לילית היא כל היום ואחם שפרחם לאכם בשעה אחת והנה
החסידים הרחשונים לעדות שלא היו הולכים שעה אחת זולתו כ"ו השיבו
אלי בחמת וילא לבי אל התשובה הזאת ונחחזקתי ואמיתי לבאור מלפני
המלך לנות להודיעכו אם עליה של עמר מרובה יותר משל פסחים או
אם אם שוים או אם אין שוים מלות. בעליה של פסחים והשיבו הלכה
רוחת היא בינינו כי העמר והפסחים שוים וכ"ו פוטר את מינו ואטעם
שביחוב בפ' ועשו להם לילית על כנפי בגדיהם מה ת"ל להם אלא כל
בגד המלוי להם שלא הגבירה תורה על ישראל לבקש בגד שאין מלוי
לכל אחד אלא כל בגד שימלא להם מאליו אבי מינים אם של עמר אם
של פסחים. ואחר שעה השיבו על דבר הקלף השב בחמחוחינו אנחנו
מובחים להתגולל עליכו ולהתנפל עליכו. ובחמת היו מקרים לו הקלף
ב"ק וב"ל ופי' לי קלף עליכו המלך הגדול על דבר הלילית שהיה בידינו
לשום אותו אל לבנו ולשחה אותו על כתפינו ועליו אנחנו מובחים ליום
הדין להתגולל ולהתנפל עליכו :

עי יז שאם יעם אכ אוסר במשהו או אם יבטל בששים. והשיבו
אעפ"י ששאם יעם גזירה היא החמירה תורה בע"ז יותר מכל
איסורים שבחורה דבת' לא תביא תועבה אל ביתך. וכל הזריז ומחמיר
בגזירה שגזרו חכמים זוכה ליום הדין. וכן כחוב ריאה זה מלאתי אחריה
קהלת אחת לאחת למלוא חשבון. ופי' לי כל גזירה וגזירה שגזרו חכמים
בעבור שמירת המלו' בקולה היא כל אחת ואחת בעיקר המלוה : ולמה
גזרה למלוא חשבון גדול מזכיות בפיהם לפני המלך הגדול ליום הדין .
וזהו שאמר אחת לאחת גזירה לשמירת המלוה למלוא חשבון זכיות כ"ו
השיבו לי בחמת :

על יח הזורעים ירקות בכרמיהם וסומכים להם דלמרי נהגו העולם
כר' יהושיה בכלאים שחיבו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן
דמפולת יד ואומר דמדקאמר נהגו מכלל דמותרי' היו חטה וכ"ש ירק
בכרם. ועוד דבארץ גופה אין חיסור ירקות בכרם אלא מדרבנן מכלל
דבחולה לארץ שרי. ויש לחוסרים ואומרי' דכי אמר נהוג על כהני תלת
סבי כר' יהושיה בכלאים ור' אלעזר בריבעית הגו וכר' יהודה כן בחירה
בטבילת קרי לדברי תורה לא רלו לומר דכיון דנהוג עלמא מותר הוא
אלא המכם שאמר נהוג עלמא כהני תלת סבי דוחק היה וחרד על המנהג
שנהגו בני העולם להתיר דבר האסור ושאלתי אם יש לסמוך על המתירין
או אם הלכה כדברי החוסרים. השיבו חטה ישרחל ואת ישרחל אשר
חטה מן הקדם ישלם שבעתים:

שנהגו יט רוב העולם לקרות ק"ש של ערבית סרס לאחר הכוכבים
וסומכין על פרק ראשון שקורים שמוך למטתן. ויש תימה
בזה שעל הקריאה שהוא שלא בעותה נצרך ברכותיה לפניה ולאחריה
ועל הקריאה שהוא בעותה לא נצרך כלל. וגם לא נקרא אלא פרק
אחד ויש מהחכמים שנהגו שלא לצרך לפניה ולאחריה עם הקהל ומתאחרים
עד הגיע עונת קריית שמע וקורין אותה ומברכים לפניה ולאחריה ויש
חוששים אם מקדימין תפלת ערבית סרס בעבור שיתפללו עם הציבור.
ושאלתי איזה דרך טוב מאלו הדרכים הלא אם טוב לקרותה עם הציבור
ולצרך ברכותיה לפניה ולאחריה ולהתפלל עם הציבור בסדר הסדור
ק"ש וא"ך תפלה לחפ"י שהוא שלא בעותה והפרק הראשון יקרא
בעותה שמוך למטתו. או טוב המנהג האחר אשר הזכרתי והשיבו בקלה
יחדיו לב כשלם אם שלהי עולם ברכו:

ואם כ מותר לישראל לומר לגוי ט"ם הילך מעות וקנה לי בשוק פירות
לוזין והרגוליס אם נאמר כיון שנתן לו מעות עם השמש
מותר כש"ה שמותירין בכולן עם השמש או אם יש מדוד עבירה. והשיבו
חפ"י שמותר דבר זה אין מוסרין לותו אלא לגמועים שמא ירחו הרוחים
ויפרלו הגדר:

ובמליגת כא העופות שמוליכין לותן במים חמין ואין מולחין כ"א
בית השחיטה כי יש מתירין לשפוך עליהם מים
הרותחין ויש מי שאו' לשים המים הרותחין בכלי שמולכין בו וא"ך משום
בו הטוח ושאלתי אם יש היתר או אם הוא אסור בכל ענין מפני הדם
שנלבע בו ואינו יולא וא"ך במליחת. והשיבו בני ז תלך בדרך אתם

שאלות ותשובות מן השמים

כי כל עון נשא וזה עון פלילי :

על כב מעשה דבר הדיוט דאמרי דיהיב ליה לגרוש פתר ליה עיבד ומחן
דלא יהיב ליה לגרוש פתר ליה ביעא ואמרינן נמי דאמכח דבא
ספרי דנפל מידיה והוה כתוב כל החלומות הולכין אחר הפה וע"ז אמו
תמים ומוחלים לה לפשר שישתנו גזירת הכורה בעבור פתרון הפותר
יש הדבר כפשוטו שיהיו החלומות הולכין אחר הפתרון בין טוב ובין רע
או לא לין הדבר כפשוטו דגזירות הכורה אין משתנות דבר הדיוט לא היה
כ"ה מפשר וא"כ הוה על מה כ' בספרו כל החלומות הולכין אחר הפה
והשיבו גזירה הוא ודוק והשכח ושניתי לשאול ולא ענו לי רק כברהשונה
ונלמדתי ע"ז והוספתי לשאול כברהשונה והשיבו הלא ידעת וגם שמעתי
כיי ם חכמים שמזל תולדתם להיות עיניהם ולשונם רעה. גם יש שרגליהם
רעה והרבה תחלואים באים בעבור עין רעה והרבה מתים בעין רעה
כמ"ש ל"ט עין רעה וא' כדרך חרן. וגם לפעמים ניתן רשות לשטן
לחבל כמו שידעת במרים מנדלא נסיא. גם יש חכמים שרגליהם טובה
כמ"ש ויברך ה' אותך לרגלי. לק לאה לא תתמה עליו כי יש חכמים
שמזל תולדתם להיות פותרי חלומות ויתקיים פתרונם בין לרעה ובין לטובה
ובלבד שיהיה לפי הענין. ובר הדיוט היה מהם ולא נתקיימו הפתרונין
בזכותו רק בזולתו וע"ז בעט רבא ויקללו. ומה שמלת כ' בס' כל החלומות
הולכין אחר הפה לא נאמר כ"א על ב"א שמזל תולדתם כן. כ"ז השיבו
לי בפעם ג' ואחר שעה השיבו לא שהרהר אחר דבריו זה כי נאמת
ודעתך ויסוד עמוק :

שליח כג (הביאה הרדב"ז ח"א סי' י') ניבור היורד לפני התיבה
כשמסכימים להתענים ג' ימי תשובה אם רשאי להזכיר
ג' מידות בפיוט מעשרה או לינה רשאי. יאם יחיד רשאי לומרם בנקבותיו
יתענו כל ימות השנה או לינה רשאי והשיבו עודע בכל המון לכל דבר
שבקדושה הוא :

הקהל כד שמחרימים לקבל עליהם הן על מסים הן על לדקות
ולא ימסרו בו תגלי אם רשאין להתירו כי יש חומרים
שאינן רשאין להתירו אחרי שאמרו בפעת החרם על דעת המקום או
נאמר שלא חזכירו דעת המקום כ"א להחמיר ולקיים קבלתם כ"ז שירלו
יכשיכימו להתיר יתירו והשיבו כבולעו כך פולטו מה בולעו בניטולות
אף פולטו בניטולות. ופירשו לי דברי הקהל והסכמתם ניטולי אם הן לקבל
הן להתיר :

שאלות ותשובות מן השמים

יש כה מקומות בחין מקדמין בב"ה מפני שחין שם לוחמים ומחלתי שם הדין עמהם ושוב למעוט המקדמין לו שם שוב לקדם ולהבדיל כמנהג רוב המקומות והשיבו חעפ"י שחין קידום חלח במקום שעושה מלוה לקדם ולהבדיל בב"ה משום ברוב עם הדרת מלך ועוד נרות חנוכה שמדליקין בב"ה חעפ"י שכל ח' ואחד מדליק בביתו ושוב כי ים חגשים שחין יודעים לקדש ולהבדיל וכשמשתעים בב"ה מוחנים חל לבם ולומדים ומקדמין בביתם. :

על כו שחינן מניחים תפילין בכל יום שם חית עבירה גדולה ושוגמה מרובה ושם דומה למי שחומריס לו עשה סוכה וחלמו עושה גולב וחין עושה במכין חותו עד שיעשה לו שם ים לפי טיעה בעבור שלריכים נוף נקי שלח ייבן בהם ושלח יפיח בהם ומטעם זה חין לחו מניחים בכל יום. והשיב חין חו' במלו' זו דומה לזו כי ים מלוח קלות כגון סוכה וגולב והדומה להם שהמבטל לוחם טוגמו מרובה שדומה בכופר בה וחינו דומה מבטל קלת למבטל גולה שלח גיחה תורה למלחכי השרת. כ"ז השיבו לי בחמת ונרחה שחין הטוגם גדול כמבטל מלות סוכה לך פשיטה היח בידינו כשחין חנו מניחין לוחן מירחת שמח ייבן בהם ושמח נפיח בהם שי טוב לבטל מקלתה מלבטל חת גולה :

מכשאות כז שהן מבגדי פשתן ומשיגין בין היריעות למר מגופן וחינו טווי ותלוג ותופרין הכל יחד ושחלתי שם חסור להתכסות בלוחן מכשחות וגם לשכב עליהם וחם יש בהם שום לד חיסור כלחים חו שם הם מותרים לחר שחין הלמר עליו (כ"ח טווי). והשיבו בקש קהלת למלח דברי חפן חזן ותיקר ותיקן משלים הרבה ופי' לי כי שלמה גדר גדרים ע"כ דבר היסוד ועל הדומה לדומה. ולחר שהי שעות השיבו הסירו הבגדים הלוחים ויסירו הבגדים הלוחים מעליו ויחמרו מלחך ה' רחה העברתי מעליך עוגך והלבש לוחך מחלוח :

על בח הקפת הרחש שם חסרים תורה חפי' במספרי' שהרי לח נחמר השחתה חלח לח תקיפו חו שם יש ממש בדברי המתירין שמלחו בתוספת' דחיתקש רחש לזקן שנחמר בו השחתה וחינו חייב עד שיקיפנו בחטר והשיבו לקרחת נמל שהיו מים ועוד השיבו שלח חסרה הנזכרים לדברי תורה וחומדין לוחה היתי מים ועוד השיבו שלח חסרה תורה הקפת הרחש שלח שלח יהיו יכולין ממשמעי ע"ז וכל המיקל בכל חשש של ע"ז מקילין לו ימיו וכל המחמיר מחריכין לו ימיו ושנותיו:

בני בט חדש שמשחין טבעות בידיהם ייולחין בהם בשבת לר"ה וסומכים

שאלות ותשובות מן השמים

וסומכים על מה שכיוצא יולחין בבוקר החרגול ובצן של שועל ובמסמר מן הגלוד משום רפואה וכיוצא ליומר כי גם הזכב מושלחין לחותו לרפואה ושאלתי אם יש ממש בדבריהם או אם יש עליה חיוב חטאת כפשטא המשנה הטובעת שאין עליה חוץ הוא משאוי לאים וחייבין עליה חטאת. והשיבו לא הגע בו יד כי סקול יסקל. ועוד השיבו הקול קול יעק"ב והידים ידי עשו. והנה הדבר מבואר שאסור ללאת בהם :

שנודגין ל בני גרבוזה לקנות משוחות ענבים מן הגוים העשויות בקרטו"ם אפע"י שדרס הגוי את הענבים בתוכה אם מותר לעשות כן או אינו מותר חלת כמו שאנו מהגים שלא נקנה חותן חלא"כ דרסן ישראל וגם לא נניח לותן המשוחות לחרי שדרסום כ"א בשמירת ישראל ושאלתי אינה טוב וכבן מהמהגים החלו ואם יש מדוד לסור במנהג בני גרבוזה. והשיבו הלכה רווחת שאין נעשה יין עד שיחחיל ליושך בגת אבל דריסת הענבים בתוך הכלים ההם אינם חלא כמו שדוחק חטים בשק כדי שיחזיק השק הרבה מן החטים כך כשדורם הענבים א"א כדי שיחזיק הכלי התוא הרבה מהענבים ואין בזה שום נדנוד איסור והעושה בתחילה דבר שאינו לריך נקרא הדיוט אך אתה אל תבוז כי זקנה אמך וכל המחמיר בזה מתברך. והמקל מקילין לו ימיו ושנותיו כ"ז השיבו :

מה לא שהורה הרא"ש ז"ל בכף של איסור או בקערה של איסור אין מפערין אלא במה שילא מן הכף או מן הקערה וכן היותר לא נשער כ"א מה שבקדירה ואנו רגילין לשער הכף עלמו כאלו היא תחיכה של איסור ואם הגיסו בה הקדירה נשער כל מה שבתוך הקדירה והקדירה עלמה כאלו היא תחיכה של היתר. ושאלתי אם טוב להורות ולעשות מעשה הרב או אם טוב להורות כאשר רגילים. והשיבו אמור לחכמה אחותי את אם ברור לך הדבר שהיא כאחותך שהיא אסו' לך ואמרו ומי יוכל לשער ולברור מה שילא מהכף. ואחר שעה השיבו אחד היה לאברהם ואחרי רבים להטות :

אם לב מותר לבתוב במועד מגדות חפלין של אדם בשיני. גם שאלתי על החכמים שכותבים בלא שינוי אם יפרשו פסוק או הלכה ומחדשין בה חידוש ובעבור שלא ישכחו כותבין אותו חידוש בח"ה ואומ' שאין לך דבר אבד גדול מזה ואם לא ישכחו עתה שמא ישכח. ושאלתי אם מותר לבתוב הפירוש' האם אם לאו והשיבו אוהב ה' את שערי ציון מכל משכנות יעקב. אוהב ה' שעריס המלויין בהלכה ולא ידבקו

התשובה

שאלות ותשובות מן השמים

התשובה ובלילה הבנית שניתי ושאלתי לפרש לי התשובה זו להשיב תשו'
לאחרית מבחורת והשיבו כברהשמה ופי' לי לאחד ה' שערים המלוינין
בהלכה בשמחדשים חידושבהלכה ומטמידין לאותה על בירור אותן שערים
נלחבין לפני המלך הג' יותר מכל משכנות יעקב המקיימים בהם שאר
המצות וכל מי שמחשב מחשבות וסובר סברות בהלכות תמורות ובפסקים
החמורים נלחב ויחמד לפני המלך העליון וז"ש חגרת דשמעתא סברת.
יהדברים והמחשבות האלם הם במרגליות היקרות בעיני ואם על לבבה
כסף ה' לו אוה כסף התורה תורה לעשות מלאכה בח"ה כ"ש שים
להם על לבבה המרגליות היקרות האלם לבתבם ולחתמם למען לא יתנדו
והכות' והחו' מקבל שכר עליהם. כ"ז השיבו לי בחמת . וכר' שאגרות
תפלים בל תדם שלין בהם דבר החבד תסורי' לבתוב לפי' ע"י שימו.
לבבל תגרות ב"ש שמואל בשלום חבירו ומבשר לו הרי הוא משמחו
ובעבור השמיחה התירו לבתוב תגרות הרשות כי הם תגרות שאלת
שלומים :

אם לב נדיך לברך כ"י בכל עת שיולה מבית הבסח ורולה ללמוד
תורה לו רולה להתפלל תפי' המנחה לו תפי' ערבית דכי
היכי דבשחרית מברך עט"י ה"ע בכל עת שלרך ליטול ידים נדיך
לברך עט"י :

ועוד לד שאלתי על ברבת חשר יצר אם נדיך בכל עת שנלרך לנקביו
לו אם בברבה שמברך בשחרית. והשיבו בשאלה רחשונה
שלו ידיכם קודם. כלומר רחלו ידיכם בשתרלו לדבר דברי קודם לו
תלמוד תורה לו תפילה וברבו את ה' ברבה המתוקנת על רחילת ידיכם.
ובשאלה הב' הלא ידעת ד' נדיכים להודות ורולה ח' מהן ולאין לך חולה
גדול מזה. כמ"ש מהר' נועה להפתח :

על לה סתם ייגם אם הוא בשמים בחשר כ' ח' מהחכמים והשיבו
לא השח שמע שוא והשיבו פעם שנית לא תקבל שמע
דשקר :

המשחיתים לו זקנם בספרים אם חסור אם לאו כי יש מהחכמים
לומרים שלא אסרה תורה ב"ח בחער והשיבו לא
השחית לאמרה ה' בכל דבר שיש בו השחתה. ולא המשחיתים תאמר אלא
לור מלבנם ולור מעוזכם חשר במלוה תקלה לקייס לוחו שבחתם :

ושאלי לן שנית על פת גוים אם מותר בהנלת קיסם לתוך ופי
אם יש בו שום גדול עבירה מניעולי גויים שהתפקו

בהשיבה

בהסובה שהשיבו לו כבר הלח זה לוד מולל מחם. ופי' בחמת לון הפת
ניתרה בהשלכת עלים לתנור לח"כ מהבהב ולח"כ נולבלב וע"ז לחמרי
מולל מכל לישור מחמת החם. הנה זלת חקרמוק כו היל שנעשות ולחה
דע לך ר"ל ד"ש :

במקום לו שיב כהנים הרלויים לברך בר' כהנים ולח נהגו לברך
לפי' פעם לחד בשנה ושלחתי ע"ז לח ים עבירה
בדבר זה לו לח ים לסמוך על ר' יעקב שלח' שלין הכהנים מצוין לברך
לח"כ ישרלל לומרים להם : והשיבו ללו וללו עובדין הן ישרלל שלין
לו' להם דומין שלין חוששין לברכת לביהם שבשמים והני' כשלין
מברכין מעלמן שהרי כתוב ולברכה מברכיך ומכלל הן לתה שומע
לחו :

על לט החוכלים בין תפילת המנחה לערבית לח ים עבי' כלשר
הורה רבי יעקב ז"ל ולח להו והשיבו יחכלתם לכול ושבוע
והללתם לת שם ה' ללהיכם והרליה י"ה ות"ב ושלר התעניות כ"ז השיבו:
וכיוצה לי כי רלית שלר התעניות (גמ"ב עה"ג ולי גר' שהשוה על
תעניות של מטר שחוכלין מבעוד יום) מהח דלמרי' בתעניות ערבית
שחרית ומנחה מתפלל י"ח ולומר מעין המלורע בשומע תפילה ול"ל
לומר שיתפללו עניני בתפי' ערבית לח ים לחכול לחר תפילתו. חלח ודלי
בהח קלי בחוכלי לחר תפילת המנחה ומלחרין הפי' ערבית עד לחר
לכילתן ומתפללין עניני בתפילה ושוב לל יחכלו ולל ישתו ונמלל שמותר
לחכול בין תפילי' המנחה לתפילת ערבית :

לברך מ בהלל דר"ח ובח"ה. כי ים חכמוים שחו' שלין לברך עליו
לפי' בלבור ולפי' לקרות כמו שלין מברכין על הערבה
לעפ"י שהוח מנהג בהלל דר"ח. ושלחתי לם טוב המנהג שהלו מהגיב
הו לם טוב לסמוך. והשיבו הודעתיך כי ברכותיהן של ישרלל בקטרת הב
לפני ושניהו ל' המרבה וח' הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמוים :

על מא המקולין ואומרים שלם לין לחדם לובם בסוח בת ד' בנפיב
לינו חייב בלילית דחובת גברית היל כשלבשתו. ולם לינו לובש
לין עליו חיוב. לו נלמר כל לחדם חייב לקנות מלבוש בת ד' בנפיב
כדי שתתחייב בלילית. והשיבו זו לינה לריכה לפנים שהרי כתוב למע
תזכרו והנח להם ליברלל מוטב שיהיו סוגנין ולל יהיו מזידין :

המעבירין מב תער סביבות הגרון לם ים נדנוד עבירה לו מותר
לבתחילה

לכתחילה. והשיבו לך לכול בשמחה לחמך ישתה בלב טוב ייקר כי כבר רצה האלהים את מעשיך :

בראשונה מג חמין יום ים מדעך עבירה בכירות שלמו שחמו טומנין ומומנין נחלים שביבות הקדירה וקיימין ״ר אף טומר בל זה אם לחו והשיבו הודעתך החיים הגבהר ועשית ע״פ התורה אשר ינידו לך מן המקום ההוא כי מלחך ה׳ לצחות הוא ותורה יבקשו מפיהו ונראה שעל הרי״ף השיבו :

א״ה ע״כ בהחלה בה לידי העתק השו׳ שלו עג״ק ועתה בה לידי העתק שחתך משו״ת המז״ל ורחיתי בהם תשוב׳ מוסיפים על הרא׳ שלו אם :

ועוד מד שחלתי אם מותר לעשות חרדל בי״ט כי ים חומרים אם נשחק מערב י״ט אינם מפיגים טעמם וכן מלח ים חומרים שגרין לעשות :

ועוד מה שחלתי על המולחים שפחתם לחלוב בלח שמירת ישראל אם מותר לחרי שחין בעדי דבר ממש :

ועוד מו שחלתי על בתי הגיום שמוחזקין שחין מעמידין גבינות שלהם לא בחיבה. ולא בעור הקיבה כ״ל בפרת הנודע אם מותר לישראל המתארח עמהם לאכול מן הגבינה שלהם כי ים לחוש שמא קיבה מהחתרים שחין מוחזקין או שמא ניתן להם ויחלפו להם :

ועוד מז שחלתי על שוכרין רופים לשמור בהמותיהן וביום השבת הולכין ומגבנין ויש שבירי ישראל ודבר ידוע הוא שלא נניח לשכירנו לעשות מלאכה בדבר שלנו וא״כ חיך נניחם לחלוב ולגבן שהרי חולב חייב משום מפרק ומגבן משום בונה :

אלה ד׳ שחלות שחלתי ביחד והשיבו חרדל והבלין מדוכין כדרכן במדוך של נכן דמפיגן טעמן ועל השנית השיבו שלא תלך בדרך שאם חעפ״י שחין חיסור בדבר חין טוב לפרוש מדר המונה ועל הבלישית השיבו חין חמונה בגוים וחין לסמוך עליהם ויהרי חמרו דדמיך בהון גפיל ביהיהן ועל הרביעית השיבו. הרי שניהו נכרי שבח לנכנות חין חומרים לו כבה ושלא תכבה ומפני ההפסד התירו שחין שריך למנעם מלכבות ודבר זה כמו כן לחר שהרועה חולב ומגבן מטלמו חין שריך למנוע מפני ההפסד הבהמות והפרק החלב וח״ת הלא שניהו נכרי בהדליק חת הגר

מכתמם לאורו יבריל וחס בשבת יבריל אסור אלא מיס להשקות בהמתו משקה לחברו יבריל וחס בשבת יבריל אסור כמלא דמעשה גוי אסור ליבריל כשנעשה בשבילו אף על פי שמעלמו עשאו הדומה כמו כן חולב ומנבן בשבת יבריל ואיך יהיה מותר בין תבין אשר לפניך כי לא נאמר אס בשבת יבריל אסור אלא לאותו יום עלמו שאסור להשקות בהמתיהו מאותן מיס שמלא בשבת בשבילו אבל למולאי שבת הן מותרין אלא מלינו מעשה גוי שעשאו בשבת יבריל שיהיו אסורין למ"ש והרועה והחולב והמנבן בודאי אסורין הן לאותה שבת אבל למ"ש מותרין אבל יבריל בקומה מגוי כל חלב גולו של כל שנה וחס הוסיף הוסיף ליבריל וחס פחת פחת ליבריל אסור לו ליגע בשמור החלב והנגיעה בשבת דהא גרסי' במסכת שבת פרק חולין הסוח מרבבן דקתני ניחיים במבריח וקא טבר בהך גיסא ועייד פילי ואמר למיגס קא מכוילת ואמר רב אסי הטרמה דרבבן היא ולורבא דרבבן לא אתי למעבד לכתחלה אא חיגים דטלמא אסור :

ועוד מה שאלתי אס מותר לעשות ב' סניפין מאותן שהגיעו לחיוך כגון חותם בן ' ולו בן י"ח שניס אחרי שהם בני חיוך מדרבבן לו אס אסור לעשות כן אפילו כי אין אס מנין ' והשיבו הקטנים עם הגדולים יוסף ה' עליכם :

ועוד מט שאלתי על מנות תפילין אשר מלינו בשולחן של המניח תפילין קורא בתורה והקורא בתורה פטור מתפילין ונשתפקנו בזה אס ר"ל שיפטר מתפילין אס יקרא בתורה או הלכה אחת או פסוק אחד או אס ר"ל בשעת קריאת התורה היא פטור מכוס שעוסק במלוה פטור מן המלוה (עיין לעיל סי' כ"ו) ועוד נשתפקתי בהא דאמרי תפילין לריכין נוף נקי בלישנא בעל בנפיס ויש אר"ל שהם אינם נקיים בלישנא ופומרין עלמן בזה או כלא הוברכו נוף נקי דק בלא יען ולא יפיח.בהם ועוד נשתפקנו על היא דאמרו פושטי ישראל בגופן קריקפתא דלא מנח תפילין ופי' רבותינו דלא מניחי תפילין ומשולש ובאלתי ע"ז אס הדבר באבר פירבו שהם הגו מניחין לותו כי אס פעם אחה בשבת לא נקראו פושעים או אס היא באבר בתוב בספרי שנקרא פושע כל מי שיכול להניח ואינו מניחם כל אלו האלות שאלתי ביתך. והשיבו בני אל ובקא לבך בחטאים וגו' יהברי עולבי עדותיו וגו' שאו ידיכם קדש וגו' ברוך ה' יום יום יחס בחמוני

שאלות ותשובות מן השמים

לא בוחת חס לא תריך לכם ברכה וגו' וחחר שעה הסיבוני כל פרשה שלחמדה ושניה לא נסניה חלא לחדם בה דבם וכל מה שחמר חכמים לא חמרו למעט בין להוסיף ולזרז והזריז ה"ז משובח ולח חחטעג על ר'
ויחן לך משחלות לבך :

ועוד ג שחלתי על מעבירי תער בזקניהם ומניחים חוט חחד ממעלה למטה חס יש עבירה בדבר לח לא. והסיבו שערך בעדר העוזים שכולם מתלוחות ושכולה לין בהם וגדול בכוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה ולולי החמורות ישמרו ורלה שלא הוחר רק לנבחים וגדיבים הבחים ויולחים בחלר המלכים והברים :

ועוד נא שחלתי בשטוגים בברכת המזון ב"ה שחכלנו משלו וכו' חס לריכים מלכות וחזכרות שם חס לאו והסיבו הלא ידעת חס לא בשעת חלהי עולם בורח קלות החרן וחס לאו תמליכהו במה תברכהו :

ועוד נב נסתפקנו על מה שנינו בברכות תפלת המנחה עד הערב חס ר"ל עד שקיעת החמה חו עד לאת הכוכבים דיש לומדין מומלתיה דר"י דחמר עד פלג המנחה וקס"ד עד פלג החחרון ובעי בגמרל עד ועד בכלל חו דילמל עד ולא עד בכלל וקחמר חס"ד עד ועד בכלל מלי לימל בין ר"י דחמר עד פלג החרון שהוא עד י"ב שעות ובין רבנן דחמרי עד הערב והשתל משמע עד הערב דחמרי רבנן הוא סוף י"ב שעות והוא זמן לאת הכוכבים כדלי' בריש מתני' וע"ז שחלתי חס ע"י חוגם רשמון חו חוגם חחר חס טובל להתפלל תפלת המנחה עד לאת הכוכבים והסיבוגם לי גם לך לא יהיה גזורו ופירשו לי בתוך המרחה גם כדברי האומרים גם כדברי המחמיר לא יהיה גזור השעה שהיא משקיעת החמה עד לאת הכוכבים וזה חלי בין השמשות דר"י :

ועוד נג שחלתי על עטימת מלילת הירך והדקים בני מעים חס רחוי לבטל נפש לפרוש מהם לפי שחין בקיחין בניקור גיד וחלב ובהולחת גידי הדם שבדקין חו חס הם מותרין והסיב חין גוזרין גזירה על הניבור חלא ר"ל יכולים "לעמוד בה ועד לחד לחמן בחיסורין ובלבד שיהא בקי וכל הפורש בעת שחינו רחוי לו מעשהו מעשה לעג :

עד נד מה שהורו חכמי לרפת לחכול גבינה לחחר בשר בסעודה בעטולת ידים ובקינוח הפה חו חס הלכה כדברי הגחון שחוסר והסיבו לא מחכמה שחלת על זה כי ישרים דרכי ה' לדיקים ילכו

שאלות ותשובות מן השמים

גם ופוסקים יכשלו גם והלא כתבתי לך שלשים במועלות לחברי רבים להמות ורבו היום התוספים וביטולה של מעלה אין מחלוקת בזה וכולם הולי לאסור :

ועוד נה שהתפקנו במים לחרונים כי יש מחכמים שאמרו שאין בניו מצוי שמן ערב ואין לחוש למים לחרונים ועל זה שאלתי אם יש ממש בדבריהם ח"ל והשיבו מי יאמר ויתכי ה' לא לוה ומים ראשונים ואחרונים דבר שבקדושה הם וכל דבר שבקדושה המקיל בו מקולין ימיו ושנותיו כך השיב בחמת :

ועוד נו (תשובה זו שהביא הרדב"ז ח"ד סי' תקל"ב) שהתפקנו על הקרוב"ך ועל התוספת שמוסיפין ביום טוב בשלשה ברכות ראשונות של תפלה ובברכות של ק"ש ושלאחריו אם טוב לאמרם או אם טוב למנוע מלאומרם. והשיב אז יסיר משה ובני ישראל וגו' תשירה לה' מה ת"ל תשירה אלא תשירה לפניו בכל מיני תשבחות ושירות שאוכל לשיר :

ועוד נז שאלתי על בגדי למר שלוקחים מן הגוים אם יש לחוש שמא תפורין בפשתן או אם נאמר דתפירה עלמה בפשתן אין בה איסור רק מדבנן ופיקח דרבנן לקולא :

ועוד נח שאלתי עם זה על העורות שיודעים שהם תפורים בפשתן ואח"ך מחברים לותם בגלימות של למר ועל זה שאלתי אם יש איסור לחברן בשל למר אחרי שהן תפורין בפשתן או אם מותר. והשיבו והחכמה ברחם הומיות תקרא ברחובות תתן קולה בני ינאלוני ואף מי יתניני כירחי קדם כאשר ירוחבים בני. ומה לך אלל קלות ולו החמורות ישמורו :

ועוד נט שהתפקנו בג' שמועות מסכת ר"ה שנא' מפי רבי זירא בתחת שלריך שיהיה לילה ויום מן החדש והשנית עוד קודם חלות בידוע שנראת שמוך לשקיעת החמה והשלישית בד' שעות מהם בתנו ליסוד הסוד כמו שפירש הר"ר זרחיה והיה יום ג' בא' בתמוז ולעגרב שאלתי אם יש לשמוך על הפי' שפירש בהם רש"י ז"ל או אם העיקר כמו שפי' הר"ר זרחיה הנדול והשיב מה זה מהרת למלות בני זרח בחשך חור ליסרים :

ועוד ס שאלתי על הא דאמרי' ריחה הממוכה לדופן בחיהוכא דאוני דלעיל שהיא כשירה והוא דשכיך בשפרא ולא בגומא

לי די בחד מהן בבבלי לו בגומא:

ועוד סא שאלתי על ריחיים הסמוכה לנופן ונוב הסדכות טולות מהחומה ומיטוע מהחומה אם נכשיר לחתם לחתי בריב הסדכות בלו מן החומה מן חיתוך החומה ולמעלה ולחע"פ במיטוע החומה נסמכת לנופן לא ניחום לאותו מיטוע הלא אמרינן כי מסמיכות החומה ילא הכל לו יש לחוש שמא בחותו מיטוע:

ועוד סב שאלתי אם נדיך להוליא הריחה ולבודקה מפני שפק מרחיתה כגון בדיומה כשירה כי יש מחמירים ואומרים שאין להכשירה עד שידע בבירור שאין בה שום ספק ויש שאין חושבין אחרי שבדקוה בידים ואין מולאין בה חסרון ושוב ריעותא ושאלתי על זה אם יש לחוש לדברי המחמירים או לא יהשיבו הלכה ברורה נשחבה בחזקת היתיר עומדת ואחזוקי בחסורי לא מחזיקינן כל המחמיר בריהה זוכה ויושב בישיבה של מעלה:

ועוד סג שאלתי על יחיד הדר בעיר שלו נוים ויהיו מוקפת חומה ולחותיה נעולות בלילה אם מותר לטלטל בכולה דאע"ג דקי"ל דדירת נוי לא שמה דירה ורבנן הוא דגזור ביחיד לא גזור משום דלא שכיחי דדיירי בה ביחיד וכן נמי אם נתפסנן יהודי בע"ם בעיר שכולה נוים ואין יהודי אחר בעיר אם מותר אחרי שהוא מוקפת חומה ולדתותי' נעולות בלילה או אם יש להחמיר בשם יהשיב בדבר זה מכחמים למדנו שהזהיר בני הגולה לא תוליחו משא מבתיכם ביום השבת והיה מקומות הרבה שהיה דרושם יחיד בעיר שכולה נוים:

על סד הפולין הלחים ואין בהם תולעים אם הם מותרים כי יש חוסרין בעבור מה שנמלח בהם מתגועע בעוד שהם לחים וע"ז בחלתי אם יש לחוש לדברי החוסרין או אם נאמר שמותר כי כשמתייבש (הפרם יב בין נמלח) לגלי ימלח והשיבו הטוב אהה מיאשר לפניך ועמך כולם מדיקים לעולם ירבו אחר גלי מעטי מעטה ידי להתפאר:

ועוד סה שאלתי על הפולין ומיני קטנית המחיקין הולעים מקרקים קטנים אם הם אסורים שם לחום שמא בעודם מחוברים היתליעו ויש בהם משום הסרן הבורן על האדן או אם נאמר אחרי שאתליעו התליעו ולא פירבו מחיים והם מותרים והשיבו לנעה זה תשאל ויהוה פלא והנח ליבראל מועב שיהיו בוגנים ולא יהיו מזידים ומשום סכין בלועיך אם בעל נפש אתה:

שאלות ותשובות מן השמים

ועוד סו בחלתי על חומת דסמכת לא חוגת חס הלכה כדברי המתירים או כדברי האוסרים ועל עמוניתא דורדא חס גמולת חסירה או חס גמולת בה ב' חס מותרת או חס לאסורה והשיב זה כלל גדול בעריפות דמוסיף ולא מוסיף יסיף ומרחה מזה המחמיר מתברך:

ליף סז כ"ט בחלול ת"ת קס"ג (זו היא השחלה שהזכיר בשיל בית הב הרב בשה"ג ח"ב מערכת יו"ד חות ח") בא לידינו ריחה הסמוכה לדופן ואסרנוה ובא המשכיל ר' מרדכי והושיבנו עם חת ידו ואמר כי גלע הדופן משבר ובא הקלב והולית הריחה ובהפרדה מעל הדופן נשאר מועט ממנה במקום הדביקות בגלע הנשבר ולא יכולנו לבדוק הריחה ונסתפקנו בזה כי יש לומרים שגמלוהו בגירסת הספרים עלה דאמר היכא דמתני לה מהא דקא' בשלמא חתם בדקי' דהא כי ליכא מכה תליגן כי ליכא מכה נמי תליגן אלא הכא חי נקבה הא עריפה ומשני' מהא דכי ליכא מכה בדופן ליכא ספיקא ובתר דופן תליגן הט"פ אלא בדקה הריחה והיכא לריכה בדיקה אלא בדליכא מכה בדופן וכ"ש נבי הא דאתא ליך שהיתה בריחה והיתה עולה בעפיתה לבד אותו מקום החתך שנהתך מלובנה ויש לומרים ואומרים דאט"ג דליכא מכה בדופן הריחה ואם חיכה יכולה לבדוק טריפה. ובחלתי על זה הלכה כדברי מי ואם הריחה שבאה לידינו היתה מותרת או לאסורה והשיב אט"פ שמותר לן ריחוי להתירה ומורו ביה היתירה ומכבדי לכבד ובוזי יקלו וקודם זה השיבו הגה זה עומד לחר בחלינו משגיח מן החלוטות מלין מן המרכיס עמה דידי ואמר לי מה בשיתו עשתה ועל פי זאת התשובה לחרונה ולחר שעה השיב אט"פ שמותר וכו':

ועוד סח בחלתי על המשחיטים פחה זקנה ומניחים חוט לחד על פני הפיקות ולח"ך מעבירים המספרים על לותן חוט שהשחיטו וריחה כולו הנחיתו הכל בחטר ובחלתי לח אם יש עבירה גדולה בדבר ולריך למחות בהם בידוי בכל דבר שיוכל למחות או לח לין עבירה גדולה בדבר ולין לריך לגיב עמהם והשיב בני הטובה לבחול ודבר זה כתוב בחו' ובמו בשביחים והעבירה הע"פ שהיא חמו' שמו ובלבו בה ונעשית להם בהתיר והנח להם ליסרחל מוטב שיהיו שוגגים ולא יהיו מזידים:

שאלות ותשובות מן השמים

ועוד מצא בחלתי על חמץ בפסח לחם הלבה כדברי החוספות במנחות והסיב מלות חמץ הרי היא מלוה רח' שנלטוו בה כל ישראל וקבלוה עליהם בהחבה ובחיבה ובריעות והחמידו בכללים ובפרטים הלא תראה שהחמור בו הכתוב בכל ירחה ובל ימלא מצ"ב בשאר איסורים שבתו' חון מע"ז שבתוב בה לא תביא תועבה אל ביתך וכל המחריך בדקדוקיהן מאריכין לו ימיו ושנותיו:

ועל ע קן הגאולה שאל כמו כן לך לא מלא התשובה בתובה לפנינו:

רבינו יעקב דהחסיד היה בותל בחלות מן השמים בהלטות ובספיקי דינין ולהכריע בין הפוסקים ומשיבים לו. וכ"כ הרדב"ז בתשובה בח"ח סימן יו"ד דהיה לחד מהגדולים בקבלה הבי קרית שמו יעקב. ובח"ב סימן ס"ט בתב דלמדו שהיה ר"ת וכ"כ בחיסור והיתר התלמוך בעין חומי דם:

ואני הלטיר הן בל יקר ריחתה טיבי קונטרס כ"י משחלות הלו והתשובות שהשבו מן השמים ומשם מוכח שחיבו ר"ת וכן ראיתי בספר שבלי הלקט בלל ג' דין ב"ח ובלל ח' סימן ד' וסימן י"ב בתב שהוח רבינו יעקב ממרוי"ם. וגראה מס' חרדים סוף דף מ"ב שהיה גיסו של הרב המרדבי:

ועתה נדפסו תשובות הרדב"ז בפירחת ושם סי' תקל"ב בתב שים בידי קלת שחלות ששחל לחד מהרחשונים מן השמים ע"י התבודדות ותפלה והזכירת שמות והיו משיבין לו על שחלותיו עב"ד. ולטיל הבחתי מהרב שבלי הלקט שהוח רבינו יעקב ממרוי"ם. ועתה בח לידי העתק קונטרס הסו"ת הללו כי בתחלה ראיתי קונטרס השחלות הללו בתו רגע. ושם ראיתי עתה שגמר רבינו יעקב הלוי ותפסר שהיה ממרוי"ם והרתי חיתנתו:

ובכלל השחלות ראיתי שחלה חחת ששחל ליל כ"ט לחדש חלול שנת תתקס"ג וח"כ היה בסוף ימי הרמוב"ם כמבוחר:

ובמ"ש בחגור סי' ת"ו ברבינו יעקב טרויש עשה ב"ח וכו' נראה שהוח בו"ם זל"ל רבינו יעקב ממרוי"ם:

איברא דים לחקור על הלי גברת רבת דהיה שוחל מן השמים בספיקת דדינת ובמחלוקת הפוסקים הלבתת כמאן והיו

משיבים

מכיפים מן השמים ובודאי דהוה עדיד כחסר יורהו מן השמים. דהיכי עדיד הכי והרי פסק הרמב"ם פ"ט מיסודי התורה דין ד' דאם הנביא עקר דבר מפי השמועה או אמר ה' אמר שהדין כך יתכן שנאמר לא בשמים היא. ומרן בכ"מ הביא לותה שאמרו אפי' אמרה יהושע בן נון לא לייתנא ליה. וכתב הרב פר"ח בנימוקיו לספר המדע דהוא בלי דקדוק דההיא לאו בדרך נבואה קאמר אלא בדרך סברא. ואשתמיט מיניה דהרמב"ם עלמו בהקדמתו לפי' המשנה כתב כדברי מרן ז"ל הנביא כשיסבור סברא וכו' ויאמר הנביא כי הקב"ה אמר אלי שסברתי אתה לא תשמע אליו וכו' וכן אמרו החכמים האלהים אלו אמרה לי יהושע ן' נון בפומיה לא לייתנא ליה ולא שמעינא מיניה וכן עוד אמרו אם יבא אליהו וכו'. ירלה לומר שאין להוסיף ולגרוע במלוה על דרך נבואה בשום פנים. וכן אם יעיד הנביא שהקב"ה אמר אליו שהדין במלוה פ' כך וכי סברה פ' אחת הנביא ההוא שהוא נביא שקר כמו שיסדמו שאין תורה נתונה לחרי נביא הרחמן ואין להוסיף ואין לגרוע כמו שנאמר לא בשמים היא ולא הרשו הקב"ה ללמוד מן הנביאים אלא מן החכמים הנאמני הסברות והדעות. לא אמר ובאת אל הנביא אשר יהיה בימים ההם אלא ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט ע"ל. אתה הרואה לדעת דהרמב"ם עלמו סבר דמאי דאמרו אפילו אמרה יהושע על דרך נבואה קאמר כמ"ש מרן ולא כהפר"ח:

ורן ק"ק על הרב פר"ח דהאי ליתנא איתיה בחולין דף קכ"ד ע"א אמימרא ר' יוחנן דמתני לה ר' אמי אסיפא ושולא מתני לה אריסא ואמר ר' אמי האלהים אי אמרה לי יהושע בן נון מסמיה לא לייתנא ליה ומסמע דאפילו יהושע בנבואה אמר לי מסמיה דר' יוחנן הכי לא לייתנא ליה. ועיין במאי דכתיבנא בעניותין בספרי הקטן ברכי יוסף י"ד סימן רמ"ב אות ל"ו ובקונטרס מחזיק ברכה חלק ב' סי החרכתי בזה בס"ד. ועמ"ש בעניותי בקונטרס שיורי ברכה י"ד סוף סימן רמ"ב ע"ש ובפתח עינים חולין דף קכ"ד:

ומרתך דברי הרמב"ם בפי' המשנה הניתנין למעלה מסמע כמו שהבין מרן בכ"מ דכוונת הרמב"ם אפילו שהנביא כוון אל האמת כל שהנביא ינבא בשם ה' על דין אף שלא יסתור ההלכה הוא נביא שקר שהקב"ה לוטו ובאת אל הכהנים ואל השופט ולא הרשו ללמוד מן הנביאים בדרך נבואה כמבואר בדבריו:

ובן״ן על הרב מהר״ם חלניזי בספר קלוריית לעין דף ח׳ והרב מופת הדור מהרח״ו בעץ החיים דף ק״ט ע״ח והרב נמוקי שמואל דף כ״ב דקמסנו רבנן למאי דתני עלה מרן מנת קול דביה הלל דכוותת רבינו שהגביה לומר הפך רבים וב״ק דביה הלל היה מסכים הולך לאחרי רבים ורבינו נמי סבר בתירוץ התוס׳. ובספר נמוקי שמואל חד״ד ותימ״ח יתו״ר נפי״ם על מרן ז״ל. והרי הוא כמבוא״ר דדעת שפתי הרמב״ם ברור מללו בפי׳ המשנה כדסבר לה רב מרן כי הלף לחמש עבידי לבב חכמה ומכוין אל החמת שקורי קמשקר והיה טועמו טעם בעיקר דקרית קאמר ובחת אל הכהנים ואל השופט. ומאחר עלות דהכי סבר הרמב״ם מרן דקמותיב שפיר קמותיב דהרי ק״ל כבית הלל מטעם בת קול:

ואחזה תמצי להרב פר״ח תרין יתיב לקושית מרן דק״ל כרבי יהושע דאין מסגיחין בב״ק ומאי דנפיק בת קול דהלכה כב״ה הוה משום כבודן דב״ה והא דק״ל בכל דוכתה דהלכה כב״ה לאו משום ב״ק אלא דמשמע לן בפשט מאחרי רבים בתר רובא ממש ולא בתר חידוד טפי עכ״ל. ואני אומרתי בחפזי דתרי גברי רברבי סיועי מסייעי להפר״ח. זה ילא ראשונה הראב״ד בתשובה כ״י שכתב שניס חומרים דבר הורחה ויש מהם גדול בחכמה ומנין חולק בעל יחיד במיעוטו ורחיה דק״ל כב״ה שהם רבים לף דב״ם מחדדו טפי. ובעל היחיד לף שהוא גדול בחכמה. וזאת שנית דברי הגאוה תמרי בשם אור זרוע פ״ק דע״ח שכתב הלך אחר הגדול במנין לף שהאחר גדול בחכמה וכתב הרב שער אפרים סי׳ י׳ דטעמו דק״ל כב״ה לף דב״ם מחדדי טפי:

אמנם כד דייקת פורתא דברי הרב פר״ח מדעתו כי קשים דריהבוה דכלהו שמועי משתמטן חיפכא דמאי דק״ל כב״ה הייטו משום ב״ק ובפרט מאותה שאמרו פ״ק דעירובין דף ו׳ דקודם ב״ק הרוצה לעשות כב״ם עושה והרוצה לעשות כב״ה עושה וכו׳. וגם בפסחים דף קי״ד פריך והלכה כב״ה פשיטא דהא נפיק ב״ק חלמא משום ב״ק הוא דק״ל הלכה כב״ה דאי לא״ה הרוצה לעשות כב״ם עושה כמ״ש בפ״ק דעירובין ופרק חלו מריפות. ואם כן מסתברא דכוותה הראב״ד ות״ז לאו כדסבר הפר״ח אלא לעולם דאי לאו ב״ק לא היה הלכתא פסיקתו כב״ה והרוצה לעשות כב״ם עושה ומכח

הב״ק

שאלות ותשובות מן השמים

הב"ק הלכה כב"ה לגמרי והב"ק גילה דפי' לחכרי רבים היינו דבר שבממון ולא משגיחין במחדדי נפי':

וחזינן לגאון רבינו החי בתשובה הביאה הרמב"ן בחידושיו פ' זה בורר שכתב שם נחלקו ב"ד שם ג' אחד אומר כך ושנים אומרים כך שם שוים בחכמה מניחין דברי היחיד ועושין דברי השנים ואם האחד עדיף מהשנים הולכים אחר מי שנתן טעם לדבריו. וכתב עליו הרמב"ן ולא נתחוור לי ממתניתין דסנהדרין וגמ' ול"ע. מיהו פ"ק דיבמות גבי מחלוקת ב"ש וב"ה אמרינן כגון דב"ה רובא מ"ד לא עשו דהא ב"ה רובא ומ"ד עבו כי אזלינן בתר רובא היכא דכי הדדי ניהו הכא ב"ש מחדדי טפי וקי"ל כתם כמ"ד עשו שלמה אם לאחד אכם גדול מכל חביריו אין דבריו בטלים. וי"ל כתם לא יובנו בדין עומה כרעון עלמו לפי בלבו עומה אחר החכמה אבל סנהדרין כולם לריכין לדין ורחוי היה בישמיט כולם לאחותו הדעת אלא דרחמנא אמר אחרי רבים להלך בג' דיוטים עמי הולכין אחר רוב. ועדיין ק"ל הך דיבמות מר"ח דבטלו דבריו וכו' ושמוא י"ל ר"ח ור"מ יחיד במקום רבים אין דבריו של א' במקום ג' וכי אהני טעמא דמחדדי טפי הייט גבי רבים ורבים זהו תוקף דברי הרמב"ן:

ודברי הגאון והרמב"ן מוכחי דאף דהלכה כבית אלל מטעם הב"ק ומטעמא שכם עמוקין כמ"ש פ"ק דעירובין מ"מ בעלמא לא אמרינן אחרי רבים אלא היכא דכי הדדי ניהו אבל כי גד אחד חכים טפי הולכין אחר החכמה. אך בחלקו"ת דלדברי הגאון אף אי אד בתרי לא בטיל ולדברי הרמב"ן דוקא כי הוה אלד אחר רבים מיהא אין הוא דאזלינן אחר החכמה. וכל זה הוא כמש"ל דפשטו השמועות דקי"ל כב"ה משום בת קול ולא מכוח דהוו רובא אלא כמ"ש הפר"ח לדעת הרמב"ן:

ומדברי הרמב"ן הללו ק"ק על הרשב"ק בס' מנן חבות פ"ד דף כ"ט ע"ב במשנת אל תהי דן יחידי שהביא דברי הרמב"ם שכתב שאם נרפת עמך אחרים לדין ואלקו עליך ואתה יחיד והם רבים אל תאמור קבלו דעתי וכו'. וכתב עליו הרשב"ק וזהו לפי דעתי הוא מדרכי החסידות כי מן הדין אין הולכין אחר הרוב אלא בשאם שוים וכמ"ש בפרקי מיבמות כו אזלינן בתר רובא היכא דכי הדדי ניהו ובאלו ב"ש דמחדדי טפי עכ"ל. ולפוש ליישבה נראה דעשלמו נומו דברי הרמב"ן זקן ביאו ומחבבו תדיר בעל מבוכה זו יבא ויאסיק אין הלכה כיחיד היכא

לדון. עם לחריס והיה דיבמות שהני כמבואר ועמ"ש בחסדי לבות על מצוה זו. והרב תורת חסד מו' ה' הקשה על דברי הג"ח המזכר מסוגית יבמות וחילוק מדמפשים בחילוק הרמב"ן. ולפי בעניי לומר דלהרשב"ד והגהות אשר"י ל"ק מסוגית יבמות וספיר מזרעה אלא שאין רצוני להאריך כאן. ומיהו יש מקום לומר דהגהות אשר"י סברי כהרמב"ן:

ומדברי הגאון והרמב"ן והרשב"ן יש לי להביא ראיה למ"ש מהרשד"ם ח"מ סימן ל"ה דכשאל על קהל אחד איך יתנהגו בגרושים לי הולכין אחר רוב הקהל בפשט או אחר רוב בעלי בתים. והשיב הרב דאחרי רבים הייט כשהם שוים אבל כשים הכדל לא יסמוכות אלו מההיא דפ"ק דיבמות למ"ד עשו ה"מ כי הדדי אבל ב"ש מחדדי טפי. וגדול מדורו מורנו הרב הגדול שארגו מהר"ח ילחקי זלה"ה תמה עליו מדברי התוס' שם ביבמות ושאר דוכתי. ולי ההדיוט לא תברא מדברי התוס' כאשר ירחה הממעיין. ודברי מהרשד"ם קיימין מאלתא קלילי סרכין תלתא הגאון והרמב"ן והרשב"ן כמבואר:

חוזרני לעניין רשאון למאי דאמרי עלה דמפורש יולא מדברי הרמב"ם דלא בשמים היא אף אם אמרו כהלכה ונבית האומר סברת פ' אמת יהרג הנבית כי הוא נבית שקר. ומאחר שכן אקדמינו במקומו איך דבריו יעקב מו' בגופי הלכות וספיקא דדינא ופלוגתא דרבוותא שהל שאל החים מן השמים יוכיחו ומביאים לו ובודאי הוא והסרים למשמעתו עניד עובדא כאשר השמים מספרים. והלא לא בשמים היא ובכל כי האי גוונא אם נבית אומר כי אמר אלהים סברת פ' אמת יהרג:

ומעין דוגמא לנכי העירותיהו אקור דבר במ"ש הגמ"י פ"ג דאבל ובאיזוך סי' ב"ג והרשב"ן א"ג סי' שכ"ג ומרן בכ"מ פ"ה דטומאת מת ובב"י י"ד סי' שע"ג דקי"ל כר"ש דקברי טובדי כוכבים אינם מטמאים באהל משום דאכי אמר אליהו לרבה בר אבוה במליעא דף קי"ד. והלא לא בשמים היא ואין משגיחין בנבית אם יאמר סברת פ' אמת כמ"ש הרמב"ם. והכי משמע מדאמרינן בשבת דף ק"ח מאי אם יבא אליהו ויאמר ופירש"י היתר ואיסור אין תלוי בו דלא בשמים היא. והכי משמע מדאמרינן בעירובין דף מ"ה גבי מאי דאהל דוד בחורים ותומים בעגין קטילה דפירש"י הכם דמידי דאיסור והיתר לא משייל. וא"כ אין הכי הבוותא אמרי רבנן בטעמא דקי"ל כר"ש בקברי

בקברי עובדי כוכבים דהכא חמר חליהו :

ובואת ים להעיר על מ"ש גליון תוספות כ"י פ"ק דגיטין דהקשה
לית חליהו דטוה שכיח במתיבתא דרבנן לא פשיט כל תיקו
ומשני דמרי חליהו גינהו והביאו רבינו בללחל בלקוטיו כ"י. וכיולא בזה
כתב הרשב"ץ בחידושיו למנחות כ"י דף מ"ה במה שחמרו חליהו
עתיד לדורשה דחליהו יכול לפרשה בחחת מבתי מדרשות דשכיח טחם
עכ"ד. והרי לא בשמים היא וכדשמעת מכל החמור :

ובזה רחיתי למהריב"ל ח"ג סי' קי"ו שכתב דהרמב"ן חלק על הרחב"ד
לף כי חמר ריה"ק הופיעה בביה מדרשנו דלא בשמים היא.
ומהר"ם ן' חביב בכפות תמרים דף י"ב חלק על מהריב"ל כי לין
כוונת הרחב"ד דרוח הקדש ממש הופיעה אלא שחמר כן בדרך גוזמת.
ומ"מ קושטה דמילתא שחם יחמר פוסק פי' אחד בשמועה בשם רוח
הקדש יכולין לחלוק עליו דלא בשמים היא עכ"ד. וכבר כתבנו לעיל
דדברי מהריב"ל טיקר. ולעניו דיוא שויש בהם מהרי"ל ומהר"ם ן'
חביב כמבואר וא"כ הערותינו קיימין בדוכתייהו :

ודוד לפשר לומר דכל הני רבוותא פליגי על הרמב"ם מכח הא
דקי"ל בבית הלל מקום ב"ק ומשרי דהם הגדיא ומן השמים
יחמרו כפי ההלכה משניחין ועבדינן כוותייהו וה"ה אם יבא חליהו
ויחמר הלכה כפ'. והכי פירושא דמילתא וכך הוא הדין ואסברא לן
בגמרא בספיקא דדיגא מקבלין מניה ואמטו להכי יהבי טעמי
רבוותא דקי"ל כר"ש דחליהו לחמרה וזה דעת גליון תוספות
והרשב"ח. וזה דעת הרחב"ד שכתב דרות הקדש הופיע בבית
מדרשו ללומר דבזה דיש פנים הגרחין לדין זה כמו שהוכיח
הוא ז"ל בפ' חמיש דעשיו הכי נקיטינן. אלא דהרמב"ן חלק
עליו דהוא סובר כהרמב"ם דגם בזה אמרינן לא בשמים היא או דאמכא
הטיון שבר דהדין להפך וחזר הדין לומר לא בשמים היא כאשר נחזי
אחן דדעתנו להפך ע"פ התורה שבידינו :

ואת אם הרחב"ד חולק בזה על הרמב"ם אמאי לא הביאו כי
חורחיה. וי"ל דמלשון החבור אין ריחיה דאפילו אמר כהלכה
ואמת הדבר דאפשר לפרש כדהרגמוה רבנן בתרתי כמש"ל ומש"ה
לא הביאו ופי' המשנה לא ריחהו הרחב"ד כי עד זמן הרשב"א הוא
שהועתק מל' הגרי :

שאלות ותשובות מן השמים

אכן ק"ק דמרן בכ"מ הוכי יהיב טעם להרמב"ם דקברי עובדי כוכבים לית מטמאים מטום דחליהו סבר הכי והא לדעת הרמב"ם בכי הא גמי לימרינן לא בשמים היא כמ"ש בפירוש המשנה וכמו בחבין הוא בדברי הר"מ והוקשה לו מג"ק ד"ב כחמור. ויהיב לשבר לומר דמרן בכ"מ לטעמא דכתב התם דרביעית סבר הכי סמיך:

אמנם נראה בלחו הכי דלק"מ מהכי דכוותהו דייהבי טעמא דחליהו סבר כר"ש ולא מדברי הגליון והרשב"ם הנ'. דכוותהם הויגו בחליהו הגבית סבר כך לו יפרש כך מכח חכמתו הרמה וידיעתו השלמה לא ניחמר כן בדרך נבואה דאם לימרה נבואה לא לייתינן דלא בשמים היא וזהו כוונת מרן בכ"מ. ולפי זה סותר דעת הרמב"ם דאם הגבית לומר סברת פ' לומר יהגו דהכא לחו מטעם נבואה לתינן עלה כמבואר:

אבן משום יהודי דעתא דמלתן עלה בהאי דשחיל בחלתא בהלכתא גברוותא עמיקתא ומסתרתא דפלוגתא דרבוותא רגיעו יעקב ממרוי"ם והרחב"ד בתב דרמ"ק הופיע. הכא נכון לומר כדמיין דסברי דלא כהרמב"ם דאם משמיה מיהב יהבי לימירה נעימה על הודע בדין לחד כהלכה לייתינן לה. ועד מהכר דקי"ל כב"ה מטום בת קול ובכל אשר דברו. והגהו סוגיות אשר זכרני ים ליתבם דלא ליהוו כנגד היסוד הזה כאשר ילוה המעיין:

א"נ אפשר לומר דגם הרחב"ד ורביגו יעקב הנ' הן הן יוד"ו לדברי הרמב"ם דאם נבית בשם ה' דסברת פ' לימת בת החות כי הוא נבית שקר ויהרג דלא בשמים היא. דלא הרשנו הקב"ה לעלמוד מן הנביאים אלא מן החכמים כמ"ש ובחת אל החכמים הלוים ואל השופט. לחנם בדבר שנחלקו בזמן הסנהדרין ועמדו במחלקתן ואין מכריע ולא אחמר הלכתא לא כמר ולא כמר. בזה אם יבא בת קול או רוח הקדש לומר שסברת פ' לימת לייתינן לה מאחר דסנהדרין והשופטים לא יכלו להשיבם בדבר ואם פנים הגרחין לכאן ולכאן והב"ק הוא כהלכה דקודם הב"ק ידעגו טעם סברת זו וכי מלאית הכרעת הכהנים ובשופטים דאין מכריע בזה שומעין לב"ק ורוח הקדש שהגור כהלכה. ובהא מתרלתא נמי קושית מרן מג"ק דב"ק לדעת הרמב"ם. דבאגי מחלוקת ב"ה כי היכ אין בתרן להכריע ובה"ג לא אמרה הרמב"ם

וצ"ב בזמן הרבים אחר הנאונים כי הן בעון חלף הלך סדר לימוד תנאי ואמוראי ורבנן סבוראי נחמד למראה ויהי והיה אהיו לומדים בקבון גדול ומורא למאות ואלפים וחכמי ישראל אבדורי אבדור על ד' כנפות דליכא תו ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט. אז כאשר שמים לו זכו והופיע רוח הקדש על גדול הדור ליהו גופיה שפיר שומעניה אזניו תשמענה כאשר יורו משמים וכל אשר נגע אלהים בלבו כאלו אמרו לשמוך מאחר דאין בידיני בחכמי הדור להכריע. וגם הדין ההוא והסברא הניא ים לה פניס מסבירות בהלכה וה"ט דהרא"ד ורבינו יעקב הגז'. ומיהו אי גברא רבה גרהה בעיניו מתוך התלמוד וכללי ההלכות להפך יכול לחלוק דלא בשמים היא וכמו שהרמב"ן חלק על הרא"ד כן גרהה לפוס ריהטא:

ומסוגיית חולין דף קכ"ד הגז"ל שהבאתי לעיל היה נראה להביא ראיה לדברי מהר"ם ן' חביב בתוספות יה"כ דף ג' ע"א שכתב דאין הולכין אחר העדיא לפילו בספק מליאות כגון בן ז' לראשון או בן ט' לאחרון או פ' נוכר עבדו לפ' וכיולא. והקשה לפ"ז במ"ש שהמן היה מגיד הספיקות וכן בהניא דרשב"י פ"ב דשבת. וניחא ליה דע"פ הדיוט וההלכות היה פוסק הדין משה רבינו ולאחת דבריו בא האות העומ"ר שבגנדו מוכיח. וכן רשב"י הגמריה שמיך עיין בדבריו בחורך. ולמדנו מדבריו דלא מבעיא בספק דין דאין לסמוך על דברי נביא אלא אף אם הדין פשוט לנו אלא שאנו מסתפקים במליאות גם בזה אי סומכין על נביא וכיולא ולכאורה מסוגית חולין המזכר דפירשה הרמב"ם לפילו אם אמרה יהושע בדרך נבואה לא לייתנא לה והתם קיימי במליאות אי אמרה ר' יוחנן אריסא אי אסיפא הוי סייעתא לדברי הר"ם ן' חביב וכן משמע קצת מהניא דזבחים דף ס"ב. וכן מתבאר שכבר הרב בני דוד ברים ספרו:

אמנם אני בעניי תוכחתי מכמה סוגיות ומיסודן של רשתומים רש"י ותוס' והרשב"א והריט"ם בכמה דוכתי שסברי להפך דבספק מליאות בן הודע ונביא לייתנה ליה. וכמו שהארכתי אני ההדיוט בעניותי בזה בספרי הקטן ברכי יוסף ח"א סי' ל"ב. ועמ"ש בעניותי בפני דוד פ' בשלח בס"ד ואכמ"ל:

קול תודה וברכה

ליראי ה' ולחושבי שמו מחזיקי התורה שחטינו עמדי לתמכני בכדי שאוכל להוציא את הספר הקדוש הזה ולכל אלה אשר יקחו את הספר הזה. ה' ישלם פעלם ויהי משכורתם שלמה ויברכו בברכה שלמה בחיים ושלום להם ולבניהם אחריהם. ויזכו לרב טוב הצפון לצדיקים.

המו"ל